

Krajiny češtiny

13. číslo / rok 2021

Vydává Dům zahraniční spolupráce a Program podpory českého kulturního dědictví v zahraničí

Časopis učitelů u krajanských komunit
a lektorů českého jazyka a literatury
na zahraničních vzdělávacích institucích

téma čísla:

**ROK 2021 - ROK
VELKÝCH VÝZEV
A ZÁSADNÍCH
ZMĚN VE VÝUCE
A VZDĚLÁVÁNÍ**

Obsah

ROZHOVOR S OSOBNOSTÍ

4

- 4 **Pandemie akcelerovala vývoj mezinárodního vzdělávání**
Rozhovor s Danou Petrovou, ředitelkou Domu zahraniční spolupráce

CO UPLYNULÝ ROK DAL A VZAL

6

- 6 **Školou v pohybu proti covidu** / Stanislav Havel
7 **Setkání pedagogů ve virtuálním prostředí** / Bohdana Pěva Šolcová
8 **Rumunské ministerstvo školství vysílá živé: Distanční výuka v českých školách** / Klára Jíchová
10 **Tele z Čoprtánu aneb Když banátské děti píší** / Klára Jíchová
12 **Rok 2021 rokem velkých výzev?** / Krajanští studenti z Melitopolu, úvod Vladimíra Pěchonková
13 **Fenomén večerníků ve vzdělávání zahraničních žáků** / Michaela Svojšová
14 **Četli jsme – nečteme – budeme číst?** / Denisa Walková
18 **Přijmout změnu. Ohlédnutí za dvěma semestry převážně distanční výuky češtiny pro cizince** / Jana Sovová
20 **Jak vnímají koronavirovou situaci poznaňští studenti bohemistiky** / Marcela Lhotská
22 **Rok 2021 – rok velkých výzev a zásadních změn ve výuce a vzdělávání** / Adrijan Jurašek, Jan Golba, Nives Androjna, Oskar Šubič, úvod Zdeňka Kohoutková
24 **Výuka online v Žytomyru** / Elizabeta Ignatěnko, úvod Eva Řezníčková

LEKTOŘI A UČITELÉ

26

- 26 **Představuje se nový lektorát českého jazyka a literatury na Lodžské univerzitě** / Jiří Byčkov

LETEM SVĚTEM

30

- 30 **Quo vadis, Eibenthal?** / Alexandr Gajdzica
34 **Krajanský postcrossing aneb Pohlednice pro krajany** / Stanislav Havel
35 **Josip Plečnik: Mezi Lublaní a Prahou** / Zdeňka Kohoutková
36 **Projekt Komenský v českých školách v Chorvatsku** / Bohdana Pěva Šolcová
38 **Káhirská bohemistika – ohlédnutí za třemi roky** / Kateřina Hošková
42 **Hovory na dálku** / Klára Stejskalová
43 **Hispanci studují češtinu z lásky** / Markéta Pilátová
44 **Rozhovory s krajany u příležitosti virtuálního Dne imigrantů** / Pavlína Řeháčková
46 **Pollution Diaries: kolektivní text, environmentální literatura nebo čítanka autentických textů studentů českého jazyka na Dilliské univerzitě?** / Veronika Resslerová

PORTRÉT

48

- 48 **Bohemicum na Univerzitě v Řezně**
Rozhovor s profesorem Markem Nekulou / Dalibor Dobiáš
52 **Neobyčejná cesta španělského studenta za češtinou** / Eva Hlaváčková
56 **Nikdy se nevzdávejte svého cíle**
Rozhovor s operní pěvkyní Zuzanou Ballánovou / Markéta Schürz Pochylová
60 **Newyorskou krajanskou komunitu opustila Růžena Bunžová (1916–2020)** / Marie Štěpánová

DIDAKTICKÉ ZKUŠENOSTI A STUDIE

62

- 62 **Didaktický potenciál příběhů a narace v jazykovém vzdělávání cizinců. Vyprávění jako nástroj aktivního učení** / Jiří Byčkov
66 **„Františku, proč jíte psy a kočky?“ Klady a zápory aplikací Duolingo a Mondly při studiu češtiny jako cizího jazyka** / Ctirad Sedlák

RECENZE

76

- 76 **Čeština vskutku hrou** / Ivana Bozděchová
78 **Riita** / Ivana Bozděchová
80 **Všímavá memento mori Petra Borkovce** / Markéta Pilátová
81 **Dvojazyčná Čítanka (nejen) pro volyňské Čechy** / Eva Řezníčková

LITERÁRNÍ KOUTEK

82

- 82 **Ťuk** / Markéta Pilátová

LETNÍ ŠKOLY SLOVANSKÝCH STUDIÍ

84

- 84 **Letní škola slovanských studií v Praze po roční přestávce** / Svatava Škodová
85 **Letní škola slovanských studií v Olomouci letos po pětaticáté** / Pavla Poláchová
86 **Letní školy slovanských studií 2021** / Matúš Žiga

Editorial

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

Minulé číslo *Krajín češtiny* jsme věnovali učitelům u krajanů a lektorům češtiny na univerzitách a lyceích v zahraničí, kteří v době pandemie zvládali náročné podmínky výuky na výbornou. V té době jsme se všichni domnívali, že covid bude za rok minulostí a že se vrátíme k normálnímu životu. Realita však byla jiná, a to nejhorší bylo před námi. Uplynulé měsíce ukázaly, jak hluboko zasáhla pandemie do všech oblastí našeho života a samozřejmě také do výuky češtiny v zahraničí.

Rok 2021 se stal rokem velkých výzev a zásadních změn ve výuce a vzdělávání. Z pohledu žáků, studentů, učitelů, lektorů a organizací zabývajících se vzděláváním v mezinárodním kontextu bychom vám ho nyní chtěli představit. S tímto cílem jsme do letošního čísla zařadili speciální rubriku **Co uplynulý rok dal a vzal**. Dozvíte se, jak koronavirovou situaci vnímají poznaňští studenti bohemistiky a jak se s ní vypořádali krajané v Chorvatsku, Rumunsku, Srbsku a na Ukrajině. Pohled na vztah studentů češtiny k české knize nejen v období lockdownu nabídne lektorát v Bělehradě a ohlédnutí za distanční výukou češtiny poskytne lektorát v Udine.

S tématem speciální rubriky plně koresponduje úvodní rozhovor s ředitelkou Domu zahraniční spolupráce Danou Petrovou, která poukazuje zejména na to, jak v době pandemie akceleroval vývoj mezinárodního vzdělávání.

Tradiční rubrika **Lektoři a učitelé** představí nový lektorát v polské Lodži a také naše krajany v blízkém Zelově, kteří aktivně uchovávají český jazyk a kulturu, podporují náboženské tradice a obhajují národní a sociální zájmy Čechů.

Články v rubrice **Letem světem** se zamyslí např. nad tím, kam směřují rumunské vesnice, jak je možné propojit krajany na celém světě pomocí postcrossingu a jakým způsobem lze přiblížit největší osobnost naší pedagogiky Jana Amose Komenského studentům a učitelům v Chorvatsku. Jistě vás zaujme vývoj, kterým za poslední tři roky prošla Káhirská univerzita, a jak pokročila výuka češtiny v Dillí v Indii.

V rubrice **Portrét** můžete sledovat neobyčejnou cestu za češtinou studenta z madridské univerzity Marcose Gonzáleze Lópeze a náročnou životní pouť krajanek Růženy Bunžové, život a práci operní pěvkyně Zuzany Ballánové a mnohaletou činnost profesora Marka Nekuly, vedoucího centra Bohemicum na univerzitě v Řezně.

Didaktické zkušenosti a studie přinesou inovativní pohled na vyprávění jako nástroj aktivního učení a zhodnotí klady a zápory některých aplikací využívaných při výuce češtiny jako cizího jazyka.

Recenze vás zavedou na univerzitu v Helsinkách, na křehký příběh romantického vztahu studentky a jejího profesora vás upozorní Ivana Bozděchová. Podíváte se do ukrajinského Žytomyru, kde čítanka Dagmar Martinkové pomáhá ve výuce krajanů, a také se budete moci seznámit s novými jazykovými hrami pro malé školáky autorky Svatavy Škodové.

V **Literárním koutku** se s odstupem mnoha desetiletí vrátíme ke stále aktuálnímu tématu 2. světové války a skrytému hrdinství Čechů v protektorátních továrnách. Markéta Pilátová vám podkryje některá složitá zákoutí lidské povahy prostřednictvím příběhu emigrantů, kteří odešli z Čech do Argentiny.

Jak se tento rok mění výuka na **Letních školách slovanských studií** a také to tradiční, co zůstává, ukáže poslední rubrika letošního *Krajín češtiny*.

Vaší pozornosti doporučujeme také **zprávy, glosy a autentické texty**, které jsou opět umístěny po celém časopise a které se také zabývají změnami ve výuce a vzdělávání v mezinárodním kontextu.

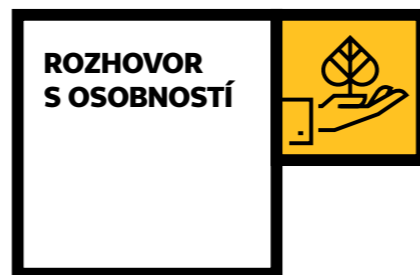
Na závěr nezbývá, než se vrátit k minulému číslu *Krajín češtiny*, navázat na jeho hlavní myšlenku a popřát všem, kdo zvládli nemoc, karanténu, obtíže s cestováním, distanční výuku svých dětí... a hlavně výuku češtiny online v krajanských komunitách, na zahraničních univerzitách a lyceích, aby jim zůstaly získané vědomosti a naučené dovednosti a aby mohli žít a pracovat bez covidu a jakýchkoliv omezení.

Za redakci *Krajín češtiny* Olga Vlachová

Pandemie akcelerovala vývoj mezinárodního vzdělávání

Rozhovor s Danou Petrovou, ředitelkou Domu zahraniční spolupráce

Úvodní rozhovor letošního čísla je věnován trendům v mezinárodním vzdělávání a činností Domu zahraniční spolupráce (DZS), který spravuje více než dvacet programů a sítí umožňujících českým institucím a organizacím zapojit se do mezinárodně vzdělávacích aktivit. Téma jsme měli možnost rozebrat s osobou nejpovolanější – ředitelkou Domu zahraniční spolupráce **Danou Petrovou**.

Dana Petrova

Oblasti mezinárodního vzdělávání se věnuje již od absolvování Fakulty mezinárodních vztahů na Vysoké škole ekonomické v Praze. Od roku 2016 pracuje na pozici ředitelky Domu zahraniční spolupráce. Během jejího působení rozšířilo DZS svoji agendu a upevnilo si pozici odborníka v oblasti mezinárodního vzdělávání. V loňském roce byla zvolena viceprezidentkou The Academic Cooperation Association, která podporuje internacionalizaci a inovaci vysokého školství v Evropě.

Svět se již déle než rok potýká s pandemií. Jak se v této době daří mezinárodnímu vzdělávání?

Současná situace přinesla spoustu výzev, které posunuly mezinárodní spolupráci ve vzdělávání možná i o několik let vývoje dopředu. Pandemie zesílila důraz na online vzdělávání a využívání digitálních technologií pro komunikaci a spolupráci na dálku, otevřela dveře pro virtuální studijní výjezdy i kreativní řešení online projektových setkání. Měli jsme možnost vyzkoušet si, že mezinárodní vzdělávání funguje i bez nutnosti vycestovat do zahraničí. Řada nových způsobů komunikace a spolupráce se osvědčila, pohled na internacionalizaci se díky tomu změnil. Nyní je zásadní rychle reagovat na probíhající změny a naplno je využít k rozvoji nových forem mezinárodního vzdělávání.

Jak vidíte budoucnost mezinárodního vzdělávání? Jaké jsou hlavní trendy?

Jsem přesvědčená, že i v budoucnu bude rezonovat téma digitalizace. Mezinárodní vzdělávání již nebude spojeno jen s aktivitami v zahraničí, online vzdělávání bude hrát důležitou roli, velkým tématem bude tzv. internacionalizace doma. Tento trend byl patrný i před pandemií, současná situace ho jen akcelerovala. Lze proto předpokládat, že i po odeznění všech nynějších omezení zůstanou prvky využívající digitálních technologií přítomné ve všech sférách vzdělávání. Důležitý bude taky aspekt kvality online vzdělávání.

Rozšíření využívání digitálních technologií navíc umožní zapojit do mezinárodního vzdělávání větší množství i širší spektrum účastníků. Díky online vzdělávání máme velkou šanci vnést zahraniční aspekt do výuky všech studentů. Nesmíme tuto příležitost promarnit.

Čemu se v DZS aktuálně nejvíce věnujete?

Letošní rok je pro nás poměrně významný. Vstoupili jsme do nového sedmiletého období programu Erasmus+, které s sebou nese řadu novinek. Jednou z hlavních priorit programu je například důraz na udržitelnost. Tomuto tématu se v DZS aktivně věnujeme, vydali jsme vlastní *Strategii udržitelnosti* a pracujeme na tom, aby fungování celé naší organizace bylo k životnímu prostředí co nejohleduplnější.

V letošním roce jsme také spustili velkou kampaň na podporu výjezdů mladých lidí na dobrovolnické pobyty v programu Evropský sbor solidarity. Kampaň pracuje s motivem snů o budoucnosti a povzbuzuje mladé lidi, aby využili možnosti vyzkoušet si v zahraničí nové činnosti a třeba si tak ujasnili, čemu se chtějí v budoucnu věnovat.

V neposlední řadě je třeba zmínit CZELO – Českou styčnou kancelář pro vzdělávání a výzkum v Bruselu, kterou jsme otevřeli v lednu tohoto roku. Díky jejímu působení se DZS nyní věnuje také mezinárodní spolupráci na poli vědy a výzkumu.

Díky online vzdělávání máme velkou šanci vnést zahraniční aspekt do výuky studentů.

Jaká je hlavní činnost kanceláře CZELO?

Cílem nové kanceláře je podpora intenzivní účasti českých institucí ve výzkumných i vzdělávacích programech EU. Chceme dosáhnout toho, aby byly české instituce v podávání evropských projektů úspěšné, aby měly dostatek informací i znalostí a zázemí v Bruselu. Kancelář CZELO proto nabízí nejen komplexní informační a poradenský servis, ale také podporu při pořádání pracovních jednání v Bruselu. Součástí jejího portfolia služeb jsou také pravidelná školení v oblasti mezinárodního vzdělávání a výzkumu pro české školy. Díky své přítomnosti v Bruselu se kancelář CZELO navíc zapojuje do propagace českého vzdělávacího a výzkumného systému v zahraniční komunitě. Pro celou instituci to otevírá prostor pro budování renomé české vědy a vzdělávání na mezinárodním poli.

Jaké místo zaujímá Program podpory českého kulturního dědictví v zahraničí, jenž zajišťuje vysílání učitelů ke krajským komunitám, působení lektorů češtiny v zahraničních vzdělávacích institucích a studium krajanů v ČR, v aktivitách Domu zahraniční spolupráce?

Dům zahraniční spolupráce v posledních letech výrazně posílil své aktivity v zahraničí zaměřené na propagaci českého školství a šíření dobré jména ČR ve světě. Program podpory českého kulturního dědictví v zahraničí je pro nás v tomto smyslu výjimečný právě svým zaměřením na české krajanů žijící v zahraničí i zájemce o studium českého jazyka. Vysílání lektorů a učitelů se zásadním způsobem podílí nejen na rozvoji výuky českého jazyka a literatury v zahraničí, ale i na zachování českého kulturního dědictví pro nové generace českých krajanů. Zároveň je velice potěšující sledovat zájem o český jazyk a vysokou úroveň bohemistických ústavů v zahraničí, ke kterým můžeme díky Programu podpory českého kulturního dědictví přispívat.

Bohemistický časopis *Krajiny češtiny* je od roku 2009 platformou pro výměnu pedagogických zkušeností z výuky češtiny pro cizince. Jakým směrem by se podle vašeho názoru měl v současném dynamicky se měnícím světě mezinárodního vzdělávání ubírat?

Časopis *Krajiny češtiny* vnímám jako jedinečné periodikum, které nabízí bohemistům, lektorům českého jazyka a dalším zájemcům užitečný pohled na českou kulturu za hranicemi. Jeho úlohu vidím nejen v podpoře lektorů češtiny pro cizince, ale také v reflexi proměn české kultury a českého jazyka v současném světě.

Rozhovor byl veden písemně.

Ozvěny Virtuálního setkání českých škol ve světě 2021

Dagmar Straková / Česká škola Brusel, Belgie
Marta McCabe / Česká a slovenská škola v Severní Karolině, USA

Během víkendu 5. a 6. června 2021 proběhlo **Virtuální setkání českých škol ve světě 2021**. Toto setkání navázalo na *Virtuální burzu nápadů 2020*, která poukázala na zájem o mezinárodní online setkávání českých škol, ale také na nedávné online debaty krajanů a krajských spolků s představiteli MZV ČR a Senátu PČR. Celou akci zorganizovaly Marta McCabe (USA), Dagmar Straková (Belgie) a Yvea Zaels (Kanada).

Víkendového vzdělávacího maratonu se zúčastnilo kolem 250 hostů, 90 českých škol z 28 zemí světa. Oba konferenční dny byly rozděleny do několika částí. Pozvání přijali vzácní hosté ze Senátu PČR, MZV ČR, zastupitelských úřadů z USA, Kanady a Belgie, Českých center, MŠMT ČR a DZS. Dalšími milými hosty byli docenti, profesori a vyučující českého jazyka z Filozofické fakulty UK, Ústavu jazykové a odborné přípravy UK, Národního pedagogického institutu ČR, ale také z Harvardovy univerzity a Svobodné univerzity Brusel.

V panelových diskusích měli hosté možnost pohovořit o své práci ve vztahu ke krajanům a českým školám v zahraničí. Výukové materiály a doplňkové vzdělávací kurzy pro učitele českého jazyka prezentovali zástupci knihkupectví Dlouhá punčocha a Poketo, Digitální lektoři a META, o. p. s., organizace, která od roku 2004 podporuje cizince v rovném přístupu ke vzdělávání a pracovní integraci.

Výchovně-vzdělávací pořady pro děti a mládež představila televize ČT Děčko a ČT edu a také Rádio Junior.

Učitelé učitelům! Tak by se dala nazvat praktická část virtuálního setkání, která si kladla za cíl seznámit účastníky s praktickými vzdělávacími nástroji, které používají vyučující na zahraničních českých školách. Představitelé českých škol a krajských organizací připravili pro účastníky informace o nových projektech a možnostech spolupráce. Součástí setkání českých škol ve světě byly předem připravené průzkumy, díky kterým jsme získali cenné detailní informace, jak dále pracovat a zlepšovat výuku v našich školách.

V týdnu od 1. do 4. 6. 2021 také probíhal doprovodný virtuální program pro děti a dospělé, u příležitosti 10. výročí výuky češtiny v bruselské České škole bez hranic. Na doprovodném programu se podílela divadla Mrak, Navětví, Ty-Já-Tr a divadlo Barka, Brno – otevřený kulturní prostor Ligy vozíčkářů. Webináře na téma online vzdělávání a online nástroje představili Digitální lektoři.

Poetickým vystoupením herce Jana Čenského v doprovodu nadějného houslového mistra Michaela Hejče jsme pozvaným hostům zpřijemnil sobotní konferenční večer. ■

Další informace

Virtuální setkání českých škol ve světě [online]
Cit. 2021-06-10. <<https://www.facebook.com/events/255593169487801>>

Virtuální setkání českých škol ve světě 2021

Školou v pohybu proti covidu

Stanislav Havel / krajanská komunita Bela Crkva, Srbsko

Zajímavá situace nastala v Srbsku na začátku školního roku 2020/21. Pandemická opatření ovlivnila chod zdejšího školství: předškolním dětem byla výuka zkrácena o hodinu, část starších školáků chodila do školy střídavě, někdo absolvoval vzdělávání distanční.

Výuka „online“ je u nás v srbském Banátu trošku problém. Kdo měl ucházející internetové připojení, s příchodem nového způsobu výuky o něj záhadně přišel, někteří neměli internet ani předtím. A pak tady byli ti, kteří sice neztráceli signál, ale ztráceli motivaci k online výuce. Bylo důležité a naštěstí i možné z této složité situace najít cestu ven. A to doslova! Venkovní aktivity nikdo neomezoval, řešené tedy bylo na světě. Přesuneme výuku mimo školu! A aby dětem nechyběla motivace přijít, nabízel jsem jim rozmanitá témata našich setkávání.

Čeština při sportu. Větší lákadlo než sport zatím v srbském Banátu nebylo objeveno. Před čtyřmi lety jsem v Kruščici vytvořil fotbalové družstvo a pro členství v něm byla stanovena jedna jediná podmínka: „Kdo se účastní výuky českého jazyka, může hrát fotbal.“ A když byla obvyklá výuka narušena opatřeními, pracovní listy s češtinou se staly součástí sportovních tréninků. Děti si rozšířily slovní zásobu nad

textovým úkolem a poté pokračoval pohybový program, kde často zaznívala slovesa vyjadřující nějakou činnost, obvykle použita v emočně laděném momentu, což je skvělé pro zapamatování: „Přihraj, běž, střílejš, skoč, chyt, otoč se!“

„**Předved' to!**“ je vítanou hrou, která se v minulosti osvědčila i ve školních lavicích. V otevřeném prostoru se lze pohybovat velmi svobodně. A tak místní žáci už moc dobře ví, co mají předvést, když učitel řekne: „Klekní si, zatleskej, skákej na jedné noze, lehni si, mrkni, zamávej pravou rukou, udělej krok dozadu, ukaž palec, zapískej.“

Ekoden a český jazyk. Další možnost, jak se sejt mimo školu, naučit se nová slovíčka a udělat užitečnou věc, je ekologický program v místě bydliště žáků. Před akcí učitel českého jazyka představí dětem ekologické nástroje a činnosti (koště, rukavice, pytel, popelnice, smetl, lopata, lopatka, mytí rukou,

hygiena, zametání...). Když si děti osvojí znalost slovíček pro předměty a činnosti s nimi spojené, jde se uklízet vesnice od odpadků a nečistot. *Ekodny* v Kruščici mají výchovně vzdělávací význam nejen pro školní děti.

Škola při hře. Jinou formou venkovní výuky českého jazyka jsou hry. Jedná se o klasické táborem aktivity. Děti se sejdou u českého domu a dostanou mapu vesnice se zakreslenými místy, kde se nachází úkoly z českého jazyka, které mají na cestě splnit. Nejlepší tři žáci vždy dostanou cenu, což je zaručená motivace k účasti.

Výuku jsme v covidové době v co největší míře přenesli do venkovního prostředí mimo školu a spojili s pohybem. Žáci (a možná ještě více jejich rodiče i učitelé) oceňují možnost vzdělávat se pohybem a hojně jí využívají.

Výuku jsme v co největší míře přenesli ven mimo školu a spojili ji s pohybem.

Na čerstvém vzduchu utužujeme nejen svoje zdraví, ale i kamarádství, získáváme zkušenosti při praktických úkolech a bystříme naši mysl. V případě nepříznivého počasí je v Kruščici příležitost se setkat v *balonsale* či využít prostor sálu České besedy. S teplejšími dny bude i více příležitostí na akce realizovatelné venku – např. *Noc s Andersenem*, pálení čarodějnic, stavění májky, pletení věnečků ke svátku svatého Jana, *Den dětí*, realizace dětského hřiště, předávání vysvědčení u táborevého ohně.

Na češtinu a potom na fotbal. Dorostenecký fotbalový tým v Kruščici

Jeden za všechny aneb Rozhovor v českém jazyce po fotbalovém zápase mladých českých krajanů v Kruščici

Uklidíme Kruščici. Součástí výuky češtiny v Kruščici jsou také ekologické akce

Setkání pedagogů ve virtuálním prostředí

Bohdana Pěva Šolcová / krajanská komunita Daruvar, Chorvatsko

Na konci ledna 2021 se v Daruvaru již tradičně konalo setkání krajanských pedagogických pracovníků, tzv. **Odborná porada.** Poradkyně pro vzdělávání v českém jazyce každoročně informuje pedagogy o dění v krajanských českých základních a mateřských školách a o výuce českého jazyka jako volitelného předmětu v chorvatských základních a středních školách a v Českých besedách.

Specifikem letošního Odborné porady bylo setkání pedagogů ve virtuálním prostředí. Z důvodu omezení shromažďování jsme se nemohli sejít jako vždy v Českém národním domě v Daruvaru. Pozitivem online setkání ale byla vyšší účast – více než 70 pedagogů nemuselo cestovat z blízkých, vzdálených i vzdálenějších míst do Daruvaru (např. z Rijeky, Záhrabu), a mohlo se pohodlně z tepla svých domovů spojit se svými kolegy.

Na letošním setkání zazněla radostná zpráva o zařazení výuky českého jazyka jako volitelného předmětu na Gymnáziu Požega a Střední zdravotnické škole v Pakraci.

Velkým tématem v krajanském prostředí je překlad chorvatských učebnic do češtiny a vydání nových učebnic českého jazyka, jejichž autory jsou krajanští učitelé českého jazyka a učitelé 1. stupně ZŠ. Nové učebnice budou vydávány postup-

ně, ale již příští školní rok budou mít žáci 1. a 2. tříd ZŠ učebnice k dispozici. Ostatní třídy se budou zatím učit podle chorvatských učebnic a starých učebnic českého jazyka.

S napětím se očekává výsledek letošního sčítání lidu v Chorvatské republice¹, které ukáže, kolik lidí se hlásí k české menšině, kolik lidí považuje češtinu za svůj mateřský jazyk. Od roku 2001 (při sčítání lidu v daném roce uvedlo přes 10 tisíc obyvatel češtinu jako svůj mateřský jazyk) zaznamenáváme klesající tendenci v počtu obyvatel uvádějících češtinu jako mateřský jazyk (v roce 2011 to bylo přes 9 tisíc obyvatel).

Dalším specifikem Odborné porady bylo tematické složení programu. V minulých letech zaznívala témata o vzdělávání a výchově, ale letos vzhledem k pandemii koronaviru zazněly příspěvky o duševní hygieně od psychologů z České republiky a psychologů z Chorvatska. Učitelé proží-

vají složité období, a tak je třeba je naučit, jak správně relaxovat, vypořádat se se stresem a jak zlepšit vztah k sobě samému.

Také letos jsem byla na Odbornou poradu pozvána. **Když jsem zvažovala, jakým tématem přispěji do programu, rozhodla jsem se pro Jana Amose Komenského. Nejenom proto, že jsme si 15. listopadu 2020 připomínali 350. výročí úmrtí Komenského, pedagoga a filozofa, ale také proto, abychom si jej připomenuli jako člověka, jehož život byl naplněn celou řadou nesnází, které byl schopen překonat.**

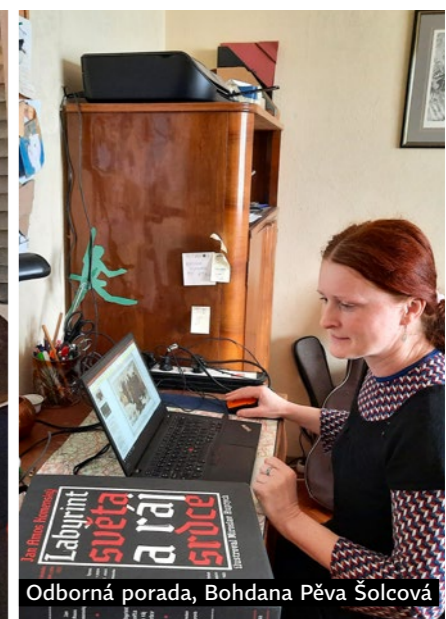
Učitelům jsem prezentovala Komenského filozofické dílo *Labyrint světa a ráj srdce*, které bylo nově vydáno v roce 2020, upraveno do současného jazyka a ilustrováno skvělými kolážemi Miroslava Hupytycha (dílo získalo cenu Magnesia Litera za nakladatelský čin roku 2020). Jsem ráda, že se mi ozvalo několik učitelů, kteří mají o zapůjčení knihy zájem.

Jan Amos pro nás může být v době koronaviru vzorem silné osobnosti, která přes všechny těžkosti doby neklesá na mysli. Podle kladných ohlasů účastníků Odborné porady mělo připomenutí života Komenského spolu s příspěvky obou psychologů velkým podpurným významem.

¹ Sčítání lidu v Chorvatské republice proběhlo v období od 1. června do 4. července 2021. Výsledky budou známy nejpozději v polovině prosince roku 2021.

Komenský – přednáška, Česká beseda Viroviticko-podravského kraje

Odborná porada, Bohdana Pěva Šolcová

Rumunské ministerstvo školství vysílá živě: Distanční výuka v českých školách

Klára Jíhová / krajanská komunita Svatá Helena a Gernik, Rumunsko

Před Vánoci 2020 jsem byla zástupci české krajanské komunity v Rumunsku požádána, abych se zúčastnila vysílání o distanční výuce. Program pořádalo rumunské ministerstvo školství. Měli na něm vystoupit zástupci několika krajanských menšin a v patnáctiminutových příspěvcích představit distanční výuku na svých školách, zejména pak předstírat praktické tipy a nápady, „kterých není nikdy dost“, jak zdůraznil Janko Gubani, ministerský zmocněnec pro menšiny, který relaci připravoval a natáčení řídil.

V Rumunsku působím od 1. 9. 2020. Mám na starosti běžnou školní výuku češtiny a uměleckých předmětů na českých základních školách na Svaté Heleně a Gerniku. Odpoledne a večer připravuji pro děti a mladé dospělé zájmové kroužky – od doučování češtiny, výuky češtiny pro velmi pokročilé, přes angličtinu, aktivity výtvarné, hudební a divadelní až po filmový klub. Ač jsme školní rok začali naživo, počítala jsem s tím, že to není nadlouho, a snažila jsem se připravit na přechod do online světa. Především jsem maximalizovala snahy své svěřence dobře poznat a co nejvíc toho společně zažít – ihned jsme zahájili kromě školní výuky všechny kroužky, takže jsme hráli divadlo, hráli na nástroje, zpívali, realizovali se výtvarně, chodili na procházky či sportovali. Zároveň jsem chystala takové studijní materiály, abych minimalizovala nutnost něco stále kopírovat a dětem roznášet.

Distančně jsme vyučovali během semestru několikrát – nejprve to bylo řízeno počtem nakažených ve spádových obcích. Pokud přesáhl určitou minimální hranici, škola automaticky přecházela od následujícího dne na čtrnáctidenní distanční výuku. Od poloviny listopadu 2020 do konce ledna 2021 se vyučovalo distančně v celé zemi.

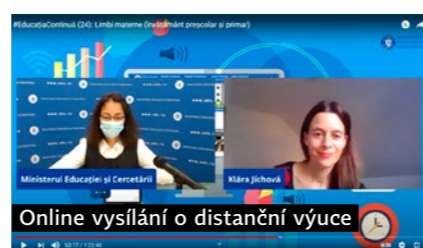
Čtvrthodina zadaná na výstup ve vysílání je poměrně krátká. Nemá tedy smysl hovořit o slabším signálu na Svaté Heleně či o nedostatečném technickém vybavení některých dětí, které se změnil právě až v době Vánoc, kdy na školy dorazí zásilka ministerských tabletů k zapůjčení. Byly objednány na jaře. Nebudu také mluvit o dětech, které se k online hodinám připojují z místnosti, kde žijí a mluví další členové

rodiny. Zamlčím rovněž malé a studijně nezdatné děti, u nichž jsem distanční výuku vyhodnotila jako zcela neefektivní a zahájila soukromou výuku formou návštěv doma. Stejně tak jako veškeré aktivity umělecké, které realizujeme po malých skupinkách v jednotlivých domácnostech. Nebudu mluvit o dětech, které doma nikdo nekontroluje a na online výuku je budím já. A někdy se mi to nepovede.

K vlastnímu vysílání se v daný čas připojuji ze Svaté Heleny. Krátce předtím mi skončila výuka, celé předchozí odpoledne jsme s dětmi natáčeli vánoční video v pleněru. Teď spolu se zástupci ruské, maďarské a slovenské menšiny komunikujeme s režisérem Gubanim, technikem i moderátorkou. Studio zdobí znak ministerstva. Jsme instruováni, kdy a jak se do vysílání připojit, jak svůj výstup zahájit, kdy začít spouštět prezentaci, a zejména, že jde o vysílání živé, tudíž je stěžejní dodržet časový limit.

Přes technické problémy se zástupkyním maďarské i ruské menšiny podařilo představit celou řadu online programů, zaměřených jak na výuku techniky psaní, tak na rozšiřování slovní zásoby a další oblasti. Zástupce Slováků pak prezentoval velmi nápadité online komiksy, které osobně tvoří a které jsou velmi pěkně využitelné v online výuce. Bohužel měl ale velmi špatný signál, takže jej moderátorka po pár minutách přerušila a slovo rovnou předala mně.

Začínám představovat soubor tipů, který jsem nazvala jako „Osvědčené imperativy v distanční výuce“. Nijak v nich nezastírám, že příznivcem online výuky nejsem a živé aktivity jsou mi podstatně bližší než virtuální.

Pokyny jsou adresované helenským a gernickým dětem, jak jsem je během podzimních týdnů poznala, spolu se specifiky, která jejich školní online výuka má. Zároveň do nich zahrnuji své zkušenosti z předchozí praxe v Čechách.

1. Odpoj se, udělej úkol, připoj se!

Tento imperativ vychází z místní praxe, kdy většina hodin probíhá online a děti se tak na lekce češtiny mnohdy připojují po mnohahodinovém nepřerušovaném pobytu před obrazovkou. Považuji za více než vhodné je od obrazovky na chvíli osvobodit. Zároveň vycházím z toho, že čas online výuky je pevně daný rozvrhem a ve skupinách jsou děti z více ročníků či velkého rozptýlu studijních úrovní. Pokyn k samostatné práci s vypnutým počítačem, která je následně v zadaný čas společně zhodnocená, může být poměrně občerstvující. A ve výrazně smíšených třídách ani jinak efektivně pracovat nejde.

2. Piš!

K jednoduché literární tvorbě vedu děti i při výuce naživo. Úkoly z publikací Nakladatelství Šafrán či jimi inspirované se snadno implementují do distanční výuky, zejména pokud děti mohou své práce vyfotit a poslat

mi je. V zadanou chvíli se připojí ke společné reflexi se spolužáky a ke kontrole. Nenašla jsem zatím efektivnější způsob, jak s menšími dětmi na dálku opravovat napsaný text, než že mám otevřenou jeho fotku, společně ho procházíme a děti si ho samy opravují.

3. Čti!

Během online výuky čteme články, úryvky z čítanek i samotnou beletrii. Poslední zmíněné se mi dlouhodobě osvědčilo nejvíce, protože nevyžaduje další a další kopírování a distribuci materiálů. Navíc každé dítě čte knihu, která ho baví a zajímá, a je odpojené od počítače. Tato lekce samostatného čtení ale trvá pouze cca 20 minut. Předchází jí zadání konkrétních úkolů, co budeme tentokrát v textu sledovat (vždy cca čtyři otázky nebo instrukce typu „Co by si hlavní hrdina přál k Vánocům?“ „Najdi v textu slova, kterým nerozumíš.“ „Jaký vztah máš k hlavnímu hrdinovi?“). Lekce je uzavřena společnou reflexí v pevně stanovený čas opět online.

4. Komunikuj s rodinou!

Komunikační výchova bývá online výukou postižena nejvíce, zejména při potížích technického rázu. Proto zadávám dětem co nejvíce úkolů typu „Nech si od babičky vyprávět, jak slavili Vánoce, když byla malá. Ptej se jí na zvyky, dárky, kostel, písně, lidi...“ nebo „Zatelefonuj do Čech dědečkovi a zeptej se ho, jak se teď za pandemii má a co dělá“. Navazují úkoly na další zpracování zjištěného.

5. Uč se gramatiku jinak!

Výuce pravopisu a gramatiky v rámci školních hodin češtiny věnuji asi třetinu času. Děti pracují jak s pracovními sešity, tak s texty či s online programy. Nejčastěji pracujeme s www.umimecesky.cz, ale děti si oprávněně stěžují, že je každá chyba, zejména v pokročilejší fázi plnění úkolu, vrací opět téměř na začátek úkolu. Vysvětluji jim, že je to záměr, jak eliminovat úspěch pouze náhodný...

6. Koukni na video!

Výuková videa jsou nástrojem, který online výuku obohacují a patří do ní. Osobně dětem natáčím výklady, různá vysvětlování postupů, nové písničky, zkratka vše, co je výhodné zhlédnout opakovaně. A obráceně – děti dostávají za úkol točit vlastní videa na daná témata (vzpomínky prarodičů, procházka po vesnici...).

7. Zvedni se!

Jsem příznivcem aktivit, které děti zvednou od počítače a vedou je ven, ke sportovním

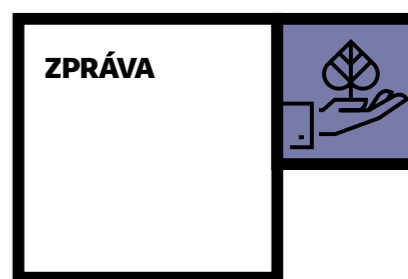
nebo kreativním činnostem. V rámci výuky češtiny tak mohou třeba na základě vlastního textu nebo přečtené knihy vytvořit komiks, vyrobit si loutky a sehrát loutkové divadlo, vypravit se do přírody na venkovní stezku s jazykovými nebo literárními úkoly.

8. Spoluvytvářej!

Osobně mi při distanční výuce velmi chybí společné kolektivní činnosti, respektive v praxi zažívaná skutečnost, že celek je víc než součet jednotlivců nebo jejich děl. Má-li být distanční výuka přes řadu technických potíží efektivní, je spíše individualizovaná. Vytváření čehokoli společného tak chci cíleně iniciovat a podporovat. Většinou se jedná o časově náročnější úkoly, jejichž výsledek pak ale stojí za to. Loni jsme tak pro Svatou Helenu a Gernik z jednotlivých maleb společně sestavili tři betlémy k zavěšení před kostely, natočili vánoční video, sestříhané ze sekvencí hraných jednotlivými dětmi či sourozeneckými dvojicemi, a připravili k vydání další číslo krajanského časopisu *Okénko*, na němž se děti výrazně autorsky podílely.

A jak prožíváme v českých školách v Rumunsku letošek?

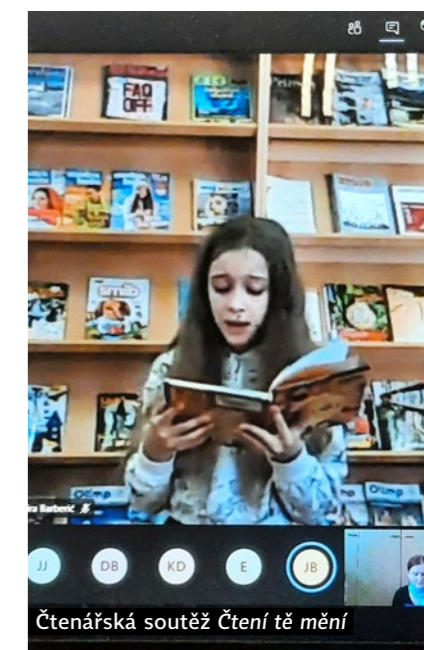
Od února 2021 učíme naživo. Na část dubna byly vyhlášené mimořádné prázdniny, o které se pak prodlouží výuka v létě a zkrátí se tak prázdniny letní. Máme zakázané oficiální soutěže a jazykové olympiády pořádané ministerstvem, takže s eibenthalským učitelem Alexandrem Gajzdicou iniciujeme online verzi češtinářské soutěže, která bude navíc otevřená i dětem prvního stupně. Na nejručnější programy jsme pozvali řadu lektorů z Česka, pro děti z Heleny, Gerniku i Eibenthalu plánujeme letní skautský tábor, ještě jsme nevzdali myšlenku na letní festivaly. Zároveň patrně „odpískáme“ jarní pobyt místních dětí v ČR, na který jsme získali velkou dotaci. Zakládáme „Televizi Banát“, která bude vysílat krátké pořady o životě v českých vesnicích v Rumunsku, připravované místními dětmi. Děti ze Svaté Heleny jsou těsně před natáčením autorského filmečku, v němž si kromě nich zahrají i starosta, farář a místní strašidla. Chystáme další číslo krajanského časopisu *Okénko*, a protože dříve byly obsahem tohoto časopisu výhradně reportáže z akcí, chápeme se nové výzvy, čím obsah smysluplně naplnit. A v neposlední řadě pozvedáme Český dům – etnografické muzeum v Gerniku. Jednotlivým místnostem a exponátům chystáme popisky, cedule, nápaditý katalog. Zapojujeme se do úkulu obcí s dlouhodobým záměrem rozumně řešit místní neekologické nakládání s odpady. Zkratka využíváme možnosti, které máme tady a teď.

Čtenářská soutěž Čtení tě mění

Bohdana Pěva Šolcová / krajanská komunita Daruvar, Chorvatsko

Více než 60 žáků českých škol v Chorvatsku se v lednu 2021 zúčastnilo soutěže ve čtení a prezentaci knih v českém jazyce **Čtení tě mění**. Soutěž organizovala Rada pro školní otázky Svazu Čechů v Chorvatské republice ke *Dni mateřského jazyka*. Z důvodu epidemiologických opatření se soutěž konala online. České školy se sešly spolu se členy poroty ve virtuálním prostředí, což pro nás všechny byla zvláštní zkušenost. V době „předkoronavirové“ děti soutěžily ve školní knihovně za účasti poroty a jejich projev byl daleko přirozenější a živější. Letos musely mít děti na paměti, že čtou na kameru a že porota není fyzicky přítomna. V každém ročníku (1.–8. třída ZŠ) byla odměněna první tři místa.

Čtenářská soutěž Čtení tě mění

Tele z Čoprtánu aneb Když banátské děti píší

Klára Jichová / krajanská komunita Svatá Helena a Gernik, Rumunsko

V tomto příspěvku se dozvíte, kdo je to Nelu, co je to Čoprtán a jak se učí děti v Banátu tvůrčímu psaní.

Ze svých školních let nevzpomínám moc ráda na slohy. Ač jsem měla většinou štěstí na poměrně schopné učitelky, vadilo mi, že píšeme málokdy, že unylá témata komunistických osnov příliš tvořivost nepodněcují a že většina dětí z donucení napíše cosi, co pak my ostatní musíme opět z donucení poslouchat.

Když jsem se pak v rámci své pedagogické praxe setkala s publikacemi Nakladatelství Šafrán, které vedou děti k tvůrčímu psaní způsobem až polopatickým, zajasala jsem. Tyto postupy nyní aplikuji i na krajanské děti na Gerniku a Svaté Heleně v Rumunsku. Naživo i online.

Vhodnost těchto materiálů pro krajanské děti vidím zejména v tom, že nenásilnou formou rozšiřují dětem slovní zásobu, a to formou hotových frází. Např. při prvním nácviku popisu prostředí má dítě za úkol popsat podmořský svět nakreslený na obrázku. Pod obrázkem je uvedena řada frází, z nichž asi polovina skutečně obrázku odpovídá. Dítě má tyto fráze odhalit a pak je dle svých schopností a přání může nebo nemusí do svého textu zahrnout. Situace, že by si s psaním nevědělo rady, tak téměř nenastává.

Druhým důležitým aspektem, který tyto úkoly v dětech rozvíjejí, je nutnost vlastní volby, i s ní spojeného osobního názoru. Ve většině úkolů si děti volí jedno z několika zadání a způsob psaní pak také vyžaduje značnou míru nasazení. Pro děti vychovávané v duchu „nejvyšší hodnota je poslušnost“, jak mnohdy zaznívá v místních kostelích, tento způsob rozvíjení vlastní svobodné volby považují za nutný.

Pár týdnů po začátku školního roku nás epidemiologická situace zahnala na online výuku, takže jsme pokračovali distančně.

Jak vypadá naše typická hodina distančního psaní? Na začátku si vysvětlíme, co budeme psát a kolik času na to máme. Pak děti vypnou počítač a pracují offline. Pro dotazy jsem jim k dispozici na messengeru. Dítě, jež svůj text dokončilo, jej vyfotí, pošle a připojí se opět na platformu. Společně text procházíme. Napřed řešíme formální stránku „Na třetím řádku máš dvě drobné chyby a na pátém

větší, hledej...“ „Začátek sedmého řádku nemůžu přečíst...“ „Formulace xyz není příliš šťastná, zkus to říct jinak.“ Během rozhovoru se nám většinou na platformu připojují další spolužáci. Čteme jim hotový text znovu a společně formulujeme, co se v textu podařilo, co můžeme pochválit. „Líbí se mi, že je to hodně dlouhé.“ „Použila tam hodně zajímavých slov.“ Pak případně vznášíme konstruktivní kritiku. „Ten závěr jsi odbyl, zkus víc rozepsat, jak to s nimi dopadlo.“ „Začátek mi připadal nelogický, ještě by se tam mělo dopsat, jak...“

Tvůrčí psaní v dětech rozvíjí schopnost svobodné volby a vlastního názoru.

Po několika cvičných týdnech, kdy popisujeme kovboje, podmořský svět, dopisujeme konce cizích nedokončených příběhů a trénujeme ich- i er-formu vyprávěče, začínáme s příběhy vlastními. Napřed text plánujeme a kládeme si otázky: „Jaké postavy se budou v mém příběhu vyskytovat?“ „Kde se bude příběh odehrávat?“ „V reálném světě nebo ve fantazii?“ „A kde to bude?“ „V minulosti nebo v přítomnosti?“ „Budou tam mobily, případně jaké?“ „Jaké události se v příběhu stanou a jaká bude hlavní zápleтка?“ „Jak příběh začnu a jak ho ukončím?“

Dvanáctiletý kluk, řikejme mu třeba Franta, se do psaní moc nehrne. Do školy chodí z donucení, radši pracuje kolem krav a vůbec nejradši jezdí na motorce a v autě. Když jsem se potřebovala rychle dostat na hůře přístupné místo, nabídl se, že mě odveze tátovým terénním vozem. Když jsem se ohradila, že je mu dvanáct a nemá papíry, odvětil, že to auto zase špatně brzdí.

Postavy svého příběhu zvolil metodou nejmenšího odporu – kráva, tele, zajíc, pasák krav Franc. Prostředí – pastviny kolem Svaté Heleny, které důvěrně zná. Konkrétně kopce Čoprtán a Megeleš, jejichž názvy v něm vzbuzují pubertální chechot. Události načrtl podobně prostě a ledabyle – co se s dobyt看 běžně stává: napadne ho vlk, napadne ho liška, napadne ho divočák. Školní úkol splněn, motivace k psaní nulová.

Pak jsem mu položila klíčovou otázku: „Kdo bude tvůj příběh vyprávět? Budeš psát v ich- nebo v er-formě?“

„Chci, aby to vyprávělo tele. Tele Nelu, co se nám teď narodilo. Je to moje oblíbené tele.“

Pak již stačilo jen po každém úseku Frantovi připomínat: „Nezapomeň, vypráví to tele. Jak tohle tele vidí? Co si o tomhle může tele myslet? Jak by tele tohoto člověka popsal?“

Polotovar příběhu četl Franta spolužákům z druhého stupně. Dokázali mu dát funkční zpětnou vazbu a cenné podněty, které učinily text autentičtější. „Nepiš tam, nežiju v lesích, ale nezůstávám v lesích, tak to přeci tady na Heleně říkáme.“ „Připiš tam, že pak měl Franc taky svoje stádo, tak by to to tele řeklo.“

Při přepisu Frantova textu jsem opravila zbývající pravopisné a stylistické chyby (i/y; délky samohlásek; slovosled).

Věřím, že vás výsledný text potěší podobně jako mě.

Tele z Čoprtánu

Jsem tele. Jmenuju se Nelu. Narodilo jsem se na Čoprtáně, kde se mi to hodně líbí.

Čoprtán je jeden velký kopec za Svatou Helenou, kde jsou hodně zarostlé lesy se spoustou divoké zvěře. Já teda nejsem divoké. Nezůstávám v lesích, ale v salaši.

Vy asi nevíte, co to je salaš. A to byste měli vědět. Salaš je něco jako velký chlév, kde spí Franc.

Jednoho dne se stalo něco hodně špatného. Chcete vědět co? Tak já vám to povím. Ale napřed si musím jít zacucat k mamince, tak chvíli počkejte.

Toho dne jsem se pášlo na pěkné zelené trávě spolu se stádem. Pášlo jsem se tam asi hodinu, ale potom jsem mělo žízeň, tak jsem stádo opustilo a šlo jsem se napít. A když jsem pilo, tak na mě najednou vyběhl ošklivý velký vlk, který mě chtěl sežrat. Ale našťastí ho zahlédl Franc.

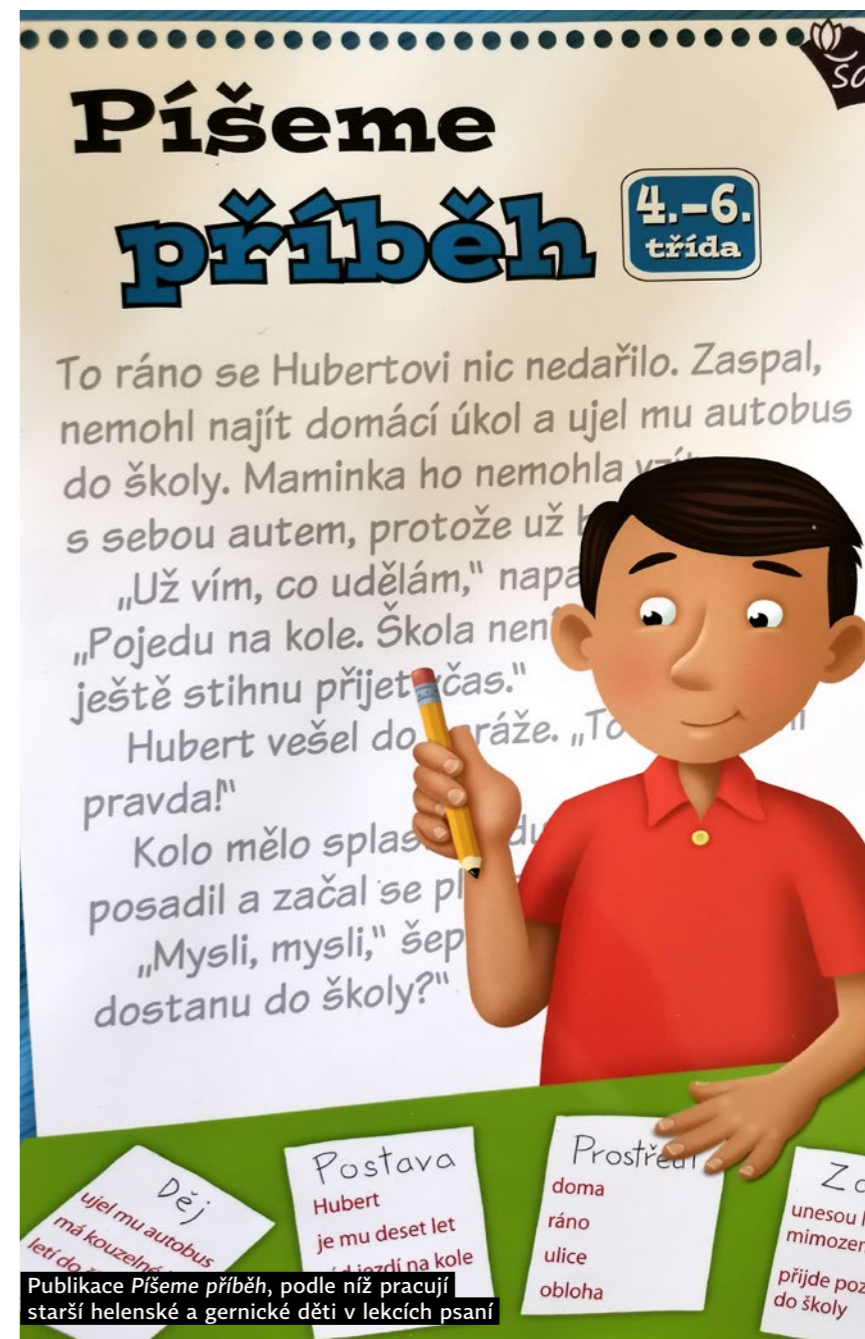
Franc je jeden velký člověk. Vy asi nevíte, co je to člověk. Člověk je velký jako můj brácha býk, ale má jenom dvě nohy. Nechápu, jak se na dvou nohách může udržet. Pak má ještě jednu nohu nahoře, ale ty mu jenom tak visí. A taky nechápu, jak může každý den měnit kůži. Jeden den je černý, druhý den bílý a třetí den červený.

Přijde mi divné, že nemá žádné stádo, pořád chodí sám a nebojí se.

Jmenuje se Franc, jak už jsem řeklo. Je nafouklý, jako kdyby se mu v břiše nalepila vojteška. A nazlobený. Nosí bačkory. To jsou taková divná kopyta, která si může měnit. Nosí kalhoty a triko. Místo rohů kaštek, turisté mu říkají kšiltovka, a někdy si vezme i klobouk. Když se rozzlobí, zčervená jako paprička. A teče z něho jako z pramene.

Takže když mě chtěl sežrat ten vlk, přilítl Franc, v ruce měl flintu a vlka zastřelil. Mě si vzal domů a chcete vědět, co se stalo dál? Až si u Franc v salaši odpočinu, tak vám to dopovím.

Druhý den mě Franc pustil na pastvu, ale já jsem uteklo a vydalo jsem se na Megeleš za zajícem Pepou. Tam jsme si hráli a najed-

nou příběhla liška, která chtěla Pepu sežrat. Ale Pepa mi vyskočil na záda, chytil se za uši a utíkalí jsme. Liška za námi taky utíkala. Když byla blízko mých nohou, tak jsem jí jednu vrazilo kopytem, až se dvakrát otočila ve vzduchu. Potom se udělal večer, tak jsem muselo jít domů, aby si Franc nedělal starosti. Když jsem se vracelo cestou domů, tak jsem se ještě zašlo napít ke studánce, kde na mě vyběhl velké divoké prase. Já jsem se splašilo a vzalo jsem nohy na ramena. Myslelo jsem si, že je to zase vlk. Když jsem konečně přišlo domů, tak jsem si zašlo nacucat a pak jsem šlo spát.

Ve snu jsem potkalo divočáka, vlka, lišku, Pepu i Franc. Franc si našel nevěstu a byla svatba. A pak měl taky svoje stádo.

Až přijedete na Svatou Helenu, přijďte za mnou a já vás vezmu k nám do salaše, na Čoprtán i na Megeleš.

Literatura

EVANSOVÁ, M. a kol. (2014): *Píšeme příběh, 4.-6. třída*. Dobříš: Nakladatelství Šafrán.

EVANSOVÁ, J. a kol. (2018): *Tvořivé psaní, 2.-4. třída*. Dobříš: Nakladatelství Šafrán.

Krávy pasoucí se na Svaté Heleně

Rok 2021 rokem velkých výzev?

Krajanští studenti z Melitopolu, úvod Vladimíra Pěčonková /
krajanská komunita Čechohrad, Ukrajina

V letošním kalendářním roce probíhá výuka krajanských komunit Čechohrad a Bohemia převážně prezenční formou (online jsme se učili jen dva týdny v lednu a tři týdny v dubnu). Studenti v Melitopolu byli již před pandemií zvyklí nahradit svou nepřítomnost ve výuce konzultacemi prostřednictvím aplikace Viber. Touto cestou jsem jim vysvětlovala novou gramatiku, zadávala cvičení a také je opravovala, probrali jsme i případné nedostatky. Jednalo se vždy o jednoho nebo dva studenty týdně.

Během loňského března, když došlo k uzavření škol a ostatních vzdělávacích zařízení, jsme pomocí aplikace Viber začali pracovat ve skupinách. I když své žáčky a studenty vidím opravdu ráda, velké problémy s kvalitou obrazu a zvuku nás přiměly vybrat si jen zvuk a rezignovat na obraz. Před čtyřmi lety by taková výuka nebyla možná. Internetové spojení přidělovalo dobu komunikace velmi sporadicky. Menší děti přes Viber recitovaly a zpívaly. Cítili jsme radost z toho, že se slyšíme, ale třída nebo hřiště nám chyběly. Starší děti se, kvůli množství zadané práce z hlavních učebních předmětů a technickým omezením, výuky online neúčastňovaly.

Při společném hodnocení situace se studenty jazykových kurzů i dětmi základní školy jsem si pro sebe udělala závěr, že přímý kontakt studenta se spolužáky a učitelem je nenahraditelný. Samostatná práce s pomocí techniky má také výhodu: vede studenty k větší aktivitě.

Proto kromě prezenční formy pokračujeme také v komunikaci přes Viber. Dáváme si

různé hádanky, řešíme problémy s gramatikou a připomínáme si různé svátky a výročí. Těší mě, že na nás nezapomněli ani ti, kteří už žijí a pracují v České republice, a díky těmto sítím jsou s námi nadále v kontaktu, posílají nám články a zajímavosti.

Požádala jsem studenty, aby napsali svůj názor na toto téma. Úkol byl dobrovolný a účast nebyla ohromující (někteří si prostě na samostatně psaný text netroufli), ale názory několika odvážných studentek připojuji. Jejich texty jsem upravila.

Práce studentek jazykových kurzů v Melitopolu

Olga, dětská psycholožka: Češtinu v ukrajinském Melitopolu studuji již jeden rok. Rok 2020–2021 přinesl velké změny ve výuce. Museli jsme se naučit studovat na dálku. Výuka na dálku má svá pozitiva, ale i negativa. Pozitivní je to, že trávíte více času doma s rodinou a můžete současně vařit, uklízet a studovat. Myslím si ale, že výuka online má více nega-

tiv. Když studujete ve třídě s učitelem, tak se informace lépe vstřebávají, protože vás nic nerozptyluje. Člověk musí být ve společnosti, mezi lidmi, a distanční výuka tomu brání. Potom člověk lehce podléhá depresi.

Viktoria, žákyně 9. třídy: Studuju češtinu přibližně půl roku protože plánuju studovat na střední škole v Česku.

V průběhu karantény naše výuka probíhala online. Používali jsme při tom aplikaci Viber. Byla to nová a zajímavá zkušenost. Seznámili jsme se s novými tématy, například: počasí a roční období, denní režim, oblečení. Učili jsme nová slovíčka, pracovali jsme v párech a vytvářeli dialogy.

Já osobně jsem si tuto formu výuky užila, podle mě nemá chybu. Líbí se mi učit se z domova, protože je to pohodlné. Nemusím brzo vstávat, chystat se a jít někam. Díky online výuce mám víc času na sport, můžu se věnovat výuce cizích jazyků a odpovídat.

Můj názor na distanční výuku je velmi pozitivní, mě to disciplinuje a učí plánovat si svůj čas.

plus i minus
Navzdory všem negativním stránkám se mi tato forma výuky líbila více
Nucený přechod na online učení mi otevřel nový způsob studia materiálu, který nyní aktivně používám.
A přesto si myslím, že nejlepší možností je kombinace online a klasické formy vzdělávání, kde je hlavní materiál studován samostatně a příručky pro učitele pomáhají porozumět nepopulárním a upevňovat znalosti v praxi

Juliana

Češtinu v kurzech v ukrajinském Melitopolu studuji už 2 roky. Boh sice přinesl velké změny ve výuce. Kvůli karanténě jsme nemohli studovat ve třídě. Hádávali jsme online. Tato metoda má kladné i záporné stránky. My jsme doma, nemusíme utratit svůj čas na cestu a rizikovi nám infekce, můžeme použít materiály z internetu. Ale někdy je špatné připojení, slabé wifi. Zvuk s rušením. Neradíme se navzájem a učitelka nemůžeme sdílet dialogy ve dvojici. Chtěla bych pokračovat ve studiu online ve třídě.

Vitalina

Fenomén večerníčků ve vzdělávání zahraničních žáčků

Michaela Svojšová / krajanská komunita Adelaide, Austrálie

Představu o tom, jak pomáhá večerníčková tvorba ve výuce češtiny nejmenších žáčků krajanské učitelky v Austrálii, získáte z následujících řádků.

Na myšlenku napsat příspěvek o využití večerníčků při online výuce mě přivedl nedávný zážitek s Norbertem, tříletým synem mé dobré kamarádky. Po večeri obvykle společně sledují krátkou animovanou pohádku na počítači nebo iPadu. Poté, co jsme společně zhlédli několik dílů kanadského televizního seriálu pro nejmenší, který nikdo z přítomných dospělých nedokázal sledovat bez kritických komentářů na adresu jeho tvůrců, jsem se utvrdila v přesvědčení, jak vysoce kvalitní naše tradiční večerníčková tvorba je.

Probíhající pandemie covid-19 mi prozatím brání vycestovat za českou krajanskou komunitou do města Adelaide v Jižní Austrálii. Se svými studenty a jejich rodinami se tak zatím setkávám pouze prostřednictvím virtuálního internetového prostoru. Od začátku distanční výuky jsem se proto snažila oživit naše společné hodiny nejrůznějšími krátkými videonahrávkami, abych své studenty pobavila, odměnila za jejich snahu a trpělivost a při tom je i něco naučila. Vzhledem k tomu, že převážná část mých posluchačů jsou žáci prvního stupně základní školy, rozhodla jsem se mimo jiné vyzkoušet i léty prověřené večerníčky.

Výsledek předčil má očekávání. **Večerníčky se mezi australskými dětmi, potomky českých přistěhovalců, těší mimořádně oblíbeně.** Všichni má žáci bez výjimky jsou již dávno důvěrní kamarádi Pata a Mata, Krtečka, Áji a maxipsa Fíka, Boba a Bobka, Spejbla a Hurvínka, Macha a Šebestové, Včelích medvídků, Rákosníčka, Káti a Škubánka, Rumcajse, Manky a Cipiska – a takto bych mohla postupně vyjmenovat všechny oblíbené večerníčkové postavičky, na které se jistě rozpomenou každý z nás.

Cím to je, že je večerníček stále stejně přitažlivý pro současné děti, jako byl

kdysi pro nás? Jeho počátky sahají více než půl století nazpátek, mnohé seriály jsou nám všem notoricky známé, přesto se zdá, že se jejich sledování dětem nikdy neomrzí. A nejen jim. Z rozhovorů s rodiči je evidentní, že některé postavičky dokážou zaujmout a mnohdy také pobavit dětské publikum stejně jako to dospělé.

Jednou z mnoha odpovědí na výše položenou otázku je skutečnost, že rodiče sami považují večerníčkovou tvorbu za kvalitní a děti s ní od útlého věku seznamují. Je to pro ně příležitost, jak dítěti přiblížit české kulturní prostředí včetně jazyka šitého na míru dětskému divákovi. V českém prostředí se totiž jedná o jedny z prvních příběhů a dialogů, s nimiž se dětský divák ve svém životě setkává.

Dalším faktorem je nezpochybnitelný význam příběhů pro lidské pokolení. Lidová ústní slovesnost se od nepaměti šířila a rozvíjela ve všech společenských kulturách bez ohledu na národnost, aby si lidé mohli sdělovat své zkušenosti s prostředím, ve kterém žili. **A co jiného večerníček je nežli krátký výpravový příběh určený dětskému posluchači. Děti mají možnost se s hlavními hrdiny postupně seznámit a zažívají s nimi nejedno dobrodružství. Prostřednictvím nich poznávají nejbližší okolí i celý svět a učí se navazovat přátelství.**

Oblíbenost večerníčků u publika jakéhokoli věku svědčí o tom, že celý koncept krátkých pohádek před spaním je velice důmyslně propracovaný. Jednotlivé díly jsou přiměřeně dlouhé, pro děti srozumitelné a snadno zapamatovatelné. K jejich přitažlivosti jistě přispívá i vysoká úroveň uměleckého ztvárnění a osobnosti animované a televizní tvorby, které se na jejich realizaci podíleli. Jména jako Jiří Trnka, Josef Skupa, Zdeněk Miler, Václav Bedřich, Zdeněk Smetana, Cyril Podolský, Radek

Erik Rosser a Fík

Gabík Koudelka a ...

Pilař, Petr Skoumal, Jiřina Bohdalová, Josef Dvořák, Bolek Polívka a mnozí další jsou zárukou velice kvalitní podívané.

Má dosavadní zkušenost s výukou dětí z australské krajanské komunity ukazuje, že pohádky neztrácí ve svém významu v žádné době a zemi a jsou důležitou součástí našeho kulturního dědictví. Večerníčky jsou navíc fenoménem, který obstál již u několika generací diváků, australské studenty českého jazyka nevyjímaje, a zdá se, že jeho popularita zdaleka neklesá, právě naopak.

Věřím, že si s dětmi z Adelaide při sledování večerníčků užijeme ještě mnoho zábavy a těším se na další rozpravy s rodiči na téma „Pat a Mat a mí další oblíbené večerníčkové hrdinové“. Závěrem bych chtěla poděkovat všem rodičům za šíření večerníčkového povědomí v zahraničí a příkladem výtvarné práce mých nejmladších studentů.

Výuka češtiny ve Studentském parku

Četli jsme – nečteme – budeme číst?

Denisa Walková / lektorát Bělehrad, Srbsko

O čtení nejen během koronavirové pandemie, vztahu k české knize a čtenářských preferencích jsme si povídali se studenty Bělehradské univerzity v Srbsku. Dozvěděli jsme se, která díla napomáhají k vytváření obrazu české země, historie a kultury, a také proč je od čtenářských aktivit v současnosti spíše upouštěno. Myšlenky a názory studentů jsme zakomponovali do článku, který by svými výstupy mohl být motivací dosavadní stav změnit a impulzem něco nového společně vytvořit.

Koronavirus jako příležitost začíst se?

Je to již rok, kdy výskyt koronaviru ochromil svět. Jeho šíření přineslo výzvy jak celé společnosti, tak jednotlivci. Člověk se vždy pokouší najít cesty, díky kterým se snáz vyrovná s nenadálými zátěžovými situacemi. Uplynulý rok nám poskytl prostor tyto mechanismy zvládnání stresu otestovat.

Zajímalo nás, jak konkrétně se studenti srbské univerzity snažili trávit čas během

doby tvrdého lockdownu – období, kdy byl volný pohyb omezen na dobu nezbytně nutnou a univerzitní výuka byla přesunuta do online prostoru. Stejně jako v Česku i zde proběhla jarní vlna motivace a odhodlání aneb jak naložit se „zdánlivě“ nabytým časem. Všichni chtěli onen získaný čas trávit efektivně, věnovat se sobě samým, cvičit denně jógu, přerovnávat sklenice s domácím ajvarem, naučit se nový jazyk, skládat origami a samozřejmě konečně přečíst knihy válejíci se roky na polici. Ptá-

me-li se, co z počátečních předsevzetí zbylo, možná se můžeme podívat kolem sebe, anebo rovnou začít u sebe samých.

V době, kdy byl formován tento článek, byly prezentovány výsledky výzkumu Čtení v čase koronavirové pandemie (realizovaného Národní knihovnou ČR ve spolupráci s Ústavem pro českou literaturu AV ČR a společností Nielsen Atmosphere), které ukázaly, že změny ve čtenářském chování Čechů nebyly výrazněji zaznamenány. Zjednodušeně řečeno – kdo četl před krizí, četl

i v krizi. Nárůst byl výraznější pouze u pravidelných čtenářů, a to o 18% ze vzorku dotazovaných (zpráva uvádí 1 005 respondentů).¹

Pohled z Balkánu

Výše zmíněné výsledky českého výzkumu se zrcadlí i v prostředí Balkánu, kde pro potřeby tohoto článku proběhla série řízených rozhovorů s desítkou respondentů z řad studentů 3. a 4. ročníku bohemistiky Bělehradské univerzity. Cílem bylo zjistit vztah studenta češtiny a české knihy v širší rovině. Nadto rozhovory měly ukázat, zda pandemie zásadně ovlivnila čas strávený s knihou.

Studenti, již se anketě zúčastnili, pocházejí převážně ze čtenářských rodin a kladný vztah ke knize mají již od útlého věku. To se ukázalo hned v úvodu rozhovorů, kdy studenti zavzpomínali na své první setkání s literaturou; nejčastěji se jednalo o předčítání: „Maminka nám četla, kamarádka mi vyprávěla, že jí rodiče pořád dokola četli stejnou povídku a ona si ji zapamatovala, a když jí potom četla babička, ona si vymýšlela, nečetla, co bylo v knize, a ta kamarádka pak říká druhý den rodičům, že baba neví číst!“ Anebo: „Četli nám, mám takové malé obrázky, kde nám četli.“

„Čtu povinnou četbu, nemám moc času číst pro sebe.“

Později se při otázkách, zda je čtení jejich koníček a zda by se označili za knihomola, pouze polovina studentů přiklonila k odpovědi ano. Knihomolové i běžní čtenáři se pak nad otázkou, proč v současné době čtou méně, než byli zvyklí, shodli na společné příčině. Tou je studium a fakulta, která (zcela správně) zastává normativní funkci se svými požadavky a doporučeními. Faktem však bohužel je, že je bohemistická knihovna, která čítá 4 573 svazků, vnímána jako instituce „četby musu“.

Nedostává se nám však pouze strohých odpovědí: „Čtu, když musím.“, „Četla jsem teď jen pro fakultu.“, „Čtu povinnou četbu, nemám moc času číst pro sebe.“ Mezi odpověďmi zaznívalo také: „Když jsem nestudovala, tak jsem četla víc, protože jsem neměla nějakou lekturu“, knihu, kterou musíme číst, četla jsem, co se mně líbí, nemám moc času na to, co se mně líbí.“ Pro zachování objektivity jsou ale i seznamy povinné četby pozitivním spouštěčem, třeba v tomto případě: „...ano, začal jsem [číst], když jsme začali studovat.“

Žebříček autorů

Knihy, které byly studenty jmenovány, byly čteny v češtině. Mezi oblíbené autory studentů patří jména klasiků jako Milan Kundera (opakovaně byly jmenovány *Žert* a *Nesnesitelná lehkost bytí*), Josef Škvorecký (*Zbabělci*), Karel Čapek (*Povídky z jedné a druhé kapsy*, *RUR* a další dramata), Jaroslav Hašek (*Osudy dobrého vojáka*

Topos Prahy v české literatuře – výběr

Švejka za světové války), Jan Neruda (*Povídky malostranské*) a Ivan Olbracht.

Mezi současnými spisovateli (tvořícími od 90. let) jsou preferováni Michal Ajvaz (*Druhé město*), Daniela Hodrová (*Podobojí*), Jáchym Topol (*Chladnou zemí*), Miloš Urban [*Poslední tečka za Rukopisy: (nová literatura faktu)*], Kateřina Tučková (*Žitkovské bohyně*), Michal Viewegh, Ivan Klíma a Tomáš Zmeškal.

Poněkud neočekávaně byli do popředí postaveni Jakub Arbes, Julius Zeyer (*Román o věrném přátelství Amise a Amila*) nebo poezie Jaroslava Seiferta.

„Četla jsem *Jablko s klína*, poezii jsme měli minulý semestr. V poezii se mi líbilo, že jsme mohli cítit více než v té próze.“

Procestujme a poznejme Česko (v křesle a s knihou v klíně)

Již rok trvající omezení zapříčinila nejen nemožnost do Česka vycestovat na letní školy, semestrální programy, ale také podniknout běžné turistické cesty. Proto jsme se spolu se studenty snažili vytvořit seznam knih, které přenesou čtenáře do českého světa, v němž se recipient setká s českým člověkem. Obraz „pravého Čecha“ se v očích studentů nepodařilo vytvořit, neboť sice slyšíme sborově: *Švejku!*, stejným dechem je však dodáváno, že nikdy nepotkali Čecha, který by se skutečně jako Haškův hrdina choval.

Česťví studenti shledávali jak ve výše zmíněném Švejkovi Jaroslava Haška, tak v próze o panu Broučkovi Svatopluka Čecha (*Nový epochální výlet pana Broučka, tentokrát do XV. století*) – zde současně došlo i k prohloubení povědomí o české historii.

V prohloubení Malé Straně se čtenáři objevili díky Janu Nerudovi, v idyle českého venkova díky Boženě Němcové. Na zdejší univerzitě mají studenti možnost navštěvovat výběrový kurz věnovaný cestopi-

sům, prostřednictvím nichž poznávají (dle jejich slov) českou krajinu.

„Erbenovy knihy (*Kytice*), Jiráskovy povídky a možná *Babička*, to jsem se seznámila se starou českou kulturou a jak to vypadalo. Mezi srbským a českým venkovem je malý rozdíl, jsou to ty reálie a obyčejy a tak.“

Historii a sociální proměny pak na pozadí svých příběhů studentům odkrývají třeba Čapek (*První parta*), Kundera, u kterého byla několikrát zmíněna krása jeho jazyka, ironie, hledání identity a odehrávání toho všeho na pozadí komunismu, Škvorecký nebo Topol. „[*Kloktat dehet*] vytvořilo jiný pohled na Česko v té době. Protože jsem vůbec nemyslela, že ta doba byla tak hrozná, a tak morbidní. Možná je to Topol, jeho styl...“

Nejen samotné čtení románů, ale také práce s literaturou na seminářích poznání prospívá. Díky zásluze profesorů, kteří napomáhají k interpretaci samotného díla, mají studenti další příležitost poznat Českou zem: „Více mi pomáhá analýza, abych rozuměla, jací jsou Češi, co se stalo v Česku, jaký byl život spisovatele, v knize se více soustředím na příběh a slovíčka.“

Knihu? Ne, raději Netflix

Až na jedinou výjimku se studenti shodli na faktu, že během března, kdy univerzita přešla do online režimu³ a bylo omezeno vycházení, rozhodně nečetli více než obvykle, spíše se oddávali

¹ Čtení v čase koronavirové pandemie – tisková zpráva. Národní knihovna České republiky [online]. Cit. 2021-03-29. <http://text.nkp.cz/soubory/ostatni/tz_cteni_covid_2021.pdf>.

² Lektira je označení pro povinnou četbu v srbsčině.

³ Výuka probíhala online formou od poloviny března do konce letního semestru, zkoušky již probíhaly prezenčně. Akademický rok 2020/21 probíhá kombinovanou formou, tj. některé předměty probíhají distančně, některé prezenčně.

Zlomek titulů bohemistické sekce Bělehradské univerzity

televizní zábavě. Důvodem byl především nárůst samostudia a psaní esejí, studenti bez výjimky potvrdili, že distanční výuka je pro ně mnohem náročnější, a proto jim nezbývala energie oddávat se krásné, často náročné literatuře.

Místo abychom si stěžovali na lenost studentů a zkaženou dnešní dobu, měli bychom se na problém podívat širěji. V první řadě vynechme neustálé srovnávání tehdy a nyní, už jen z toho důvodu, že se možnosti trávení volného času značně rozšířily, a čas s knihou tedy nebyl vytěsněn, nýbrž spíše začleněn mezi televizi, počítač, rozličné sporty a další aktivity.

Dalším fenoménem je vnímání „období lockdownu“ jako prostoru volna. Nejen profesori, ale i studenti byli vystaveni novému způsobu výuky, na který se museli co nejrychleji adaptovat, aby mohlo být vzdělávání udrženo v nastolené kvalitě. Ve chvíli, kdy se ze skupinových diskusí stávají výpisky a eseje, není překvapivé, že jejich čtenářská aktivita stagnovala.

Podle výpovědí studenti ani jejich rodiny nepropadali úzkostí, stresem a obavám z nové situace, která tou dobou zavládla, a namísto osvojení si nového koníčku a hnaní se po vlastní produktivitě se semkli, trávili čas spolu a onu energii věnovali sobě navzájem.

Udělejme z lektiry koníček

Ačkoli naše rozhovory začínaly nárázkami na četbu, kterou se musí každý prokousat, v závěru studenti mluvili s velkým zápalom o prostoru, do kterého je kniha přenesla, příběhu, které-

ho se stali součástí, nebo jazyku, který je sice náročný, ale krásný: „Je krásné, když to čtete v češtině, ale je těžké to přeložit, nemá to stejný význam, třeba lítost.“

Spíše než o kvantitě, je rozhodně namístě hovořit o kvalitě. Čtenářské deníky studentů sice neobsahují dlouhé seznamy knih, přesto je znát, že je čtení baví, a co víc – o českou literaturu mají zájem. Kamenem úrazu pak může být počáteční

Nechme samotné studenty rozhodnout, co stojí za to číst!

averze, protože přečtení dané knihy je něco, co se musí udělat (ačkoli je pak zjištěno, že to vlastně nebylo tak úplně špatné). Možná je problémem, že knihy k přečtení dává autorita (škola, profesor), nebo je to také čirá nevědomost, co česká literatura nabízí. Zde narážíme na jednoho studenta, který sice hlítá světové detektivky, ale o žádné české ještě neslyšel.

Sumarizujeme-li výpovědi jako „...četla jsem, než jsem začala studovat; čtu, protože musím; profesorka říkala; čtu to, co mě zajímá; čtu, když mám dovolenou a přišla jsem na tu knihu a ta mě moc bavila“, vidíme, že samotné čtení není problémem, odloučení od knihy přišlo až se studiem. Sylaby a seznamy četby studenti často (bohužel) nevnímají jako doporučení kvalitních děl, ale spíše jako výčet povinné literatury, který musí být pokořen. Na druhou stranu se rovněž našli tací, kteří byli, dle jejich slov, příjemně překvapeni a byli za zařazení dané knihy do seznamu rádi. Pojďme tedy pozměnit přístup. Známe očekávání studentů a máme možnost jej nabourat, a to například vytvořením něčeho relativně stálého, kde studenti bohemistiky (a slavistiky) najdou inspiraci nezatřenou oním slovíčkem *musíš!*

Studenti studentům

Začneme od začátku a změníme směr komunikace. Ideálem je, aby tipy a drobné recenze poskytovali sami studenti, sami objevovali možnosti české literatury a přehledně je označovali dnes tolik populárním hashtagem dle žánru, tématu a třeba i prostoru, ve kterém se děj odehrává.

Pak změníme komunikační kanál, v dnešním světě se nabízí Instagram. Cílem je vytvořit místo, které je současné generaci vlastní a které bude jejich nástrojem i v dalších letech. Takové místo by mělo být snadno přístupné, a to nejen v době studia, ale i po jeho ukončení, kdy se studenti (doufejme) ke čtení znovu se zájmem vrátí. Všichni totiž víme, kde jednou skončí papírové seznamy povinné četby, bohužel.

A nakonec rozšířme tuto síť. Vizi je vytvořit komunitu mezi všemi lektoráty a krajanskými komunitami – zapojit všechny, kdo mají zájem a nadšení, rozšířit možnost sdílet, možnost komentovat a možnost přijímat mezi nás další členy. Vytvořit tak síť „doporučené literatury“, která je česká, kvalitní, třeba i klasická a obrozenecká, ale především není vynucovaná. Nechme samotné studenty rozhodnout, co stojí za to číst! ■

Ambasadoři DZS

Noví průvodci mezinárodním vzděláváním

Radka Vavroušková / Dům zahraniční spolupráce

Dům zahraniční spolupráce (DZS) má při propagování mezinárodního vzdělávání nové posily – **Ambasadorsy DZS**. Na konci minulého roku naše instituce začala postupně oslovovat účastníky jednotlivých programů, jež spravuje, a hledat mezi nimi osobnosti, které by prostřednictvím svých zážitků motivovaly ostatní k zapojení se do mezinárodních aktivit. Cílem je vytvoření databáze absolventů mezinárodních programů, ochotných sdílet své zkušenosti, inspirovat svým příběhem a aktivně spolupracovat s DZS na propagaci mezinárodního vzdělání a dobrovolnictví.

První oslovenou skupinou byli absolventi dobrovolnických zahraničních výjezdů – mladí lidé, kteří se vydali do cizí země za prací na dobročinném projektu. Do veřejné výzvy se mohl přihlásit kdokoli, kdo absolvoval výjezd s podporou Evropského sboru solidarity. Z přihlášených zájemců byla vybrána čtveřice, která reprezentuje Evropský sbor solidarity na veřejných akcích a v médiích.

Cílem aktivit je poskytnout potenciálním zájemcům o výjezdy pohled takzvaně z první ruky. Věříme totiž, že přímá komunikace (angl. peer-to-peer) je velmi účinná a může pomoci těm, kteří teprve váhají, jestli na zkušenou do zahraničí vyrazit,“ vysvětluje Adela Rychtáriková z Informačního a komunikačního oddělení DZS.

Další skupinou byli absolventi studijních a výzkumných pobytů realizovaných v rámci programů bilaterální a multilaterální spolupráce: Akademická informační agentura (AIA), AKTION Česká republika – Rakousko, CEEPUS, Fondy EHP atd. Záměrem je oslovit postupně absolventy všech programů, které DZS spravuje, včetně **Programu podpory českého kulturního dědictví v zahraničí**. Iniciativa **Ambasadoři DZS** totiž zdaleka necílí jen na studenty a mládež, ale chce zahrnout všechny cílové skupiny, kterým jsou programy spravova-

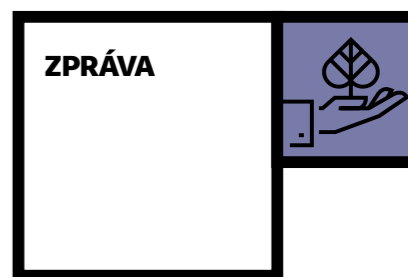
né DZS určeny. Mezi ambasadorsy se tak postupně objeví také učitelé, akademičtí pracovníci, lektoři češtiny na zahraničních univerzitách či učitelé českého jazyka u krajanských komunit.

Co znamená být Ambasadorem DZS?

Hlavním úkolem ambasadorů je sdílet vlastní zážitky a zkušenosti, a tím motivovat další zájemce o zapojení do aktivit mezinárodního vzdělávání. Iniciativa však nefunguje jednosměrně. Dům zahraniční spolupráce ambasadorům nabízí workshopy a školení, které pomáhají nejen prezentovat dosavadní zkušenosti, ale jsou přínosem také při pracovním uplatnění. V nejbližší době by se měly uskutečnit například workshopy zaměřené na prezentační dovednosti či online média.

„Do budoucna plánujeme vytvořit Klub ambasadorů, díky kterému se budou absolventi moci setkávat, sdílet své zkušenosti a účastnit se různých akcí,“ doplňuje Adela Rychtáriková.

Pro aktuální informace (nejen) o Ambasadorech DZS sledujte sociální sítě a webové stránky Domu zahraniční spolupráce. ■

Zdroj

Dům zahraniční spolupráce [online]. Cit. 2021-09-04. <<https://www.dzs.cz/clanek/byl-nejlepsi-rok-meho-zivota-seznamte-se-s-ambasadorsy-dzs>>.

Přijmout změnu

Ohlédnutí za dvěma semestry převážně distanční výuky češtiny pro cizince

Jana Sovová / lektorát Udine, Itálie

Vloni v únoru jsem stejně jako ostatní „spadla“ rovnýma nohama do distanční výuky. Mé hlavní potíže spočívaly jednak v nutnosti zajistit si na vlastní náklady odpovídající technické zázemí mimo pracoviště, jednak v počátečních protichůdných pokynech, na které platformě má vlastně ta která kategorie pedagogů učit.

Závislost na technice, dojem provizoria?

Už během března však univerzita umožnila lektorům cizích jazyků vytvořit si virtuální třídy v prostředí Microsoft Teams a přeměrovat veškeré výukové aktivity právě tam.

Vědomí, že i sebelépe připravená vyučovací hodina je realizovatelná, jen pokud neselže notebook nebo domácí internetové připojení, ve mně tu a tam vyvolává pocity úzkosti; tím spíše, že provizorium při první vlně epidemie na jaře 2020 se postupně proměnilo v setrvalý stav, přerušovaný jen občasnou prezenční výukou a konzultacemi pro vybrané skupiny studentů. Nejdůležitějším krokem k maximálnímu využití potenciálu online výuky pro mě tedy představovalo akceptovat tuto nevídanou změnu a zaměřit se na její pozitivní stránky.

Výběr didaktického materiálu

Tištěné učebnice češtiny pro cizince jsem si ponechala na přípravu na hodiny, ale pro online výuku jsem

si zvolila ty, které existují i v elektronické verzi ve formátu .pdf.¹ Osvědčilo se mi např. sdílení své kopie na monitoru a vepisování různobarevných poznámek přímo do textu nebo jako popisky k obrázkům ve spolupráci se studenty. Upravené kopie si ukládám na příště, zatímco studenti mají k domácímu studiu zakoupeny své vlastní e-učebnice (někteří si je nechali zčásti vytisknout, protože se jim stejně jako mně lépe pracuje s fyzickou knihou).

Uvítala jsem také první učební texty Lídy Holé, dostupné na platformě Issuu, odkud je sice nelze stáhnout do počítače (a tudíž ani tisknout či vyplňovat), zato jejich částečná interaktivita a vysoká kvalita provedení nabízí ve srovnání s tradičním formátem .pdf nebo naskenovanou podobou mnohem lepší zážitek a všestrannější využití. Má to však jeden další háček: pokud není internetové připojení dostatečně silné, učebnice se v Microsoft Teams nenačte, což výrazně naruší hodinu a nutí vyučujícího mít neustále v záloze náhradní program. I přesto jsem u učebnic Lídy Holé nakonec

setrvala a v časové tísní sahám ke stále širší nabídce online cvičení na webových stránkách jejího týmu.²

Výuka doma, domov ve výuce

Přes rozličné nástroje, které virtuální didaktické prostředí nabízí k vytváření vlastních didaktických materiálů, mě z metodologického hlediska snad nejvíce zaujalo přímé zapojení domácího prostředí do výuky. V prvních týdnech nucené izolace napříč italskými regiony jsme se s pokročilejšími studenty občas bavili tím, že jsme měnili pozadí na obrazovce a vzájemně si je komentovali. Za čas jsme se ale shodli na tom, že bychom z prostoru ohraničeného úhlopříčkou notebooku mohli příležitostně vykročit do různých místností našich domovů, na balkony či zahrady – pochopitelně v rámci domácích podmínek a dosahu internetového signálu. Objevil-li se v dosahu kamery některý další spolubydlící nebo domácí mazlíček, stal se součástí hodiny např. prostřednictvím popisu jeho vzhledu a povahy nebo debaty o jeho zálibách.

S letošním 1. ročníkem jsem začala využívat potenciál podpůrných domácích kulís hned od počátku. V úvodních hodinách, zaměřených na výslovnost, internacionalismy v češtině a imaginaci, jsem použila jako zástupné rodlé mluvčí plyšová zvířata, kterých mám doma slušnou zásobu po odrostlých dětech. Vznikly tak variace na seznamovací dialogy např. mezi ježkem a růžovým pantem, jejichž identitu si na sebe studenti střídavě brali nebo ji obměňovali podle vlastních preferencí či náhodně vylosovaných zvířat.³ Při probírání genitivu jsme zase simulovali společné vaření v mé kuchyni, kde byly připraveny všechny ingredience k přípravě mrkvového dortu. Názornost, různorodost a situační humor, který tyto předem navizované a zdánlivě improvizované vstupy

Zapojení domácího prostředí do výuky nabízí netušené možnosti.

Seznámení v baru

doprovázely, pomáhají mně i studentům pozapomenout na ztížené životní i pracovní podmínky v době pandemie a ukazují se jako užitečný prostředek ke zpestření výuky.

Černé hodinky a akademická čtvrt hodinka

Pro potřeby online výuky považuji za obzvlášť důležité připravovat pro všechny studijní úrovně i takové aktivity, které nevyžadují oční kontakt s obrazovkou ani s vyučujícím. Účastníci dostanou pokyn, aby se pohodlně usadili nebo natáhli mimo dosah obrazovky, nasadili si sluchátka a soustředili se výhradně na mluvené nebo zpívané slovo a aktivity s tím spojené. Jedná se o poslechy s porozuměním, hry na procvičení slovní zásoby a výslovnosti (např. slovní fotbal, tichá pošta apod.), překladatelská cvičení aj. Studenti, kteří si jinak nechávají poctivě zapnuté kamery, oceňují tyto „černé hodinky“ tím spíše, že v některé dny mívají podle jejich slov 4 až 5 dvouhodinových vyučovacích bloků za sebou bez přestávky.

Na skutečnost, že mnozí pedagogové přestali s přechodem na distanční výuku dodržovat přestávky, mě upozornila i řada známých či jejich potomků z různých studijních oborů a vysokých škol, takže bych ji nepovažovala za čistě lidské specifikum. Počet a délka přestávek záleží v Itálii výhradně na vedení jednotlivých vzdělávacích institucí. Italské ministerstvo školství k tomu sice vydává všeobecná doporučení, ale uvedení do praxe se může případ od případu výrazně lišit, a navíc zdejší vysoké školy se těší silné autonomii. Tak například v rozvrhu univerzity Cà Foscari v Benátkách jsou 90minutové vyučovací hodiny prokládány pevně stanovenými 15minutovými přestávkami, zatímco hodina v Ústavu pro studium jazyků, literatury, komunikace, vzdělávání a společnosti (Dipartimento di Lingue e Letterature, Comunicazione, Formazione e Società), pod něž spadá i zdejší bohemistika, trvá 120 minut s tím, že „vyučující mají možnost udělat pauzu podle vlastního uvážení“.⁴ Tyto přestávky, definované jako akademické čtvrt hodinky, byly při prezenční výuce nezbytné pro přesun mezi budovami nebo výměnu osazenstva v učebnách.

Čeština je dar!

Pro více než roce učení češtiny pro cizince na dálku jsem dospěla k závěru, že lze touto formou dosáhnout srovnatelných výsledků jako ve výuce prezenční. Na tomtéž se shodli naši studenti, ačkoli bychom už všichni preferovali návrat do učeben a k akademickým čtvrt hodinkám na školním dvoře nebo u automatu na kávu... Jedna studentka k tomu dodala, že i malá „distanční“ přestávka je za stávajících okolností doslova dar. Těší mě, že se mezi tyto dárce můžeme počítat také my z bohemistické sekce. ■

Partitivní genitiv v kuchyni

¹ KESTRÁNKOVÁ BOCCOU, M. – KOPICOVÁ, K. – ŠNAIDAUFVÁ, G. (2019): *Čeština pro cizince. Úroveň B1 a B2*. Brno: Edika.

² *Materiály online* (2021) [online]. Cit. 2021-04-04. <<https://www.czechstepbystep.cz/materialy-on-line>>.

³ Takový přístup samozřejmě není z lingvodidaktického hlediska ničím novým; chci pouze potvrdit z vlastní zkušenosti, jak velké množství názorného materiálu může skýtat domácí prostředí oproti sebelépe vybavené učebně nebo kuffíku s rekvizitami, který při svých vstupech používají např. vyznavači sugestopedie.

⁴ Viz nejčastější dotazy k distanční výuce na webové stránce Univerzity v Udine, kde tazatel dostává zápornou odpověď na otázku, zda jsou v rozvrhu započítány akademické čtvrt hodinky. *FAQ didattica 2020/21* [online]. Cit. 2021-04-04. <<https://www.uniud.it/it/servizi/servizi-studiare/didattica-2020-21/contentore-link/faq-didattica-2020-21#autotoc-item-autotoc-2>>.

Jak vnímají koronavirovou situaci poznaňští studenti bohemistiky

Marcela Lhotská / bývalá lektorka v Poznani, Polsko

Jako poslední práci před koncem zimního semestru jsem studentům zadala téma inspirované současnou situací „Změny ve výuce v době koronaviru“. Shrnuji zde názory studentů druhého ročníku bakalářského studia (Weroniky, Rafala, Zuzky, Gustava, Kamily, Oliwie, Mařenky, Darii a Laury) a „čtvrtáků“ – tedy studentů prvního ročníku magisterského stupně (Zyty, Pauliny, Sary, Julie).

Všichni se k tématu vyjádřili šřeji. Popisovali, jak se změnil jejich život, co je podle nich v koronavirové době lepší, co naopak horší. Některé poznámky dodávají také za svou osobu.

Denní režim

Nejvýrazněji studenti vnímají změnu denního režimu: není třeba brzy vstávat, ba dokonce ani vylézt z postele a převléknout se z pyžama. Přitom si uvědomují, že tahle výhoda má i svůj rub – přináší pasivitu, menší koncentraci na výuku.

Co se týká volného času, vyskytly se protichůdné názory: někdo uvádí, že při online lekcích se probere více učiva, což znamená více učení po lekcích a méně volného času, navíc se ztrácí čas dohledáváním některých informací na internetu, protože nejsou přístupné knihovny; jiní uvádějí, že ušetří čas, který by strávili do-

jížděním do školy, a že je více času na koničky; Zuzka si chválí, že má čas na manžela a na syna.

Domácí prostředí

Většina studentů teď přebývá u rodičů, aby nemuseli platit za nevyužívané priváty. Koleje jsou zavřené.

Mnozí nemají doma klid – můžu uvést případ studenta z předchozího (letního) semestru, kterého při lekcích opakovaně vyrušovala jeho babička (chtěla s ním řešit nějaké práce na zahradě), i když ji prosil, aby za ním během lekce nechodila; Zyta měla vyloženě smůlu, protože v obou prostředích, ve kterých se mohla připojovat (na privátě, u rodičů), probíhaly stavební práce u sousedů, takže naše lekce byly silně rušeny, nejhorší byly zvuky vrtaček; běžně nás doprovázely zvuky rádia, cinkání nádobí, křik dítěte, hovory dalších osob;

mňoukání koček pak patřilo k těm milým zvukovým doprovodům (jak jsem při svém několikaletém pobytu v Polsku poznala, Poláci jsou „kočkomilové“ – tedy určitě moji studenti a sousedé v paneláku). Také já jsem jako vyučující občas „přispěla“ – to když se hlasitě prosazoval můj krysařík nebo když mě navštívil soused a „musel“ prohodit pár slov.

Všem studentům vadí, že se nedostanou do jiného prostředí. Bohužel vycházejí z domu, jen když musí jít nakoupit potraviny. Ti „šťastnější“ chodí venčit psa, někteří se občas venku sejdou s přáteli. Rádi by šli do kavárny, restaurace, do kina.

Weronika jako plus uvádí, že doma nemusí nosit masečku – tedy roušku.

Musím doplnit, že (nejen) studenti přeci jen ke konci semestru zažili radost – a to v podobě neobvykle velké nadílky sněhu v Poznani i jinde v Polsku. Nevadilo, že se nedaly sehnat sánky ani boby, jezdilo se na igelitových taškách, kde to jen šlo.

Zdraví

Studenti připomínají, že je pobytem doma negativně ovlivněn mj. jejich zdravotní stav. Někdo tloustne, někdo si stěžuje na bolesti hlavy a očí. Hlavně ale všichni připomínají zhoršení psychického stavu – cítí se osamělí, smutní, v depresi (jeden student uvádí, že se léčí se schizofrenií a že je mu mnohem hůř, když není v kontaktu se spolužáky). Kamila pozoruje, že ztrácí energii, i když se zdravě stravuje a spí dostatečně dlouho. Rafal přiznává, že se touží vrátit do školy, protože spolužáci jsou teď daleko a na kontakt s nimi na dálku nemá sílu.

Paulina pak upozorňuje na nedostatek tzv. digitální hygieny – učitelé i studenti tráví u počítače víc času, než by museli.

Technika

Výhody i nevýhody má technická stránka věci. Výhodou je možnost studovat odkudkoliv. Technická zařízení a připojení k internetu však nemusí vždy fungovat správně. Já za sebe dodávám, že Univerzita Adama Mickiewicze v Poznani (UAM) využívá MS Teams a Moodle a byl velký rozdíl mezi prvním koronavirovým semestrem (letním), kdy nám MS Teams často selhávaly, takže jsem se uchýlovala k programu Skype, a druhým semestrem (zimním), kdy již aplikace fungovala téměř bezporuchově.

Zyta připomíná, že začátky online výuky byly těžké – hledala se platforma, na které by se mohlo učit, a učitelé se museli proškolit v práci s technikou. Ano, UAM zimní semestr tohoto školního roku posunula o dva týdny, právě aby před začátkem výuky mohla své vyučující proškolit. Proběhlo několik kurzů, které byly následně ve formě prezentací umístěny na web univerzity. Ovšem již od počátku online výuky bylo učitelům plně k dispozici oddělení IT a vyučující dostávali instrukce, jak mají postupovat, aby výuka plynule přešla na dálkovou formu.

Julie se zpočátku bála, jestli distanční výuku zvládne. Zvládla, dokonce se jí podařilo v tomto náročném režimu dopsat bakalářskou práci i úspěšně ji obhájit. Přesto touží po lidském kontaktu.

Finanční problémy

Studenti upozorňují také na finanční stránku věci: ne každý má peníze na dobrý počítač a dobrý internet. Paulina uvedla statistiku z Lodže, kde údajně pět procent žáků (asi dva a půl tisíce) nemělo přístup k žádnému z online kontaktních kanálů a kde svou situaci někteří studenti řešili tak, že se chodili připojovat k internetu do obchodních center.

Mezi mými studenty byla jedna dívka, která se musela dělit o počítač se svou studující sestrou, tedy některé hodiny prostě chyběla. Já osobně jsem byla zabezpečena počítačem z Domu zahraniční spolupráce, ale v případě potřeby bych mohla využít nabídky univerzity učit ze školy.

Finanční zátěž představují také vyšší účty za elektřinu a za internet. Daria zdůrazňuje, že došlo k poklesu finančního zabezpečení mnoha rodin tak, že úspory za priváty a za dojíždění studentů to nemůžou vyrovnat.

Efektivita práce online

Studenti uvádějí, že online studium se jim zdá méně efektivní. Někteří hodnotí kvalitu výuky jako nižší. Někdo píše, že se méně naučí. Několik studentů spojuje pokles úrovně svých znalostí s absencí kontaktu se spolužáky – jednak v hodinách, kdy vzájemně mohli živě reagovat na probírané téma, jednak mimo vyučování, kdy se také vraceli ke školní problematice. Ve své izolovanosti ztrácejí motivaci se učit. Možná trochu paradoxně vyznívá konstatování, že demotivující je i možnost podvádět při testování.

Někteří studenti připomínají, že jim chybí také přímý kontakt s vyučujícími. Zyta si posteskla, že upadla mimoškolní činnost – různá společenská a vědecká setkání se nekonala nebo byla organizována online, ale v okleštěné podobě. Gustav navíc píše, že mu chybí budova školy – podotýká, že Collegium Maius, kde mj. sídlí Ústav slovanské filologie, je skutečně impozantní a reprezentativní prostor.

Sára zdůrazňuje, že studium má být plně událostí, že z tohoto období později čerpáme vzpomínky, a vyjadřuje potřebu se učit ve školním prostředí s dalšími, pro které je studium vášní.

Zyta uvádí v obecnějším duchu, že úroveň vzdělání poklesla, protože mladý člověk prostě nevydrží několik hodin před obrazovkou; nelíbí se jí, že ministerstvo školství zrušilo ústní maturitu.

Někteří studenti přiznávají, že se plně nevěnují probíhající výuce, že souběžně řeší i jiné věci. Pokud já vím, tak např. odbíhali pro jídlo či převzít objednanou zásilku, řešili něco dalšího na mobilu nebo počítači. Myslí si, že dobrým studentům tyto souběžné činnosti nemusí škodit, ale slabším studentům se přepínání koncentrace nedaří a jejich výsledky se skutečně zhoršují.

Metody výuky

K metodám výuky se studenti moc nevyjadřují – vysvětlují si to tak, že metody práce se výrazně nezměnily a že studenti „pálí“ jiné záležitosti.

Nad metodami výuky se detailněji zamýšlí Laura. Podle ní výuka přes počítač je těžkopádnější. Zatímco ve třídě se hned vše mohlo

Vstupní hala budovy Collegium Maius, Univerzita A. Mickiewicze v Poznani
Foto: Mięczyław Balowski

zapsat na tabuli, často se dělaly dialogy, komunikace byla živější a přesnější, studenti se vzájemně povzbuzovali a motivovali, poslech CD byl bezproblémový – psaní na chatu je pomalejší, konverzace není tak plynulá (kdo chce mluvit, musí si zapnout mikrofon), poslech CD není vždy tak kvalitní, někdy je vůbec špatně rozumět, takže si studenti zapisují špatnou poznámku, neprocvičuje se psaní rukou. Oliwie uvádí, že během přímé výuky si lépe zapamatovala nová slovíčka.

Společenská atmosféra

Studenti se zaměřují spíše na své osobní prožitky. Ale Mařenka připomíná celospolečenskou situaci v říjnu, kdy, jak píše, vláda nezvládla situaci s koronavirem a ne náhodou v této době uzákonila přísný zákaz potratů. Vzpomínám si na ty dny, studenti byli rozhořčení, jeden den se dokonce omluvili z výuky, protože se účastnili protivládní demonstrace. Někteří pak ke svému profilovému obrázku přidali symbol blesku, kterým vyjadřovali protest proti tomuto zákonu.

Studenti vidí online výuku jako jedinou šanci, jak pokračovat v době koronaviru ve vzdělávání. Možnost zůstat doma relativně zlevňuje studium, online studium je tedy jistě šancí pro méně majetné osoby. Distanční výuka je zároveň šancí pro osoby žijící daleko (někteří posluchači UAM pocházejí ze vzdálených vojvodství, domů to mají třeba šest set kilometrů) nebo žijící v zahraničí. Je také výhodou pro ty, kteří jsou zaměstnáni nebo studují další obor. Jak celkově vyplývá z vyjádření studentů, dálkové vzdělávání nevádí těm, kteří žijí v partnerském svazku. Ti, co jsou singl, se cítí bez spolužáků osamoceni. **Téměř všichni mí studenti vyjádřili potřebu vrátit se do školy a mít osobní kontakt se spolužáky, s vyučujícími, s přáteli. Přímou výuku vidí jako efektivnější než výuku online.**

Přeju poznaňským bohemistům, studentům i jejich učitelům, aby se mohli osobně setkávat a – jak uvedla Laura – dělat si radost.

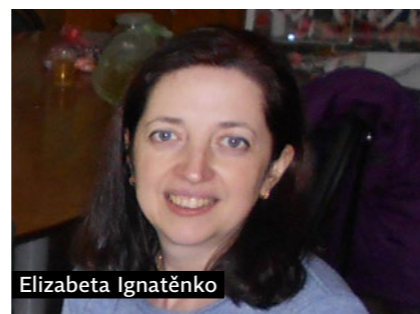
Collegium Maius, Univerzita A. Mickiewicze v Poznani
Zdroj: Wikimedia.org

Výuka online v Žytomyru

Elizabeta Ignatěnko, úvod Eva Řezníčková / krajanská komunita Žytomyr, Ukrajina

Krajanka Elizabeta Ignatěnko je povoláním praktická sestra. Ve volném čase se učí češtinu, sportuje, cestuje a ráda fotografuje. Požádala o asistenční pomoc a v létě se s rodinou přestěhuje do Čech. Svoji profesí by neměnila, bere ji jako poslání. Od začátku pandemie pracuje jako telefonní operátorka v místním call centru,

kde obsluhuje zvláště zřízenou informační linku a denně vyřizuje stovky hovorů počínaje objednávkami pacientů na vyšetření až po detailní informace ohledně hospitalizace. Na podzim onemocněla pneumokokovým zápallem plic a musela zůstat nějakou dobu doma. Češtinu se v rámci možností učí dál, i když z domova.

Elizabeta Ignatěnko

pandemie COVID-19

Jmenuji se Líza, jsem krajanka z ukrajinského Žytomyru. Kromě dodržování hygienických pravidel nebyla v letošním školním roce jiná omezení, takže výuka ve spolku probíhala tradičním způsobem. Do češtiny chodím čtvrtým rokem, pravidelně a ráda.

Moje povolání je zdravotní sestra. Na začátku listopadu 2020 jsem pravděpodobně ve svém zaměstnání onemocněla covidem-19. Ze dne na den jsem cítila neobvyklou slabost, především to byly problémy s dýcháním a pocitem nedostatku vzduchu, zadýchávala jsem se po několika krocích. Testy nákazu koronavirem posoudily a musela jsem zůstat delší dobu doma. Udržovala jsem se, ale na výuku do spolku jsem chodit ze zdravotních důvodů nemohla. Přidala jsem se tedy ke skupině, se kterou je výuka vedena učitelkou přes Teams.

Moc se mi to líbilo. Učitelka na nás byla připravená se spoustou náhod a zajímavých úkolů, ve kterých byla obsažena gramatika i nová slovní zásoba. Těší se, abychom něco pochopili co nejrychleji a hlavně, aby nás to bavilo. Zajímavé byly rozhovory a připomínky, na co si dát pozor.

Pro mě byly hodně důležité písemné domácí úkoly, protože jsem byla donucena si nad češtinu sednout a pracovat, abych je včas odeslala. Do příští výuky jsme měli úkoly zkontrolovány a byli upozorněni na to, kde jsme dělali chyby.

Výuka prezentací byla letos v menších skupinkách, to hodnotím velmi pozitivně. On-line nemůže podle mého názoru nikdy nahradit klasickou výuku, na druhou stranu přínos vidím v samostudiu, kdy nám učitelka poskytovala odkazy, a já se konečně naučila vyhledávat potřebné informace na internetu. Jediný nedostatek byl v častém výskytu problému s internetovým připojením, ale s tím se nedá nic moc dělat, mají to tak všichni.

Odesla jsem si z on-line výuky spoustu nových zkušeností a doufám, že se brzy zase vrátím ke klasické výuce.

Elizabeta Ignatěnko

Krajany v Chorvatsku zasáhlo zemětřesení

Bohdana Pěva Šolcová / krajanská komunita Daruvar, Chorvatsko

Již od prosince roku 2020 zažívá Chorvatsko zemětřesení. Někdy nás zaskočí silné otřesy, jindy cítíme ty slabší. Jsou ale tu a my žijeme v nejistotě, kdy se země zase začne třást a dunět. Zemětřesení je děsivý zážitek, a proto prožíváme psychicky náročné období. Do toho koronavirus...

Daruvarsko je od epicentra posledního zemětřesení vzdáleno vzdušnou čarou přibližně 80 km, a tak jsou otřesy u nás cítit. Avšak daleko hůř jsou na tom města a vesnice v okolí epicentra. 15 km od něj leží Jazvenik, malá česká vesnička se 150 obyvateli, kde pracuje Česká beseda. Protože s ní několik let spolupracuji v sekci pěvecké a divadelní, a nadto jsou „besedáči“ mí dlouholetí přátelé, vydala se moje rodina do Jazveniku, abychom jim pomohli s následky zemětřesení.

Vesnickým domům chyběly štíty, stodoly a chlévy většinou rozbořené, komíny popadané, střechy rozbité... Ve vesnici bylo smutno. Procházeli jsme hospodářství Máni a Karla Vaškových a mluvili o jejich složité situaci.

Jejich koně i krávy našťastě přežili zemětřesení dobře, a to i s čerstvě narozeným telátkem Boženkou. „Po tom zemětřesení se zvířata bála vyjít ven a pít. Hodně jsme se báli o koně, to jsou takové citlivé zvířata. Špatně snášejí stres. Ale všichni to přežili dobře,“ vzpomínala Máňa Vašková. „Stěny chlévů a stájí máme stáhnuty ocelí, aby se nerozpadly,“ ukazoval nám hospodářství Karel Vaško. „Uvidíme na jaře, jestli je budeme muset svalit. My ale měli štěstí. Jiným lidem se stodoly svalily.“ „A co včely? Jak zvládly zemětřesení?“ neopomněla jsem se zeptat, protože Karel Vaško včelařil ve velkém. „Včely nemají rády otřesy. Ale nezdá se, že by jim zemětřesení ublížilo. Úly se našťastí nepřevrhly.“

Když jsme u Vaškových doma v kuchyni za stolem probírali situaci, kterou prožili a stále prožívají, Máňa Vašková zavzpomínala na nedávné události: „Když to začalo, neměla jsem se čeho chytit, všechno se zvedalo, chtěla jsem vyběhnout z kuchyně ven na dvůr, ale nešlo to. Ještě štěstí, že jsem nevyběhla, protože přímo před dveře spadl komín. A Karel Vaško dodává: „Ale co mě

opravdu rozzlobilo, bylo, že se převrátil sud s dvěma sty litry vína. Všechno vyteklo...“

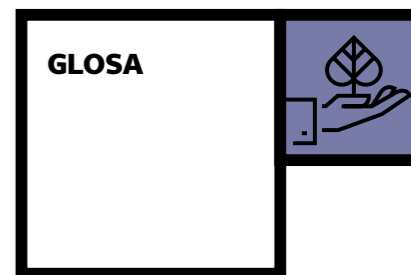
Po největším otřesu spalo mnoho lidí z vesnice venku ve svých autech. „Byla jsem tak vystrašená, že jsem spala v autě. Zvonko spal doma. Ráno jsem byla celá zmrzlá a Zvonko mi přinesl kávu, abych se zahřála,“ vzpomínala tajemnice Besedy Jasna Příhodová.

„Když bylo po všem, vyběhla jsem na ulici, byli tam už lidi a všude se vznášel hustý prach. Bylo to jako ve válce,“ řekla Máňa Vašková. „Bylo to horší než válka,“ poznamenala místopředsedkyně Besedy Alenka Šimková.

Z 50 domů ve vesnici jich bude 6 zbořeno, jelikož staticky nevyhovují. Jejich obyvatelé se do nich nemohou vrátit, a tak musejí provizorně bydlet v obytných kontejnerech.

Zastavila jsem se také u domu Márinky Husnjakové (rozené Bačákové), kde Márinka prožila celý svůj dosavadní život. I její dům čeká na demolici. „Jak se vám daří ve vašem novém domečku?“ ptala jsem se Márinky, když jsem ji navštívila. „Ój, nemůže to být lepší!“ promluvila skvělou češtinou bez chorvatského přízvuku a široce se usmála. „Nic mi nechybí a moc si přeju, abych si tenhle domeček užila co nejdéle.“ Márinka nezahálí ani v této době, a tak ve svém novém domečku-kontejneru plete ponožky, které nosí lidé široko daleko (také mě na odchodu obdarovala několika páry ponožek). Koupelna Márince chybí, ale s osobní hygienou jí pomáhá sousedka a mobilní WC stojí vedle kontejneru.

Svaz Čechů v Chorvatské republice a jednotlivé České besedy pořádaly sbírky na podporu krajanů v Jazveniku. Česká republika ihned po zemětřesení poslala Chorvatsku materiální humanitární pomoc.

GLOSA

Jazvenik – Márinka Husnjak

Dům Márinky Husnjak

Dům a kontejner Márinky Husnjak

Ilustrační fotografie, Lodž

Představuje se nový lektorát českého jazyka a literatury na Lodžské univerzitě

Jiří Byčkov / lektorát Lodž, Polsko

Bohemistické vzdělávání u našich severních sousedů v Polsku má svou dlouholetou tradici, kterou úspěšně rozvíjejí a upevňují již osvědčené a výborně fungující lektoráty na univerzitách ve Varšavě, v Krakově, Poznani a v Katovicích.

Donedávna k těmto „bohemistickým baštám“ patřilo i Opolí, kde bohužel v akademickém roce 2020/21 došlo k útlumu činnosti tamního lektorátu z důvodu poklesu počtu zájemců o studium češtiny. S o to větším nadšením a upřímnou radostí jsem před necelými dvěma lety přivítal informaci o zřízení nového lektorátu českého jazyka a literatury na Lodžské univerzitě. V následujícím příspěvku se mohou zájemci o bohemistické vzdělávání v zahraničí seznámit nejprve s pamětihodnostmi a historií Lodže, poté s fungováním nově zřízeného

lektorátu na Lodžské univerzitě a při té příležitosti i s kulturními kořeny, tradicemi a zvyky české krajské komunity žijící v polském Zelvě. Přítomnost české minority v tomto nevelkém městě v Lodžském vojvodství pomáhá již dlouhodobě ke zvyšování povědomí o české kultuře a historii mezi širší polskou veřejností a v neposlední řadě je pro zdejší nevyprofilované uchazeče o studium filologie z řad polských středoškolačků často právě oním pomyslným jazyčkem na vahách, který převáží při rozhodnutí o volbě bohemistiky jako vhodného studijního programu.

Výuka češtiny má v Polsku dlouholetou tradici.

Lodž – „město čtyř kultur“, „polský Manchester“ a sídlo polské kinematografie

Lodž je třetím největším městem Polska, které je zároveň hlavním městem Lodžského vojvodství. Leží přibližně 120 kilometrů jihozápadně od Varšavy. Výraz „łódź“ znamená v polštině doslova „lod“ nebo „člun“, ovšem původ uvedeného názvu není spolehlivě doložen.¹ Lodž je v současnosti průmyslovým centrem Polska a dodnes si uchovala přezdívku „polský Manchester“ jako svědectví doby, kdy byla centrem světové textilní produkce. S Lodží se pojí také další nezvyklé označení, a to „město čtyř kultur“, které odkazuje k multikulturnímu složení obyvatel a období, kdy zde žili pospolu a v symbióze Poláci, Němci, Židé a Rusové, o čemž se můžeme dočíst v knize Władysława Reymonta *Zaslíbená země*.² Každý rok se tady pořádá také stejnojmenný festival.³ Dnes je Lodž vnímána především jako kulturní centrum, sídlí zde světoznámá Státní filmová škola, z níž vzešli slavní režiséři jako Andrzej Wajda nebo Roman Polański, najdeme tu Muzeum moderního umění, jež se může pochlubit nejceněnější sbírkou moderního polského

umění v celé zemi, nebo nejméně a nejdelší nákupní ulici v Evropě – Piotrkowskou. Ta kromě obchodů, restaurací a malebných hospůdek nabízí rovněž skvělé místo k relaxaci. Lodž je městem mnoha festivalů, zábavních akcí a hudebních koncertů. Za zmínku stojí *Festival dialogu čtyř kultur*, mezinárodní festival autorů filmových snímků *Camerimage*, *Bienále umění* nebo *Foto festival*. Nachází se zde také největší evropský židovský hřbitov o celkové rozloze 41 hektarů a Starý hřbitov (Stary Cmentarz – katolický, evangelický, pravoslavný), kde jsou pochováni významné osobnosti města. Ke slavným lodžským rodákům patří například polský herec Stanisław Mikulski, americko-židovský spisovatel Jerzy Kosíński, polsko-židovský meziválečný básník Julian Tuwim či polsko-americký klavírní virtuos Arthur Rubinstein.

¹ Wikipedia, *otevřená encyklopedie* [online]. Cit. 2021-03-21. <<https://en.wikipedia.org/wiki/Łódź>>.

² REYMONT, W. S. (1978): *Zaslíbená země*. Praha: Odeon.

³ JARGUSOVÁ, M. (2017): *Lodž: město 4 kultur a centrum textilního průmyslu* [online]. Cit. 2021-03-21. <<https://www.radynacestu.cz/magazin/lodz-mesto-ctyr-kultur/>>.

⁴ ⁵ ⁶ O univerzitě, *Lodžská univerzita* [online]. Cit. 2021-03-21. <<https://www.old2.uni.lodz.pl/strona/szczegoly/o-universytecie>>.

Lodžská univerzita v proměnách času, zajímavosti z historie, založení a rozvoje univerzity

Lodžská univerzita (polsky Uniwersytet Łódzki) se nachází v Lodži, byla založena 24. května 1945 a navázala na tradice Učitelství (1921–1928), Vyšší školy sociálních a ekonomických věd (1924–1928) a pobočky Svobodné polské univerzity (1928–1939) působící v meziválečném období. V akademickém roce 1945/46 se univerzita v Lodži skládala ze šesti fakult: farmaceutické, fakulty humanitních studií, lékařské, matematicko-přírodovědecké, právnické a ekonomické a fakulty zubního lékařství. Bylo zde zaměstnáno 530 zaměstnanců a studovalo zde 7 147 studentů, což představovalo 12,7% z celkového počtu studentů studujících v té době v Polsku.⁴ V následujících letech znamenala univerzita bouřlivý rozvoj, získala si velmi dobré renomé a obdržela řadu prestižních ocenění.

V současné době je univerzita v Lodži jednou z největších polských univerzit, sdružuje 12 fakult, na kterých studuje přibližně 40 tisíc studentů. Univerzita aktuálně zaměstnává 3 983 zaměstnanců, včetně 2 355 akademických a 1 628 administrativních, vědeckých a technických pracovníků, kteří se podílejí na výuce a běžném provozu této instituce. Součástí univerzity je moderní školicí a konferenční centrum s celkem 8 konferenčními místnostmi a 190 lůžky. Pro studenty a zahraniční hosty (pedagogy, odborníky, významné osobnosti) je k dispozici 10 kolejí se 4 000 lůžky a dva asistenční hotely se 300 lůžky.⁵

Lodžská univerzita disponuje jednou z největších a nejmodernějších vědeckých knihoven v Polsku s více než dvěma miliony svazků. V knihovně má mimo jiné svůj koutek Americké centrum pro kulturu a informace, které prostřednictvím vzdělávacích a kulturních programů propaguje studium a výměnné pobyty ve Spojených státech amerických mezi obyvateli Polska.⁶

Otevření lektorátu českého jazyka a literatury na Lodžské univerzitě, slavnostní imatrikulace studentů 1. ročníku bohemistiky, zahájení výuky

Lektorát českého jazyka a literatury byl zřízen na Filologické fakultě Lodžské univerzity teprve v roce 2019. Slavnostní inaugurace studentů 1. ročníku bohemistiky a otevření lektorátu českého jazyka a literatury dne 4. prosince roku 2019

se zúčastnili velvyslanec České republiky v Polsku Ivan Jestřáb, honorární konzul České republiky v Lodži Krzysztof Skotnicki, rektor Lodžské univerzity Antoni Różalski, děkanka Filologické fakulty Lodžské univerzity Joanna Jabłkowska, vedoucí katedry slovanské filologie Ivan N. Petrov, studenti a vyučující z katedry slovanské filologie.

Program inaugurace byl koncipován v duchu připomínky již uplynulého třicátého výročí od začátku sametové revoluce v Československu. Po úvodních proslovech přítomných hostů následovalo promítnutí působivé prezentace o listopadových událostech roku 1989 v Československu doprovázené známou písní *Modlitba pro Martu* interpretky Marty Kubišové. Poté vybraní studenti předčítali střídavě v českém a polském jazyce ukázky z Hrabalovy knihy *Dopisy Dubence*. Po oficiální části inaugurace následovala

Jiří Byčkov

Jiří Byčkov je vysokoškolský pedagog, lektor a psychoterapeut. Pochází z Havířova, je ženatý a má dvě děti.

Je absolventem Ostravské univerzity (obor bohemistika – rusistika, učitelství pro střední školy), dále Masarykovy univerzity (obor ruská a světová literatura) a Technické univerzity v Liberci.

Aktuálně působí jako lektor českého jazyka a literatury pro cizince na Lodžské univerzitě a externě také na Opolské univerzitě v Polsku. Kromě pedagogické činnosti provozuje rovněž psychoterapeutickou praxi, při terapeutické práci s klienty využívá přístup zaměřený na řešení (*Solutions Focus*), kdy pomáhá zejména lidem v obtížných a krizových životních situacích.

V rámci postgraduálního doktorského studia na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity se věnuje interdisciplinárnímu výzkumu pozitivních účinků literárních příběhů a vyprávění na duševní stabilitu klientů v procesu narativní psychoterapie.

integrační zábavná vzdělávací lekce pro všechny studenty češtiny, srbštiny, bulharštiny a slovinštiny. Studenti a lektori si připravili pro přítomné zábavné kvízy o ceny, vtipné prezentace, chutné minutky a tradiční krajová jídla. Součástí integračního setkání byla vědomostní soutěž mladých slavistů Lodžské univerzity.

Organizace bohemistických studií, personální a materiální zabezpečení lodžského lektorátu

Polští studenti mohou od akademického roku 2019/20 na Lodžské univerzitě studovat češtinu v rámci programu Filologie, specializace Slovanská filologie a zvolit si k ní jeden z jihoslovanských jazyků – bulharštinu nebo srbštinu. Během studia 1. ročníku studenti získají znalosti a jazykové kompetence z jednoho jazyka na úrovni B2, z druhého jazyka na úrovni B1 (podle SERR). Filologicky orientovaná výuka je zaměřena na získání dovedností z oblasti lingvistiky, kulturních reálií, písemného projevu a plynulé komunikace v sociální interakci. Bakalářský studijní program nabízí výběr specializací: cestovní ruch (přednášejí vyučující z Fakulty geografických věd Lodžské univerzity) a dvou cizích jazyků. Dosažené kompetence a dovednosti pak může absolvent uplatnit v praxi v různých oblastech profesního a společenského života (například v cestovním ruchu, v kulturních institucích, ve státní správě a všude tam, kde je požadována znalost jihoslovanských jazyků a kultur), anebo může pokračovat v navazujícím studiu v magisterském studijním programu.

Výuku českého jazyka a literatury vedou v obou ročnících kromě dvou rodilých lektorů také dva polští kolegové, bohemisté, kteří mají o něco málo nižší hodinový úvazek, ale jinak jde o osvědčený a efektivní model výuky cizích jazyků. Studenti se vzdělávají v nových a moderně vybavených učebnách, k výuce mohou využívat magnetickou tabuli, vestavěný dataprojektor s PC sestavou, CD přehrávače, místnost pro kopírování a skenování studijních materiálů za menší příplatek, bohatě vybavenou knihovnu v prostorách filologické fakulty. Pro studenty a pedagogy je k dispozici také menza, bufet, šatna a studovna.

Perspektivy a plány lektorátu českého jazyka a literatury na další období

Výuka českého jazyka a literatury na Lodžské univerzitě byla v roce 2020, a bohužel i v akademickém roce 2020/21 zásadně poznamenána pandemií koronaviru a s ní spojeným restriktivním omezením klasické kon-

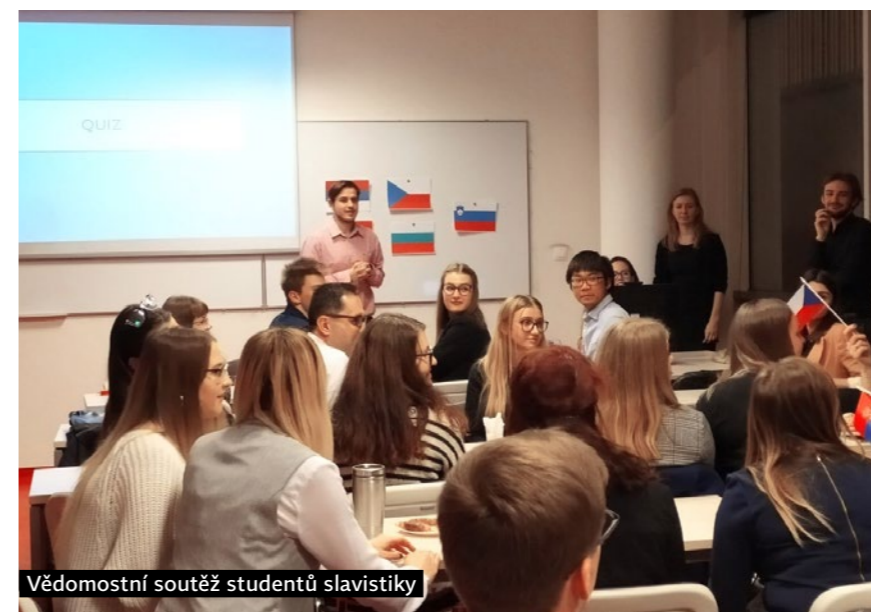
taktní výuky a úplným přechodem do online režimu. Z těchto důvodů se neuskutečnily dlouho plánované besedy, přednášky, studentské vědomostní soutěže, výstavy, autorská čtení a filmové večery. Citelným zásahem do vzdělávacího procesu bylo rovněž pozastavení veškerých kulturně-vzdělávacích výjezdů a lodžských středních škol a učilišť s cílem popularizovat bohemistiku a podnítit tak zájem o její studium na katedře slovanské filologie. Prioritou pro nadcházející období proto bude kromě plynulého návratu k běžné kontaktní výuce zahájení výjezdních interaktivních přednášek s prezentací bohemistiky na základních a středních školách, kontinuální rozšiřování fondu příruční knihovny s podporou Domu zahraniční spolupráce, příprava kulturního programu na *Den otevřených dveří Lodžské univerzity* a prohlubování všestranné spolupráce s českou krajanskou komunitou žijící v polském Zelově.

Česká stopa na periferii Lodže. Historická fakta a zajímavosti ze života české krajanské komunity v polském Zelově

V úvodu příspěvku jsme psali o Lodži jako o „městě čtyř kultur“ v souvislosti s přítomností obyvatel polské, německé, ruské a židovské národnosti. Málokdo dnes ale ví, že výraznou kulturní a materiální stopu v Lodžském vojvodství trvale zanechala také česká komunita, a to konkrétně v nevelkém městečku Zelov (polsky Zelów) vzdáleném přibližně 60 kilometrů jižně od Lodže. Historie města sahá až do 13. století, kdy tu byla založena osada zvaná Szelyów, později přejmenovaná na Zeliów.

Výraznou kulturní a materiální stopu v Lodžském vojvodství trvale zanechala také česká komunita.

19. století byla osada součástí panství Jana Świdzińskiego, erbu Półkozic. Zmíněný šlechtic v roce 1802 prodal zelovské panství českým kolonistům, což byli původně reformovaní evangelíci a členové Církve bratrské, kteří hledali útočiště v Polsku před náboženským pronásledováním ve své zemi.⁷ Byli to příslušníci tzv. třetí emigrační vlny, která nastala po rozdělení Slezska mezi Prusko a Rakousko-Uhersko v 18. století, v důsledku čehož většina země přešla z područí ultrakatolických Habsburků pod vládu protestantského Pruska.⁸ První čeští bratři tak přišli do Zelova 1. února 1803 z Tábora, Husince, Poděbrad a dalších českých

Vědomostní soutěž studentů slavistiky

Festival mini-divadel

Podzim v klubu, Zelov

měst. Usadili se nejen v samotném Zelově, ale také v okolních vesnicích s názvy jako Zelówek, Czarny Las, Pożdzenie, Józefatów, Faustynów, Ignacy, Bujny, Kuczów. V témže roce byla v Zelově zřízena evangelická reformovaná farnost a o 20 let později byl postaven místní farní kostel.¹⁰

Čeští bratři položili v Zelově základy textilní výroby, která byla založena hlavně na ruční řemeslnické výrobě. Specializovali se na výrobu saténového, kretonového a dekorativního plyše z bavlněné příze a vlny. Přinesli sem své vlastní zvyky, své náboženství a tradice, včetně stavitelských a kulinařských dovedností. Díky nim znají místní obyvatelé chlupečké knedlíky, domácí buchty nebo staročeské pečivo nadívané mrkví.

Sdružení Čechů se sídlem v Zelově, poslání a stěžejní aktivity spolku

V Zelově působí od 8. ledna 2010 spolek, který sdružuje příslušníky české národnosti menšiny a jejich potomky žijící v Polsku. Již více než deset let vyvíjí kroky k zachování rodného jazyka a kulturního dědictví českých osadníků, kteří žili v Polsku po mnoho generací. Hlavním cílem sdružení krajanských Čechů v Zelově

je sdružování příslušníků české národnosti menšiny a jejich potomků žijících v Polsku, prohlubování péče o příslušníky české menšiny, podpora náboženských tradic, obhájba národních, kulturních, náboženských a sociálních zájmů české národnosti menšiny, rozvíjení a uchování zvyků, tradic, českého jazyka a kultury našich předků, podpora a ochrana občanských svobod, demokracie a myšlenek občanské společnosti.¹¹ Členové sdružení za tím účelem plánují a organizují pro místní obyvatele různé kulturní akce, výlety, besedy, přednášky, hudební koncerty, společné oslavy vánočních a velikonočních svátků, výtvarné dílny a kroužky pro děti.

Zelov je domovem slavné dětské kapely s názvem *Zelovské zvonky* (polsky *Zelowskie Dzwonki*), která jako jediná v Polsku hraje na ruční zvonky. Soubor působí na reformované evangelické farnosti a jeho dirigentkou byla dlouho Wiera Jelinek, první žena, která byla v historii evangelické církve v Polské republice vysvěcena na farářku. Spolu s manželem Miroslavem žijí v Zelově několik desetiletí jako potomci třetí emigrační vlny českých bratří. Oba jsou pastory s českými kořeny, což připomíná i nápis „Buh jest naše útočiště i síla“ nad jejich domem v Zelově.¹² V něm jako by se ukrývalo poselství i svědectví pohnuté exilové historie jejich předků. ■

Internetové zdroje

JARGUSOVÁ, M. (2017): *Lodž: město čtyř kultur a centrum textilního průmyslu* [online]. Cit. 2021-03-20. <<https://www.radynacestu.cz/magazin/lodz-mesto-cytr-kultur/>>.

KRAKOWIAK, M. (2019): *Czesi w Polsce, czyli o obecności braci czeskich w Zelowie* [online]. Cit. 2021-03-22. <<https://czechtourism.wordpress.com/2019/05/06/czesi-w-polsce-czyli-o-obecnosci-braci-czeskich-w-zelowie/>>.

OSZCZĘDA, W. I. (2010): *Największy ośrodek mniejszości czeskiej w Polsce* [online]. Cit. 2021-03-22. <https://www.opoczno-top.pl/artukul,Najwieszy_osrodek_mniejszosci_czeskiej_w_Polsce,3962.html>.

O univerzitě, Lodžská univerzita [online]. Cit. 2021-03-21. <<https://www.uld2.uni.lodz.pl/strona/szczegoly/o-uniwerytecie>>.

Sdružení Čechů v Polsku [online]. Cit. 2021-03-24. <<http://www.czesi.org/>>.

Wikipedie, otevřená encyklopedie [online]. Cit. 2021-03-21. <<https://en.wikipedia.org/wiki/Łódź>>.

WLEKEY, M. (2008): *Małe Czechy w samym sercu Polski* [online]. Cit. 2021-03-24. <<https://www.polishexpress.co.uk/media/cache/original/uploads/article/2013/12/wp-id-1220611298.jpg>>.

⁷ OSZCZĘDA, W. I. (2010): *Największy ośrodek mniejszości czeskiej w Polsce* [online]. Cit. 2021-03-22. <https://www.opoczno-top.pl/artukul,Najwieszy_osrodek_mniejszosci_czeskiej_w_Polsce,3962.html>.

⁸ Tamtéž.

⁹ KRAKOWIAK, M. (2019): *Czesi w Polsce, czyli o obecności braci czeskich w Zelowie* [online]. Cit. 2021-03-22. <<https://czechtourism.wordpress.com/2019/05/06/czesi-w-polsce-czyli-o-obecnosci-braci-czeskich-w-zelowie/>>.

¹⁰ OSZCZĘDA, W. I. (2010): *Największy ośrodek mniejszości czeskiej w Polsce* [online]. Cit. 2021-03-22. <https://www.opoczno-top.pl/artukul,Najwieszy_osrodek_mniejszosci_czeskiej_w_Polsce,3962.html>.

¹¹ Sdružení Čechů v Polsku [online]. Cit. 2021-03-24. <<http://www.czesi.org/>>.

¹² WLEKEY, M. (2008): *Małe Czechy w samym sercu Polski* [online]. Cit. 2021-03-24. <<https://www.polishexpress.co.uk/media/cache/original/uploads/article/2013/12/wp-id-1220611298.jpg>>.

Quo vadis, Eibenthal?

Alexandr Gajdzica / krajská komunita Eibenthal, Rumunsko

Můj první rok v rumunském Eibenthalu se přehoupl do své druhé půle a zdá se mi, že už začínám rozumět jedinečným potřebám, problémům a krásám tohoto místa a jeho obyvatel. Školní výuka, práce s dětmi, všechny povinnosti i nepovinnosti učitele jsou tu úzce spojeny se životem vesnice. Je to pochopitelné, když celá ves čítá přibližně dvě stě lidí a ve škole je 15 dětí včetně školky. Všichni se důvěrně znají, mnozí jsou příbuzní. Komunitní život tady je alfa a omega. Velcí i malí; potkáváme se spolu v kostele, na bálech, spolu pracujeme, bavíme se i řešíme problémy.

Už když jsem se před rokem začal připravovat na výběrové řízení, vytvořil jsem si teorii, že české vesnice v Banátu teď stojí na existenční křižovatce. Prakticky od vzniku Československa odtud začali Češi odcházet do své původní vlasti. Nejcitelnější odliv lidí ale nastal po sametové revoluci. Tady v Eibenthalu další zlom přišel před patnácti lety, kdy zavřeli místní antracitové doly a většina rodin přišla o zdroj obživy. Má teorie se mi potvrdila. Následky téhle rány jsou dodnes živé, stejně jako stesk po mladých, kteří povětšinou museli odejít za prací. Ostatní vesnice díky většinu zastoupení zemědělství nedostaly podobnou „léčbu šokem“. Myslím to tak, že v současnosti úmrtnost dalece převyšuje porodnost, takže je právě za pět dvanáct, aby dvě staletí živá česká výspa na hranici Balkánu nezmizela v dějinách. Eibenthal se začal díky několika mladým lidem zvedat z prachu a nacházet novou vizi.

Díky zájmu turistů, rostoucímu počtu fanoušků *Festivalu Banát* a hlavně obrovskému úsilí několika nadšenců – zejména eibenthalského rodáka Tiberia Pospíšila a Čechů Štěpána Slaného a Honzy Dubna se z Eibenthalu začala stávat nejprogressivnější vesnice, ač měla nejhorší výchozí podmínky. A možná právě díky téhle „facce“ se jako první probírala do nové éry českého Banátu.

V půli srpna 2020 poprvé po devíti letech do Eibenthalu nedorazili festivaloví fanoušci. Pro většinu místních je přitom festival zlatým hřebem roku a důležitou položkou v rodinném rozpočtu. Mnozí fanoušci sem každoročně váží tisícikilometrovou cestu unikátním

festivalovým vlakem a pak si čtyři dny užívají výběr české alternativní hudební scény, inspirativní přednášky, slam poetry, lokální gastronomii i destiláty a také to, že můžou prožít pár dní na místě, kde dávají lišky dobrou noc. *Festival Banát* je účastníky považován za nejnáročnější český festival, což v kombinaci s odlehlostí místa zaručuje skvělou společnost i atmosféru.

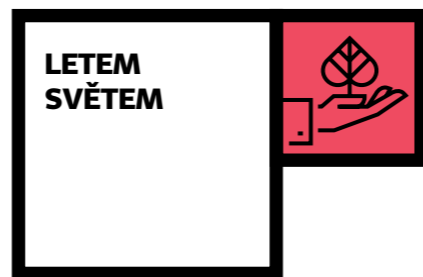
Jedině společenství aktivních lidí má šanci znovu rozpumpovat život v českém Banátu.

Je vzrušující poslouchat vyprávění místních, jak se v minulých dekádách během festivalového týdne naučili podnikat v pohostinství. Představte si babičku v šátku, která si do pokoje po dětech vezme na týden partu turistů nebo návštěvníků

hudebního festivalu. Rok po roce se místní učili nastavit férové ceny, připraviv dostatek jídla a pití, komunikovat online, udělali drobné stavební úpravy; zkrátka všechno, co je třeba. Zároveň ale kouzlo dovolené

Hřbitov v Eibenthalu

v Eibenthalu spočívá právě v tom, že bydlíte u babičky v šátku, která vám peče koláče, v pokoji máte záplavu svatých obrázků a pestrých květinových vzorů. Byla by věčná škoda, kdyby se to tady proměnilo v tuctový turistický rezort, jakých kolem Dunaje vyrostly v posledních letech desítky.

Zamiloval jsem si tohle místo tisíc kilometrů od Prahy, kde se našinec může cítit jako u babičky na prázdninách. (Nebojte, neválím se tu na peci.) Lidé i příroda tady jsou okouzlující. Chléb má ale i tady dvě kůrky a štět starého a nového si vybírá svou daň. Je to vidět například v místní architektuře – každý chce žít komfortně a civilizovaně, peněz ale není nazbyt, proto tvář všech vesnic začínají hyzdit bílá plastová okna, polystyrenová izolace, nevkusné osvětlení... Známe to i z Česka. Tady, v malebné vesničce na kraji Rumunska, to je ale ještě víc do očí bijící. Tohle jsou našťástí vratné změny a dobré je také to, že se o tom začíná mluvit a lidé to chápou. Uvědomují si, že turisty sem nepřilákají nepovedené rekonstrukce, jenže nová dřevěná dvojitá okna stojí hromadu peněz, a když si musíte vlastnoručně štípat dříví na celou zimu, nechcete mít netěsná okna a nezateplený dům. S tímto snad časem finančně pomůže česká strana. Zároveň se už rýsuje i osvětlová kampaň postavená na spolupráci s odborníky na architekturu a cestovní ruch. Místní tahouni změn jsou si vědomi, že bez spolupráce a podpory místní komunity by byla jejich snaha prohraný boj.

Celé Rumunsko, české vesnice nevyjímaje, je dodnes o mnoho let za Českem, pokud se jedná o odpadové hospodářství. Tady v Eibenthalu ještě před patnácti lety všechno „špínu“ zahazovali do potoka. Po zavření dolů se několik let odpad hřnul do štol.

Krajina kolem Eibenthalu

Nová hospoda U Medvěda v Eibenthalu

Dnes díky evropským zákonům obce musí zajistit svoz odpadu. Na mnoha místech Rumunska se tyto zákony ale naplňují jen formálně a v praxi vše zůstává při starém. Přitom objem smetí, zejména plastů, letí strmě vzhůru. Naše vesnice má ale štěstí, že může čerpat inspiraci od českých návštěvníků „ze západu“, takže zatímco jinde vznikají černé skládky, tady lidé chodí ve svém volném čase uklízet lesy a roste zájem o třídění odpadu. Při posledním úklidu jsme z lesa pod vesnicí vytáhli desítky pytlů PET lahví a plechovek, pneumatiky, televizi a všemožné další věci. Začátkem dubna 2021 navíc dorazila první várka žlutých popelnic.

Hlavním důvodem k odchodu mladých však nejsou odpady: Je to práce. Dokud tu nebude práce, české vesnice nemají budoucnost. Pandemie nám ukázala, že velikou nadějí do budoucna by mohla být práce z domova, kterou se už i nyní několik

lidí ve vsi živí. Zatím to je ale dost limitované skutečností, že jediné možné připojení k internetu je dostupné pouze s využitím „trochu náladového“ datového tarifu. Lidé jsou tu do určité míry soběstační; mají své brambory, sýr, ovoce, zeleninu, vejce i maso. Dřevo, benzín, telefon a plno dalších věcí ale něco stojí, takže vydělávat se musí.

V Eibenthalu našťástí pomalu začíná svítat na lepší časy. Minulý rok byl otevřen restaurant nabízející české speciality i pivo, který v sezóně dává práci až dvaceti lidem, a právě se dokončuje stavba manufaktury, která co nevidět začne do světa „chrlít“ bylinkové čaje, šípková povidla, zakusku (rumunská obdoba ajvaru) a další lokální produkty. Eibenthal navíc pomalu, ale jistě přestává být závislý pouze na českých turistech a začíná oslovovat i Rumuny, kteří mají o českou kulturu a gastronomii nebyvalý zájem. To ukázala minulá letní sezóna beze vší pochybnosti.

Všechno, co jsem jmenoval: architektura, ekologie, pracovní příležitosti; to jsou dílky skládačky, ze které vyrůstá nadějná budoucnost tohoto výjimečného místa. Dalšími dílky, které se začínají posouvat pomalu vpřed, je i místní školství a dění kolem kostela. Eibenthalské škole se jistě ještě budu věnovat, ve svém úvodním textu jsem se ale chtěl zaměřit na širší kontext. Každá z výše zmíněných oblastí stojí v první řadě na lidech a jejich vztazích. **Největší nadějí mi dává to, že každý den potkávám děti, mladé lidi, rodiče i pamětníky, kteří chtějí na tomto místě žít a chtějí ho zachovat pro další generace i s jeho jedinečnou atmosférou.** Komunitní život národnostní menšiny na vesnici je skutečně výjimečná věc, která mě nabíjí energií pro další práci. Jedině společenství aktivních lidí má šanci znovu rozpumpovat život v českém Banátu.

Ekoden v srbské Kruščici

Stanislav Havel / krajská komunita Bela Crkva, Srbsko

Historický okamžik nastal v srbské Kruščici 23. března 2021. Jaro bylo přivítáno úklidem vesnice. Děti, které chodí na výuku českého jazyka, se s několika dospělými sešly u Českého domu, dostaly potřebné nářadí a pomůcky a šlo se uklízet. Podařilo se zkrášlit centrum vesnice, okolí školy a uklidit místní sportoviště. Za odměnu si všichni mohli opět klobásy u českého Etno domu. Akce byla zakončena fotbalovým zápasem. Ekoden v Kruščici se vydařil. „Uklidili jsme vesnici, ukázali ostatním, že sbírat odpady není ostuda a že práce může být i zábava. Všichni viděli, že uklízet po sobě ve vlastní obci má smysl. Rádi bychom v ekologických aktivitách u našich krajanů v Srbsku pokračovali.“

Kruščická úklidová četa

CZECH MADE - příběhy českých objevů a značek

Klára Stejskalová / šéfredaktorka Radio Prague International

Mnozí lidé po celém světě by na mapě jen těžko hledali, kde leží Česká republika. Denně ovšem využívají mnoho různých českých zlepšováků, které se staly součástí jejich životů. Desítky průlomových objevů a patentů z minulosti i současnosti dokazují, že českým vynálezům se podařilo několikrát změnit svět.

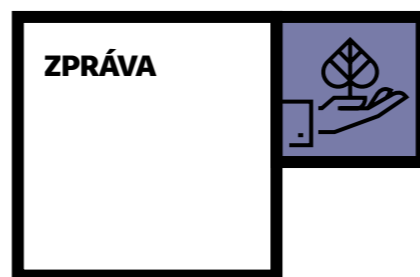
Vynález navíc nemusí být nutně hmotný předmět, inovativní nástroj nebo technologický výtvar. Občas postačí jen slovo – termín jako například robot. V seriálu Radio Prague International (RPI) jsme se rozhodli představit české vynálezy, které změnily svět. No řekněte, kolik z vás vědělo, že kostka cukru pochází od nás?

Zajímá dnes někoho, ze které země zboží pochází?

Podle dat ze studie Best Countries 2020 ano. Celých 76 procent respondentů chce znát zemi původu. Dotazování připouštějí, že země původu má silný vliv na jejich preference a rozhodování. Studie Best Countries 2020 pomocí Origin Indexu zkoumá, jak dalece se reputace země pů-

vodu podílí na jejím exportním úspěchu ve vybraných průmyslových odvětvích. Image Česka a asociace s ní spojené řadí Česko v žebříčku 70 studovaných zemí do „lepší“ poloviny. V jednotlivých odvětvích se český původ na úspěchu značek podílí nejvíce v odvětví výroby piva, kde Česku patří 21. místo, nebo výroby aut. Mimochodem z dopisů nebo e-mailů čtenářů a posluchačů vyplynulo, že zatímco Jawa a její legendární pérák je v zahraničí dobře známá, to, že Zetor pochází z Čech, mnohé překvapilo. Vtipné reakce pak vzbudil Velorex, v Čechách i díky filmu Vrchní, prchni nezapomenutelný hadrák.

Legendárních výrobků a značek je celá řada, a ne všechny se do první série toho-

to cyklu vešly. Ke každému výrobku Radio Prague International nabídlo ve svém vysílání příběh, který provázel článek na webu a krátké video na sociálních sítích. A to v 6 jazycích – češtině, angličtině, němčině, španělštině, ruštině a francouzštině. Seriál tak může sloužit i jako vhodná učební pomůcka.

Propagace Czech Made na QSL

Některé z výrobků jsme použili i pro letošní sérii tzv. QSL – to jsou pohlednice pro posluchače. QSL znamená „potvrzuji spojení“ nebo „potvrzuji příjem“ a QSL lístky posílaly rozhlasové stanice posluchačům, kteří je informova-

li o kvalitě a dosahu jejich vysílání. Dnes QSL lístky používají stanice mezinárodního rozhlasu, které mají zájem dozvědět se, jak jsou jejich programy slyšet v cílových oblastech. V době krátkovlnného vysílání Radio Praha – Radio Prague International posílalo své QSL lístky každému, kdo poslouchal krátkovlnné vysílání a posílal potvrzení o příjmu. V současnosti QSL karty posíláme i těm, kteří nás poslouchají na internetu.

V seriálu Radio Prague International jsme se rozhodli představit české vynálezy, které změnily svět.

Motocykl Jawa

Kontaktní čočky

Velorex

Foto: Radio Prague International

Zážitkové dopoledne dětí mezi roboty

Eva Řezníčková / krajanská komunita Žytomyr, Ukrajina

Sto let od vzniku slova robot¹ inspirovalo Žytomyr k výstavě *Město robotů* s celou řadou exponátů, které představují vývoj robotů po současnost a s přesahem do budoucnosti.

Přesně před sto lety se na světovou scénu dostali roboti v Čapkově divadelní hře *R.U.R.* Vypadali docela jinak. Měli trhavé pohyby i výslovnost, bezvýrazné tváře, ve hře byli oblečeni do plátěných košil v pase stažené řemenem a na prsou označení číslem z mosazi. O robotech, kteří šetří čas, náklady a zároveň minimalizují chyby, jsem si povídala s dětmi ve výuce. Předsedkyně spolku podpořila zájem dětí a umožnila jim zhlédnout interaktivní výstavu robotů, exponátů z deseti zemí světa, která se konala na přelomu února a března 2021.

Místní výstava představila malým krajanským robotikou a její význam v průmyslu, vědě a technice. Výstavou bylo několik desítek robotů pro různé účely, také interaktivní exponáty, interaktivní pískoviště a nejrůznější dílny „master class“ s proškolenými pracovníky, kteří malé návštěvníky seznamovali s unikátními inteligentními hračkami.

Děti se těšily z robotů ozobotů, malých, chytrých edukativních hraček se světelnými efekty a optickými senzory, které zkoušely ovládat tabletem. Obdivovaly interaktivního Zigybota, který dokázal rozpoznat příkazy, odpovídal a hlavně pobavil, také robotů „mlátičky“, ve kterých samozřejmě nešlo o nic jiného, než o to zvítězit nad nepřítelem. S roboty „skákačkami“ musely překonat mnoho překážek nebo se posadily do kokpitu formule 1 a závodily proti nejlepšímu jezdcům světa.

Velký obdiv získalo divadelní vystoupení hrané roboty, také virtuální realita, kdy se za pomoci VR a View-Master brýlí děti cítily třeba jako „ryby ve vodě“, nebo mohly nasednout do leteckého a jiného simulátoru, aby zažily právě a nefalšované prostředí. View-Master vedle zábavy představuje nové pojetí vzdělávání a brýle v kombina-

ci se zážitkovými balíčky virtuální realitu. Balíčky byly navrženy tak, aby dětem hravou formou poskytly nové informace. Ve virtuální realitě např. v džungli si mohli kromě prohlížení okolního prostředí vždy páčkou kliknout na jednotlivá zvířata, aby se dozvěděly další zajímavosti. Pozornosti neunikl ani robot Scribit, který kreslil po papíru přesným navíjením či odvíjením provazu a napsané zase dokázal vymazat. Velký zájem byl o solární stavebnici, která spojovala zábavu se vzděláním. Demonstrovala princip solární energie bez baterie, vše bylo napájeno pouze ze solárního článku. Děti sestavovaly pohyblivé se mode-

ly. Nejvíce zaujal „škorpión“ pro vesmírné expedice. Jeho šest nohou se senzory umožňuje v náročných podmínkách větší pohyblivost než kola nebo pásy a všechny nohy jsou schopné odebírat vzorky hornin.

Děvčata se těšila z taneční kreače a cvičila s robotickými choreografy na hity světových skupin. Nejmenší děti si užívaly svezení ve vozítku (rikše) tažené robotem, dále si užívaly robotické dinosaury nebo se vydaly s robotem na prohlídku hradu.

Děti se seznámily s jedním z nejvýznamnějších českých spisovatelů Karlem Čapkem, který ve svých utopicko-fantastických dramatech alegoricky poukazoval na nebezpečí zneužití techniky a vědy proti základním hodnotám lidské existence, získaly povědomí o tom, jak vzniklo neznámější české slovo robot, které zdomácnělo ve všech světových jazycích.

Vystavené exponáty děti nejen zabavily, ale také rozvíjely jejich znalosti robotiky, mechaniky, logické uvažování, představivost, kreativitu, v neposlední řadě zájem o moderní technologie. Ve výuce češtiny pak napsaly, co si představují pod slovem robot.

Děti zaujal robot, který kreslí

Komunikace dětí s robotem

Igor
Roboti zvyšují pracovní výkony a produktivitu výroby.

Arja
Jsou do stroje k naprogramování a dělání různých prací.

Ksenija
Roboti nemůžou nahradit člověka a musí poslechnout jeho příkazy.

¹ Lidovky.cz [online]. Cit. 2021-05-06. <https://www.lidovky.cz/relax/zajimavosti/capkovo-slovo-robot-se-objevilo-presne-pred-100-lety-ve-hre-r-u-r-nastudovane-ochotniky-z-hradce-kra.A210101_121411_In-zajimavosti_lihem>.

Projekt Komenský v českých školách v Chorvatsku

Bohdana Pěva Šolcová / krajanská komunita Daruvar, Chorvatsko

Během svého vysokoškolského studentského života jsem běžně potkávala Jana Amose Komenského: v předmětu didaktika, v dějinách pedagogiky a při studiu literatury. Po mnoha letech jsem ho potkala znovu (ne že bych se celou dobu neřídila jeho zásadami). Tentokrát bylo ale naše setkání mnohem intenzivnější než ve škole, a to díky výtvarníkovi, arteterapeutovi a básníkovi Miroslavu Huptychovi.

V květnu roku 2019 jsem v Daruvaru zorganizovala velkou výstavu s vernisáží za přítomnosti autora děl nazvanou *Labyrint světa a ráj srdce*, která se konala ve výstavních prostorách Svazu Čechů v Chorvatské republice. Svě velkoformátové koláže k nejvýznamnějšímu filozofickému dílu Komenského tu vystavoval Miroslav Huptych, jeden z našich nejlepších kolážistů, který je znám po celém světě. Miroslava znám velmi dobře, je to jeden z mých učitelů arteterapie, proto jsem neváhala a pozvala ho do Chorvatska. Déle než týden jsme u nás doma v Lipovci (chor. Ljudevit Selo) vedli rozhovory o Komenském a jeho díle. Miroslav poutavě vyprávěl, čím ho tento neobyčejný člověk inspiroval, udivil a obohatil. Následující rok získalo nové vydání *Labyrintu světa a ráje srdce* s ilustracemi Miroslava Huptycha ocenění Magnesia Litera za nakladatelský čin roku 2020. Sledovala jsem předávání cen a neudivilo mě skromné vystupování autora při přebírá-

ní ceny. Ještě téhož roku mně Miroslav předal ve svém karlínském bytě knihu *Labyrint světa a ráj srdce* s věnováním české menšiny v Chorvatsku.

V létě téhož roku jsem na poslední chvíli odjela do letní školy pro učitele nedaleko Brandýsa nad Orlicí. Podotýkám, že jsem vědomě neplánovala dostat se do míst, kde Komenský napsal své nejslavnější filozofické dílo *Labyrint světa a ráj srdce*. V Pamětní síni Jana Amose Komenského v Brandýse nad Orlicí jsem se u portrétu Učitele národů dokonce vyfotila s bývalou kolegyní Janou Foldynovou, která působila jako vyslaná učitelka v Rumunsku. Toto šťastné shledání bylo další náhodou letní školy.

Musím dodat, že v Česku bydlím v ulici Komenského. Ať mi tedy kritické synchronicity tuhle skládačku vysvětlí.

Na podzim roku 2020 jsem v české menšině v Chorvatsku zjišťovala, jak se budou oslavovat Komenského kulatá výročí, a zjistila jsem, že nikdo o nich nemá ani nejmenší

tušení. Všechny dřívější události kolem Komenského v mém osobním životě mě natolik inspirovaly, že jsem se rozhodla našeho Učitele v české menšině propagovat a spolu s krajany slavit, že z našeho národa vzešla tato světově uznávaná osobnost, která nechybí v žádné pořádné encyklopedii.

Proto jsem v českých základních školách a v Městské knihovně v Daruvaru zahájila projekt *Živý Komenský*, jehož součástí jsou také přednášky pro dospělé v Českých besedách a pro učitele v českých školách.

Živý Komenský – tak jsem nazvala literárně-výtvarnou dílnu, která se v listopadu 2020 konala pro žáky 1. stupně. V Městské knihovně v Daruvaru a v České základní škole J. A. Komenského v Daruvaru jsme se s dětmi sešli, abychom si připomenuli 350. výročí úmrtí Učitele národů. Mou snahou bylo vzbudit u dětí sympatie ke Komenskému, aby jej nevnímaly jako zamračeného učitele s bradkou. Proto se například dozvěděly „sympatické“ informace, že Komenský vymyslel prázdniny nebo obrazovou učebnici. Porovnávali jsme ukázky dobových učebnic bez obrázků, ukázky z učebnice *Orbis pictus* a současné učebnice. Představovali si, jak vypadala škola kdysi v době Komenského, a srovnávali ji se současnou školou. Na obrázcích jsme si všimli, jak vypadaly třídy, jak děti seděly, jak psaly... **Protože jsem si přála, aby si děti na dílně vyzkoušely některou školní činnost, s níž se běžně setkávaly děti v 17. století, ale která je v našem století již zcela archaickou záležitostí, naplánovala jsem psaní husím brkem.**

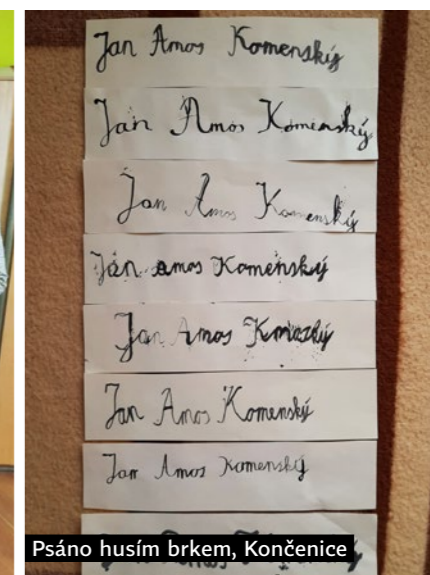
Česká základní škola Daruvar, 3. třída

Česká základní škola Daruvar, 4. třída

Česká základní škola Končevnice

Psáno husím brkem, Končevnice

Česká základní škola Daruvar, 3. třída

Portrét J. A. Komenského, základní škola Daruvar

Když jsem dílnu připravovala, byla jsem přesvědčena, že sehnat na vesnici husí brka bude věc snadná. Ukázalo se však, že je třeba zběhat bezmála celou vesnici, abych našla dvůr, kde se husy pasou. Můj manžel brka seříznul a zážitku psaní husím brkem již nic nebránilo. Psaní husím brkem se stalo ve škole velkou atrakcí. „Celý život žiju na vesnici, kde jsou husy, ale nikdy mě nenapadlo, abych s dětmi psala husím brkem,“ směla se jedna z učitelky.

S kolegou Komenským tedy od minulého roku chodím po českých školách. Dvouhodinový literárně-výtvarný program se žákům i učitelům líbí a mně také. Na Komenském mů-

žeme stále něco objevovat a něčeho nového si všimnout. Protože mám v aprobaci výtvarnou výchovu, ráda děti seznamuji s různými výtvarnými technikami. Vytvářeli jsme s dětmi Komenského portrét, pro nějž jsme využili techniky kolorované kresby tuší

a monotyp s koláží. **Abychom ale zachytili skutečnou podobu Komenského, studovali jsme jeho tvář na obrázcích: pozorovali jsme jeho rysy a přemýšleli, jaký byl Komenský člověk.** Dětem se podařilo vystihnout jeho podobu více než dobře.

V některých třídách žáci vytvářeli portrét Komenského technikou lavírované kresby a kombinovanou technikou, jejíž podstatou byla kresba přes kopírovací papír.

Z jejich výtvarných prací jsem vytvořila malou výstavu portrétů Komenského k příležitosti otevření nové části budovy České základní školy J. A. Komenského v Daruvaru (16. 3. 2021).

Projekt *Živý Komenský* není určen jen dětem. V České besedě Viroviticko-podravského kraje jsem v březnu pořádala přednášku pro dospělé na téma *Jan Amos Komenský*. Přestože se nacházíme v období epidemiologických opatření, neváhali se členové besedy sejít v Hudební škole J. Vlašimského ve Virovici

Nové vydání *Labyrintu světa a ráje srdce* s ilustracemi Miroslava Huptycha získalo ocenění Magnesia Litera za nakladatelský čin roku 2020.

a seznámit se s životem a dílem tohoto neobyčejného Čecha. Potěšili mě učitelé českých základních škol, kteří velmi pozitivně hodnotili mou přednášku na Odborné poradě pedagogických pracovníků, která se uskutečnila v lednu 2021. „Naše škola nese jméno Komenského. Každý den si to čtu na tabulce na škole. Ale nevěděla jsem, jaká byl Komenský osobnost, že nám toho tolik odkázal a že měl tak dramatický a zajímavý život.“

Jan Amos Komenský je osobnost, která si zaslouží být připomínána. Jeho odkaz filozofický, pedagogický a literární je ze sociálního a vzdělávacího hlediska nepostradatelný. Je mi ctí, že mohu seznamovat českou komunitu v Chorvatsku s odkazem Učitele národů, jehož 430. výročí narození si příští rok s velkou radostí a pýchou připomeneme. ■

Ilustrační fotografie, Káhira

Káhirská bohemistika – ohlédnutí za třemi roky

Kateřina Hošková / lektorát Káhira, Egypt

Káhirská bohemistika má dlouholetou tradici, a pokud bychom chtěli „průvodcovsky“ zaujmout, mohli bychom doplnit, že s počtem okolo 150 studentů ve čtyřech ročnících je zřejmě také tou největší na světě. Proč je o bohemistiku takový zájem a jak vlastně takový egyptský bohemista vypadá? Kam směřují jeho další kroky po ukončení studia? A s čím se musí český lektor popasovat a na co rád vzpomíná?

Naprostá většina bohemistů ukončí své studium bakalářským diplomem na konci čtvrtého ročníku. Ti s nejlepším prospěchem (většinou jeden nebo dva) pak nastupují do dvouletého magisterského programu. Magisterský student si po třech semestrech vybírá téma svého výzkumu. Pokud pokračuje v doktorském programu, své téma pro disertační práci si volí po uplynutí prvního semestru.

Kde se vzal tak vysoký počet studentů? Výběr studijních předmětů a vlastně fakulty vůbec nezáleží na studentovi. Člověk s českým univerzitním diplomem si najednou uvědomuje, jaké měl vlastně štěstí, že si mohl svobodně zvolit, čemu se bude v živo-

tě věnovat. Egyptské školství je stále zčásti jakýmsi reliktem z koloniálních dob. Studentům je jejich studijní obor přidělen, a to na základě výsledků na střední škole a podle bodů z angličtiny u maturitní zkoušky. Často se tedy stává, že například mladý člověk,

Egyptský student si svůj studijní obor nevybírá, je mu přidělen.

kteřý chtěl studovat stavební inženýrství, skončí třeba právě na jazykové fakultě. Pokud má student nižší počet bodů, nedosáhne ani na žádané jazyky, jako jsou třeba němčina nebo čin-

ština. Obecně studenti prahnou spíše po studiu již zmíněné němčiny a čínštiny, dále angličtiny, španělštiny, italštiny a japonštiny. Studijní systém se ale také stále mění a nyní si například studenti, kteří neměli němčinu jako druhý jazyk u maturity, nemohou ten-

to jazyk vybrat ke studiu na vysoké škole. Český lektor tedy nejenže musí zvládnout kolem 30 až 50 studentů v jedné třídě, ale navíc se musí popasovat s absencí motivace u mnoha z nich.

Český lektor nebojuje jen o motivaci studentů

Egyptští studenti nejsou zvyklí na interaktivní přístup ve výuce, výzvou tedy pro lektora je, aby je takzvané „rozmluvil“. Velké rozdíly jsou tradičně mezi chlapci a dívkami. Mnoho studentů se již po prvním ročníku dostává k práci v turismu, která jim v komunikační kompetenci výrazně pomáhá. Studentky jsou obecně plaché, a vyplatilo se tedy třídu rozdělit na muže a ženy, aby se osmělily a nebály vyjádřit

Rozhovory s krajanů u příležitosti virtuálního Dne imigrantů

Pavčina Řeháčková / krajská komunita Chaco, Argentina

Jako tradičně každým rokem se slavil v Argentíně 4. září 2020 *Día del Inmigrante* (*Den imigrantů*). Pro Argentinu je to velmi významný den, protože imigranti tvoří velkou část jejího obyvatelstva, historie a kultury. V případě Chaca to platí dvojnásob, protože provincie je plná potomků imigrantů z Evropy i mimoevropských států. Ve městě Presidencia Roque Sáenz Peña pak hrají nejdůležitější roli právě čeští a slovenští krajané, kteří se zásadně zasloužili o rozvoj města a celé provincie Chaco.

Letos byly oslavy poznamenány situací v souvislosti s covid-19. Ve městě byla uspořádána pouze krátká ceremonie s velmi omezenou účastí. Den imigrantů se slavil spíše virtuálně, proto jsem se u jeho příležitosti rozhodla pořídit fotografie některých starších krajanů, kteří toho hodně prožili, a jejichž portréty jsem poté prezentovala na internetu. Ke každému jsem napsala kratší komentář, aby se o krajanech mohla dozvědět něco více i veřejnost.

Pro starší krajanů to byl svátek, protože trávili více než půl roku zavření ve svých domovech. Focení i krátká povídání si užívali. Osobně jsem vybrala pouze pět osob, se kterými mám nejbližší kontakt a které jsou mí věrní studenti češtiny, a požádala je o nafocení jejich portrétů. Fotografování proběhlo doma u krajanů a symbolizovalo předčasnou oslavu pro ně tak důležitýho dne. Během společně strávené chvíle jsem vedla s krajanů rozhovor, díky němuž jsem si upřesnila některé chybějící detaily z jejich životní historie, kterou mi mnohokrát vyprávěli během výuky češtiny.

Endrina Kosay, jedna z nejmladších členek spolku
Foto: autorka

Pouze první z nich, Elene Hrubinka, se narodila v Evropě. Další nazývám „nepřímými imigranty“, protože ačkoliv se narodili již v Argentíně, vyrůstali v českých rodinách a mají k naší kultuře blízko stejně jako rodilí Češi a Slováci. Sami to ostatně popisují ve svých vyprávěních. Vlastně když mluví o svých cestách do Evropy, je to jako by hovořili o návratu domů.

Elene Hrubinka je jediná z mých studentů, která přišla z Evropy společně s maminkou a dvěma staršími sourozenci z ukrajinského Mukačeva, které bylo v období meziválečného ČSR součástí Podkarpatské Rusi. Do Argentiny dorazili až nějaký čas po jejím otci, který jim na cestu poslal peníze, které si vydělal tady v Argentíně. Elene vyrůstala v rodině, kde se mluvilo pouze česky.

Když začala v šesti letech chodit do školy, vzpomíná si, že se jí děti smály, protože neuměla španělsky. Později se provdala za Valeria Bařinu, jehož rodiče pocházeli z Velkých Bílovic. Poznali se na jedné z tanečních zábav pořádané místními Čechy a Slováky. Později adoptovali dvě děti, které mají také velmi blízký vztah k české kultuře, ačkoliv nemají „jejich krev“. Elene Hrubinka v roce 2020 oslavila 85 let a těší se dobrému zdraví. Během výuky češtiny ze všeho nejraději zpívá české písně a dívá se na aktuální videa z Čech.

Irene Horný se narodila již v Argentíně, ale oba rodiče pocházeli z Moravy. Irenka a její dva bratři také vyrůstali v českém prostředí. Před rodiči museli mluvit vždy česky, ale sourozenci spolu mluvili již španělsky.

Tatínek byl vážený zubař ze Strážnice, který spravoval zuby českým krajanům a ostatním místním lidem. Irenčin strýc, Štěpán Příkazský, byl a je známou osobností mezi milovníky knih Hanzelky a Zikmunda, kteří o něm napsali celou kapitolu. Štěpán v ní vypráví o těžkých začátcích v Argentíně. Později o něm vznikla celá kniha. Irenka se provdala za Viktora Špidlu, který byl také potomkem Moravanů. Ačkoliv jejich děti již česky nemluví, Irenčina vnučka Cecilia Spidla se česky naučila velice dobře. Irenka má širokou slovní zásobu a jako jedna z mála velmi dobře čte nahlas a píše česky.

Anna Gajdošik žije v sousedním městěčku La Tigra, které je vzdálené 40 km od Sáenz Peña. Je dcerou dvou Moravanů. Ačkoliv se provdala za muže se španělskými kořeny, dodnes si zachovala krásnou češtinu s moravským dialektem. Anna si zahrála menší roli ve filmu *La Tigra, Chaco*, který se představil dokonce i na Mezinárodním filmovém festivalu Karlovy Vary, kde Anna film uvedla a působila také částečně jako překladatelka. Anička letos oslavila 85 let. Je plná energie a je těžké jí zastihnout v klidu. Pořád má něco na práci. Na češtinu dojíždí každý týden. Kvůli výuce vstává v pět hodin ráno. Během hodiny si moc ráda vykládá.

Výuku vždy opepří nějakou zajímavou či vtipnou historkou, kterých má v zásobě nekonečně množství.

Jindřich Kratochvíl je jediný mužský zástupce ve stejné vesničce Pačlavice, ale pár vytvořili až v Sáenz Peña. Její maminka byla vyhlášená kuchařka českých specialit, vařila pro děti, které docházely do školy v prostorách dnešní Unión Checoeslovaca. Růženka často vzpomíná na návštěvu Hanzelky a Zikmunda v Sáenz Peña, kteří zde pobývali asi tři měsíce a psali tady svou knihu. Růženka je velká osobnost s mladistvým duchem, která je velmi oblíbená mezi svými přáteli.

Starší krajané si focení užívali, bylo pro ně svátek. Jejich fotky a krátké příběhy byly prezentovány na internetu.

U příležitosti Dne imigrantů jsem nafotila ve spolupráci s učitelkou tance Melanie Gutierrez také nejmladší členy spolku. Před fotoaparát se postavili někteří zástupci tanečního souboru Moravanka. Tyto fotografie budou sloužit jako vzpomínka na jejich působení v tomto souboru.

Momentálně veškerá výuka a činnost probíhá v Argentíně v online režimu. Argentina je jednou ze zemí s nejdelší karanténou na světě.

Elene Hrubinka se svatební fotografií

Irene Horný

Anna Gajdošik

Jindřich Kratochvíl

Rosa Handl se svou maturitní fotografií

Předseda Roberto Bubenik a členky Unión Checoeslovaca

Fotky pořídila autorka článku; výjima poslední fotky, jejímž autorem je Hector Mustafa

Ilustrační fotografie, Rezné

Bohemicum na Univerzitě v Řezně

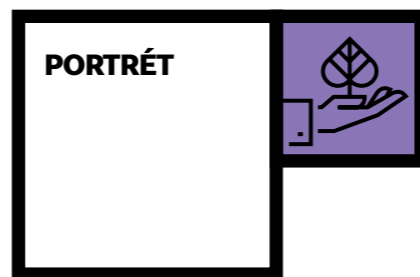
Rozhovor s profesorem Markem Nekulou

Dalibor Dobiáš / Ústav pro českou literaturu Akademie věd ČR

Marek Nekula je profesorem bohemistiky a západní slavistiky a vedoucím centra Bohemicum na Univerzitě v Řezně, v současnosti největšího samostatného bohemistického pracoviště na univerzitách v Německu. Jeho odborná práce je pozoruhodná širokým záběrem, přechody od jazykovědy k literární a kulturní historii, metodologickou inovativností i vztahem k praxi.

Ve své poslední samostatné monografii, která vyšla roku 2017 i česky pod titulem *Smrt a zmrtvýchvstání národa. Sen o Slavíně v české literatuře a kultuře*, se obrátil k vyšehradskému Slavínu a dalším podobným českým místům

paměti spojeným s dílem a odkazem národa 19. století, jako třeba Pantheonu Národního muzea v Praze (nedaleko Řezna se nachází podobný památník německvít – Walhalla). Na kultuře smrti a zmrtvýchvstání, která se s nimi pojila, rekonstruoval v evropských

souvislostech jako jazykovědec, literární i kulturní historik dodnes znepokojivý český příběh 19. století.

Jak centrum Bohemicum původně nejen v Řezně, ale také v Pasově vzniklo a jak se v průběhu své letos právě pětadvaceti-leté aktivní činnosti proměnilo? Je dnes, kdy není problém domluvit se anglicky ani na jedné straně hranice, natožpak v pracovním životě, někdejší specifický zřetel také na výuku jazyka stejně důležitý jako před pětadvaceti lety?

Podnět pro vznik centra Bohemicum dalo Bavorské ministerstvo pro vědu, výzkum a umění. To v roce 1992 zamýšlelo založit Centrum československých studií. Po rozdělení Československa se původní záměr

zúžil. Ve veřejné soutěži se prosadila se svým konceptem Univerzita v Řezně. Roční doplňkové studium českých studií se zde od začátku obracelo ke studujícím všech oborů. Záměrem bylo vzdělat budoucí experty a expertky z různých oblastí: správní, firemní, veřejné, kulturní. To se myslím dařilo a daří.

Výuka začala v roce 1996 a za to čtvrtstoletí se toho opravdu hodně změnilo. Odborně se práce centra rozběhla obsazením profesury bohemistiky a západní slavistiky v roce 1998. A za ta léta se v centru Bohemicum realizovala celá řada výzkumných projektů v oblasti lingvistické i kulturní. S Robert Bosch Stiftung jsme například realizovali dvojazyčný knižní projekt „Češi a Němci“ a s Fritz Thyssen Stiftung promoční projekty k Franzi Kafkovi ve středoevropském jazykovém a kulturním kontextu, nadace Deutsche Forschungsgemeinschaft financovala projekt k pantheonům, včetně těch vlastenecky hybridních, nebo k češtině v migraci. A mohl bych pokračovat. V těch projektech má své místo i germanobohemistické bádání, k němuž se centrum Bohemicum už svým názvem hlásí. I proto v centru v roce 2007 přibyl tříletý bakalářský studijní obor Česko-německá studia, který je ukotvený v sociálních a kulturních vědách. Jeho partnerem je Univerzita Karlova v Praze. Stipendii ho podporují DAAD (Německá akademická výměnná služba) a Česko-německý fond budoucnosti. Na masterské (magisterské) úrovni lze v Řezně pokračovat evropskými a východoevropskými, v Praze německými a středoevropskými studii. Od roku 2016

ve spolupráci se Západočeskou univerzitou v Plzni nabízíme roční doplňkové studium Kompetence pro česko-bavorský příhraniční region, v němž jde o přeshraniční spolupráci. Takže takřikajíc rosteme.

Ale abych nezapomněl na otázku o jazyku. Ve všech studijních oborech a programech našeho centra tak jde o odbornou kompetenci pro daný areál. K té přirozeně patří i odpovídající kompetence jazyková.

Marek Nekula

Angličtina je důležitá. Ale pokud se člověk nějakou zemí chce zabývat profesně, tak k tomu patří i znalost příslušného jazyka. Některé zdroje ani nejsou jinak dosažitelné, protože se příslušné texty produkují jen česky, německy a podobně. To neplatí jen o správě na státní, krajské a komunální úrovni, ale také o právní, firemní či komerční sféře. O médiích, archivech, literatuře odborné i jiné ani nemluvě. Komplexnější témata u některých generačních a profesních skupin obyvatelstva v angličtině prostě nefungují. Jinými slovy, o dovolené nebo při jednorázové služební cestě si člověk s angličtinou nebo překladačem DeepL možná vystačí, v každodenní praxi je ale efektivnější znát jazyk země, ve které člověk pracuje, nebo která je předmětem jeho práce.

Jak je výuka v centru Bohemicum organizována? Pomáhá vám to, že Řezno leží jen osmdesát kilometrů od české hranice, například při přeshraničních projektech? Každý program má svá pravidla, ve všech však hraje specifickou roli překračování hranice – té jazykové i vědomostní a kulturní. V oblasti jazykové výuky jde o to vytvářet situace pro přirozenou aplikaci nabytých jazykových dovedností. Takže např. s Plzní pro studující organizujeme pravidelné workshopy, jezdíme na exkurze do jižních nebo západních Čech, s Prahou pořádáme jarní školy v Bad Kissingen, posíláme studující na letní školy do Brna, Olomouce nebo Českých Budějovic, v rámci bakalářského studia vysíláme studenty a studentky na rok do Prahy a přijímáme na rok studující z Prahy. Odbornou výuku lze snadněji opřít o exkurze do Prahy nebo Liberce a vlastní rešerše studujících. V rámci Česko-německých studií se počítá s tříměsíční praxí, kterou němečtí studující absolvují v českém, čeští v německém prostředí. Tím vším se pro naše studující i studující partnerských univerzit vytváří prostor pro komunikaci s mluvčími druhého jazyka. V tom je blízkost hranice samozřejmě výhodou. Malé formáty pak studujícím slouží jako inspirace pro vlastní aktivity, navázané sítě je díky prostorové blízkosti snazší udržovat.

Poloha Řezna v blízkosti českých hranic naznačuje, že v okolí může být dost mládeže z česko-německých rodin se zájmem dozvědět se více také o české kultuře a jazyce. Zaměřujete se na ně, nebo představují jen zlomek vašich studujících?

Máte pravdu. Dříve jsme v centru Bohemicum mívali studující se sudetoněmeckými kořeny, v současnosti nám v Česko-německých studiích přibývají němečtí studující s českým migračním pozadím. Asi bych neřekl, že se na ně přímo zaměřujeme. Ale

protože – i v rámci české filologie – Řezno studující s českým migračním pozadím vyhledávají, máme pro ně připravené speciální kurzy pro tzv. secondos. Ti si v rodinách žijících v Německu osvojili mluvenou češtinu. Na takto osvojených znalostech češtiny lze stavět, na druhé straně je třeba rozvíjet slovní zásobu v oblastech přesahujících rodinná témata, posilovat schopnost souvislého projevu, od základu budovat schopnost produkce jednoduchých textů psaných standardní češtinou.

Jaké mají němečtí absolventi vašich studií uplatnění? Jsou kupříkladu kombinace oborů, které se vám jeví, ve spojení se studiem bohemistiky, obzvlášť perspektivní?

Uplatnění našich absolventek a absolventů sledujeme, proto je vidím optimisticky. Sahá od diplomacie a politiky přes státní, komunální, organizační a firemní sféru až po vědu, vzdělávání a kulturu. Najdete je v různých rolích v Bavorském zemském sněmu i německém Bundestagu, na Ministerstvu zahraničních věcí ČR i na Regierung von Oberfranken, v česko-německých firmách i Česko-německém fondu budoucnosti, v Tandemu, Spolku Adalberta Stiftera nebo v Centru Bavaria Bohemia, v překladatelských firmách, muzeích nebo jako kulturní referenty či učitele ve městech s přeshraničními kontakty. Naše obory jsou interdisciplinární, kromě Česko-německých studií jde o doplňková studia. I proto je rozptýl tak velký. Čas od času s absolventkami a absolventy děláme rozhovory, které se promítají do informačních brožur o studiu. Pravidelně s nimi také organizujeme setkání, která jim ukazují cestu do praxe.

V oblasti jazykové výuky jde o to vytvářet situace pro přirozenou aplikaci nabytých jazykových dovedností.

Máte jedinečnou zkušenost s prezentací českých témat ve světě? třeba vaše monografie o Franzi Kafkovi, které transkulturně spojují bohemistickou a germanistickou perspektivu i literární vědu a jazykovědu, nyní vycházejí vedle češtiny, němčiny a angličtiny i ve francouzštině. Co z témat české kultury může v zahraničí upoutat? Má bohemista obtížnější pozici než třeba nederlandista?

Možná záleží i na regionu a oboru, nejen na tématu. Niderlandistika v Oldenburgu se nabízí více než v Drážďanech. Institucionální zázemí pro obor, aby bylo nějaké téma vůbec možno zpracovávat, vzniká snadněji tam, kde se to regionálně nabízí. Podobně je to i u bohemistiky. Přesto se bohemistika na špičkové úrovni dělá i v Hamburgu, Münsteru nebo Tübingenu, v globálním měřítku i v Paříži, Bruselu, Londýně, Oxfordu nebo americké Cambridge. Tu řadu bych samozřejmě mohl protáhnout. Historici zaměřeni na česká témata zase v Německu prosperují nejen v Collegium Carolinum

Medailon Marka Nekuly

Marek Nekula (* 1965), lingvista, literární historik, překladatel a prozaik. Byl zaměstnán na Univerzitě Karlově v Praze, Masarykově univerzitě v Brně a ve Filozofickém ústavu AV ČR, od roku 1998 je profesorem bohemistiky a západní slavistiky a vedoucím centra českých studií Bohemicum v Řezně. Jeho odborné zájmy sahají od gramatiky a pragmatiky přes jazykový kontakt a vícejazyčnost až k literární a kulturní historii ve střední Evropě, zvláště nacionalismu a paměťovým studiím. Byl jedním z hlavních vydavatelů *Příruční mluvnice češtiny* (1995), sborníku *Češi a Němci. Dějiny – kultura – politika* (2001) či *(Nového) Encyklopedického slovníku češtiny* (2002, 2016); z jeho samostatných prací jsou v češtině dostupné např. „...v jednom poschodí vnitřní babylonské věže...“ *Jazyky Franze Kafky* (2003) a *Smrt a zmrtnýchvstání národa. Sen o Slavíně v české literatuře a kultuře* (2017). Výuku češtiny v německy mluvících zemích obohatil mimo jiné učebnicí *Tschechisch kommunikativ* (s Janou Maidlovou, 2007).

v Mnichově, které si dokonce vytvořilo pobočku v Praze. Hlavně podle mne záleží na tom, zda se tzv. česká témata podaří podat tak, že antropologii, historii, lingvistice nebo literární vědě dají něco nového obecně. Práce o českém disentu, české moderně nebo české občanské společnosti musí být nová, musí pro svůj obor metodologicky i jinak představovat inovaci, která obor orientuje jako celek. Kafka je zdánlivě „catchy“, ale téma se snadno může stát únavným. O Kafkovi toho bylo napsáno tolik, že si člověk v prodejně se suvenýry, kde jsou Kafkou potíštěny nejen pohlednice, ale i trička, hrníčky, tužky nebo magnetky. Takže asi záleží spíš na tom, co a jak se o něm napíše. Tím nechci říct, že nezáleží na tématech. Je snazší dělat bohemistiku v době, kdy vám

na univerzitu – jako se to podařilo nám – přijede na besedu Václav Havel, který je sám o sobě i skvělé akademické téma. Dnes je to trochu složitější. Ale zveme do Řezna na čtení české spisovatelky a spisovatele, aktuálně v Řezně běží výstava věnovaná hranici v umění, v jejímž rámci jsou vystavena díla Toyen, Magdaleny Jetelové nebo Křištofa Kintery. Vyšel k ní myslím podařený česko-německý katalog, na němž se centrum Bohemicum podílelo. Takže když se hledá, není o pozitivní impulzy nouze. A samozřejmě i při tom je blízkost a překročitelnost hranice výhodou.

Oblasti, kterou se s kolegy v Řezně intenzivně zabýváte, je teorie výuky češtiny jako cizího jazyka. Jak na tom čeština, ve srovnání s jinými slovanskými jazyky, po této stránce dnes je? Kde vidíte největší vývoj pro toto její studium?

To je možná otázka spíše pro mou kolegyni Kateřinu Šichovou, která je v oblasti výuky češtiny jako cizího jazyka i její teorie aktivnější než já. Já jsem v této oblasti už jen teoretik, přesněji teoretik jazykové akvizice. Z tohoto pohledu bych si to dovilil přeformulovat na teorii výuky češtiny jako cílového jazyka. Tematická čísla časopisů *Naše řeč* a *Brücken*, která aktuálně připravuji, se zabývají češtinou menšin, resp. osvojováním jazyka zděděného. Nejde v nich tedy o cizí jazyk a jeho výuku. Oborově na tom ale,

Je podstatné, aby se člověk i společnost přehnaně neobraceli do minulosti, ale aby měli před očima svou přítomnost a budoucnost. V ní se totiž může mnohé nejen opakovat, ale i udělat lépe, nově a jinak.

Snažíte se tedy přímo do výuky implementovat srovnávací studium firemní komunikace, jednu z oblastí, kterými jste se v Řezně také odborně zabývali?

S ohledem na to, že se propojení výzkumu, výuky a praxe očekává, to samozřejmě v naší výuce nějakou roli hraje, konkrétně v kurzech k jazykové interakci, jazykovému kontaktu, jazykovému managementu i přeshraniční jazykové interakci. Pro část našich studujících je firemní, organizační a institucionální komunikace vítaným výhledem do

Autobus v ulicích Řezna propaguje české umělce

jazykové praxe v interkulturní komunikaci a oblíbeným tématem kvalifikačních prací. Není to ale téma výhradní – ani ve výzkumu, ani ve výuce.

Čeští čtenáři vás budou znát naposledy z knihy *Smrt a zmrtnýchvstání národa. Sen o Slavíně v české literatuře a kultuře. S kulturami vzpomínání, v dnešním (post)nacionálním světě, jste se ovšem*

vyrovnával také mimo tuto práci o utváření „českého nebe“. Jak podle vás dnešní kultura vzpomínání charakterizuje Čechy, ve srovnání třeba s Němci? Je spíše posilou, nebo zátěží?

Mezi vzpomínkovými kulturami v minulosti a přítomnosti jsou samozřejmě světy. V 19. století se vzpomínalo na velké muže jako vzory utváření národa, jejichž dílem a činy se kanonizovaly národní hodnoty a od nichž se odvozovala budoucnost národa. Proniknout do „českého nebe“ nebylo pro Boženu Němcovou ani další ženy

vůbec snadné, i když heroičnost není pro muže v českém Slavíně zrovna charakteristická. To se moc nezměnilo ani v komunistickém pantheonu na cestě do beztrádní společnosti. Změna asi přichází až v roce 1989. Milada Horáková je jednoznačným morálním vzorem než Jan Palach. Zvolený příklad naznačuje i rozdíl mezi českými a německými vzpomínkovými kulturami. Ty české se soustředí na vyrovnání s komunismem a hledají a nacházejí pozitivní vzory, i když by asi málokterý rodič chtěl, aby se Palach jeho dětem někdy stal vzorem se vším všudy. Pozitivní národní vzpomínkové kultury ale měly své zádrhly v minulosti a mohou je mít i dnes. V odporu

proti totalitarismu národněsocialistickému a komunistickému, v jejichž komemoraci se někdy zdá, jako by přicházel jen zvenčí, se misí národní a demokratické aspekty. Ve vzpomínkových kulturách tak vzniká prostor, aby se národní nekriticky vidělo jen pozitivně i proto, že zmíněný odpor dává zapomenout na kolaboraci a vlastní podíl na utváření nedemokratických režimů. V centru těch německých vzpomínkových kultur je druhá světová válka a holokaust, národní paměť je tak negativní.

Vzpomínkové kultury v Evropě spojuje to, že se obrací k obětem etnických nebo třídních čistek. V českých a německých vzpomínkových kulturách se toho v tomto směru oproti minulosti hodně změnilo. Ve veřejném i politickém diskurzu tak česká společnost věnuje pozornost obětem vyhnání, německá i sudetoněmecká jeho kontextu. To v době Česko-německé deklarace (1997) nebylo nic samozřejmého. Někdejší pokus o vzájemné odpuštění a dialogické zapomení, které mělo otevírat cestu do budoucnosti, se stal základem dialogického vzpomínání. Na otázku, zda dialog společnosti a jejich příslušníků, které vzpomínka na minulost rozdělovala, není jen idealizací, si ale musí odpovědět každý sám. Sociální rámce, v nichž se kolektivní paměť utváří, mají různý dosah a vzpomínkové kultury jsou tak pluralitní, což je vidět i na tom, že nejsou jen transnacionálně postnacionální, jak to formulujete ve své otázce, ale v částech společnosti i transnacionálně nacionalistické. I proto je podstatné, aby se člověk i společnost přehnaně neobraceli do minulosti, ale aby měli před očima svou přítomnost i budoucnost. V ní se totiž může mnohé nejen opakovat, ale i udělat lépe, nově a jinak. A to je i odpověď na vaši otázku, zda jsou spíše posilou, nebo zátěží. Živá minulost může společnost polarizovat a zatěžovat, ale diskurz o ní může být i očištný a posilující, pokud hledá cestu vpřed.

Rozhovor byl veden korespondenčně. ■

Ilustrační fotografie, Madrid

Neobyčejná cesta španělského studenta za češtinou

Eva Hlaváčková / lektorát Madrid, Španělsko

Marcos González López je jedním z nejúspěšnějších studentů češtiny v kurzech pořádaných lektorátem českého jazyka a literatury na Univerzitě Complutense v Madridu, který s češtinou začínal od nuly a nyní ji využívá ve svém profesním životě. Jeho cesta byla dlouhá, plná náhod, ale také píle, zaujetí a šikovnosti. V současné době se Marcos věnuje výzkumu v laboratoři Jana Křivánka na Lékařské fakultě Masarykovy univerzity v Brně.

Jak se dostal původně student biochemie ke studiu češtiny? Jak se mu v České republice líbí a jak se mu spolupracuje s Čechy? Co si myslí o češtině a v čem mu čeština pomohla? Na tyto a mnohé další otázky naleznete odpověď v následujícím rozhovoru.

Pro mě jako lektorku češtiny na Univerzitě Complutense v Madridu byl tento rozhovor speciální nejen proto, že je Marcos nadšeným a úspěšným studentem, ale zejména i z osobních důvodů – mé působení na lektorátu začalo totiž ve stejnou chvíli, kdy Marcos přišel na svůj první kurz češtiny.

Proto byla naše cesta, co se týče češtiny, v Madridu společná a podporovali jsme se během ní navzájem.

Marcosi, jaká byla vaše cesta k češtině? Cesta byla dlouhá. Někdy jsem měl chvíle, kdy jsem nevěděl, proč vlastně češtinu studuju, protože jsem myslel, že ji nikdy nebudu moct používat. Neznal jsem kromě vás jako svojí učitelky nikoho, s kým bych mohl česky mluvit. Když jsem ale byl v Praze na Letní škole slovanských studií, to pro mě bylo opravdu velkou motivací. Tehdy jsem cítil, že konečně můžu češtinu procvičovat a používat v reálném životě. Taky myslím, že bylo opravdu moc fajn, že jste nám nevyšvětlovala hned na začátku kurzu úplně všechno, ale dávala jste nám informace o jazyku postupně, např. že máte hodně pádů, že máte dokonavá a nedokonavá slovesa (*smích*). Kdybyste nám totiž tohle

všechno řekla na první lekci, myslím, že bych kurz češtiny hned opustil, protože by to bylo na začátku příliš informací a člověk by měl pocit, že nikdy nebude moct mluvit česky dobře. Když mluvíte jenom španělsky a anglicky a neznáte žádný slovanský jazyk, všechno je pro vás úplně nové. Myslím, že bylo štěstí, že jsem nehledal žádné další informace a věděl jsem jen to, co jsme zrovna studovali na lekci. Takže když jsem byl v kurzu A1.1, myslel jsem, že to je super, že to není komplikované. Cítil jsem, že můžu mluvit, že můžu mít konverzaci v češtině. Vypadalo to jednoduše, ale nebyla to pravda (*smích*).

Říkal jste, že když jste byl na Letní škole slovanských studií v Praze, víc vás to motivovalo. Jak konkrétně vás pobyt v Praze ovlivnil?

Ano, to byla velmi motivující zkušenost. Nemohl jsem ještě moc mluvit česky, ale hodně jsem poslouchal češtinu všude kolem sebe. Cítil jsem, že můžu češtinu konečně používat a že lidé okolo mě mluví taky česky a můžu s nimi mít konverzaci. Konečně jsem měl opravdu nějaký důvod a motivaci ke studiu, protože na úplném začátku jsem studoval češtinu jen tak, protože to bylo zdarma a protože jsem potřeboval kredity. Čeština se mi líbila od začátku, ale tehdy jsem ještě nevěděl, v jakém kontextu bych ji mohl někdy použít.

Jak dlouho už se učíte česky?

Začal jsem v září v roce 2017, takže skoro čtyři roky. Stejně dlouho, jako vy učíte v Madridu češtinu (*smích*).

Před tím, než jste přišel poprvé na kurz češtiny, věděli jste o češtině nebo o České republice něco? Měl jste nějaké informace?

Nevěděl jsem nic, jenom to, že Praha je hlavní město České republiky a že se tam mluví česky. Myslím, že to bylo všechno, nevěděl jsem nic víc. Neměl jsem k České republice vůbec žádný vztah, ani jsem tam nikdy ncestoval, ani jsem neznal žádné české slovo.

Co se vám na češtině líbí?

Čeština mi pomáhá v tom, že mě nutí během mluvení přemýšlet o tom, jak musím strukturovat svoji promluvu. Když mluví česky, musím vědět, co je subjekt a co je objekt a tak podobně, a o tom jsem nikdy předtím přemýšlet nemusel. Je to úplně jiné, než když mluví španělsky nebo anglicky. V češtině musím v okamžiku promluvy přemýšlet, co chci říct a jakou funkci ve větě zastává každá informace, kterou chci sdělit. Je to pro moji hlavu jako takové sudoku, sudoku ve vyjadřování se v okamžiku promluvy. V tomhle smyslu mi čeština hodně pomohla, protože dřív jsem takhle uvažovat vůbec nemusel. Taky pracuju jako učitel, učím děti, a tohle mi mnohokrát pomohlo lépe vysvětlovat, zlepšilo to moje komunikační schopnosti. Díky češtině rozumím lépe jazyku, dokonce i svému vlastnímu jazyku, španělštině.

Co bylo vaší motivací, abyste ve studiu češtiny pokračoval? Už jste zmínil, že vás hodně motivovalo váš pobyt na Letní škole. Ještě něco dalšího vás motivovalo nebo motivuje v současné době ve studiu češtiny?

Poté, co jsem byl v Praze na Letní škole, jsem měl pocit, že chci bydlet v České republice. Nevěděl jsem, jestli celý život nebo jenom nějakou dobu. Tak to byla další motivace, protože jsem chtěl znovu jet do České republiky a moct mluvit česky. Praha se mi moc líbila, hlavně její atmosféra, a opravdu moc jsem si to tam tenkrát užil. Dalo se tam dělat hodně věcí a cítil jsem, že je to město, ve kterém bych mohl žít. Bylo to asi i proto, že jsem tam strávil celý měsíc, musel jsem používat městskou hromadnou dopravu, jezdit na kolej, jezdit na univerzitu, žil jsem tam svůj život a způsob, jakým jsem ho žil, se mi moc líbil a dával mi k životu všechno, co mám rád. Líbily se mi restaurace, bary, večírky, parky, muzea.

Ted tady v České republice pracuju, a to je další velká motivace, protože ne všichni v práci mluví anglicky nebo španělsky a já se chci vyjadřovat v češtině, abych s nimi mohl mluvit. V laboratoři je hodně starších lidí, kteří nemluví anglicky. A tak musím mluvit česky a oni se mnou musí mluvit česky pomaleji, taky mi ukazují věci v laboratoři. Můj šéf a mladší kolegové mluví dobře anglicky, ale třeba laborantky nemluví anglicky, a tak musíme hledat nějakou společnou cestu, nějaký kompromis. Taky

Díky češtině rozumím lépe dokonce i svému vlastnímu jazyku, španělštině.

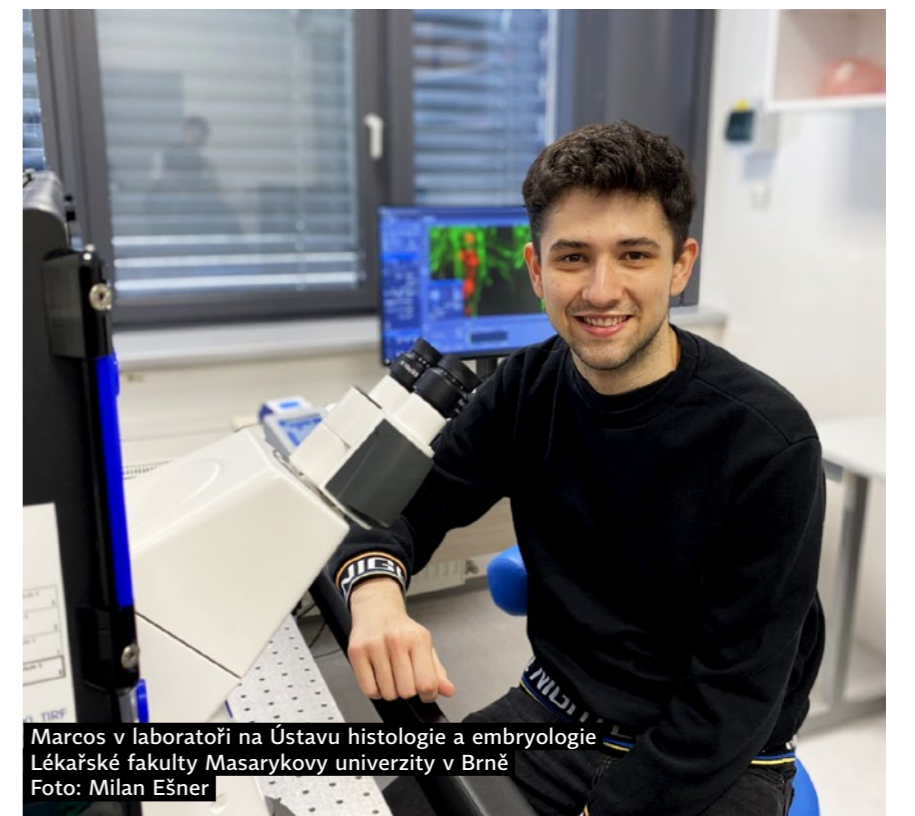
skoro všechny návody, jak připravovat nějaký roztok a tak, jsou v češtině. Pořád se učím hodně nových slov, například jak se jmenují jednotlivé orgány, protože jednou mi řekli: „Tady máš slezinu,“ a já na to: „Co je to slezina?“ (*smích*) Je to hodně specifická slovní zásoba, kterou jsme na lekcích samozřejmě nestudovali. Tak to je vtipné.

A mojí třetí motivací je to, co se stalo před rokem, když začala karanténa. Tehdy jsem začal používat aplikaci HelloTalk, prostřednictvím které můžeš sdílet jazyky. Například někdo se může učit španělsky a Češi mi zase můžou pomáhat s češtinou. A tam jsem poznal svého současného přítele, který je Čech. Mluvíme

spolu česky, španělsky i anglicky, ale jeho rodina mluví jenom česky, a tak je pro mě důležité mluvit česky.

Jak jste se do České republiky dostal? Co tady děláte? Na čem teď pracujete?

Nejdřív jsem studoval od roku 2015 do roku 2019 biochemii v bakalářském programu na Univerzitě Complutense, přičemž poslední dva roky svého bakalářského studia jsem s vámi studoval češtinu v kurzu na lektorátu. Potom jsem začal studovat magisterský program *Pokročilé technologie a biotechnologická inovace* na Univerzitě Francisco de Vitoria, která se rovněž nachází v Madridu, přičemž se specializuji na regenerativní medicínu, což je genová terapie, buněčná terapie a tkáňové inženýrství. Ten magisterský program je jeden rok teorie a druhý rok je jenom praxe, kterou je možné realizovat

Marcos v laboratoři na Ústavu histologie a embryologie Lékařské fakulty Masarykovy univerzity v Brně
Foto: Milan Ešner

Na lekcí češtiny na Univerzitě Complutense v Madridu (druhá zleva)

Při předávání závěrečných certifikátů na závěr Letní školy slovanských studií v Praze (uprostřed)
Foto: Natalia Koreba

jak v některé z laboratoří ve Španělsku, tak v nějaké zahraniční laboratoři. Já jsem se dozvěděl o stipendiích, které nabízí Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky zahraničním studentům, a zjistil jsem, že kromě stipendií na Letní školu slovanských studií nabízí také studijní a výzkumná stipendia na celý akademický rok. A tak jsem nakonec požádal o tohle stipendium, i když jsem byl přesvědčený, že mi ho nedají, protože jsem myslel, že o něj určitě žádá spousta dalších studentů, a taky jsem měl za to, že když už jsem dostal minulý rok stipendium na letní školu, budu mít menší šanci dostat znovu další stipendium.

Kontaktoval jsem tedy některé laboratoře v České republice, ve kterých bych mohl tohle stipendium realizovat – nejdřív v Praze, ale ta se mi moc nezamlouvala, potom jsem zkusil Plzeň, ale odtamtud se mi vůbec neozvali, a nakonec jsem zkusil laboratoř Jana Křivánka v Ústavu histologie a embryologie Lékařské fakulty Masarykovy univerzity v Brně, což je moje současné působiště. Tady pracuju ve výzkumné skupině, která se zabývá regenerací zubů, a to zejména u myši, protože jejich zuby jsou speciální, jsou schopné regenerace, a to už během dvou měsíců. Nikdo ale neví, proč tomu tak je, co mají myši a hlodavci vůbec společného, že jim to umožňuje, že jejich zuby můžou stále růst, a proto zkoumáme, co se děje v myších, abychom to později mohli využít u lidí v regenerativní medicíně v oblasti zubů. Když zjistíme, jaké mechanismy se odehrávají v myších, budeme vědět, jestli by bylo možné použít je i u lidí. Je to moc zajímavé.

Jak se vám pracuje s Čechy?
Je to fajn, hodně mi pomáhají a jsou moc hodní. Jsem vážně moc spokojený. Když něčemu nerozumím, všechno mi vysvětlují a můj šéf je opravdu skvělý člověk. Máme spolu dobrý vztah, dokonce jsem už byl i na návštěvě u něj doma, kde jsme s jeho

manželkou a malým synem grilovali. I z toho důvodu jsem byl nadšený, když mi nabídl možnost zůstat tady další čtyři roky na doktorátu. Je to vážně výborný šéf a chtěl bych, aby byl vedoucím mojí doktorské práce, která se bude věnovat tomu, jaké kontrolní mechanismy stojí za regenerací zubů.

Změnilo to, že jste studoval češtinu, nějak vaše původní plány?

Když jsem začal studovat češtinu, neměl jsem ještě žádné plány do budoucna. Studoval jsem biochemii teprve ve druhém ročníku bakalářského studia a byl jsem spokojený. Věděl jsem, že bych chtěl dělat něco spojeného s vědou, ale ještě jsem nevěděl, jakému tématu bych se chtěl věnovat. Vždycky jsem si myslel, že budu dělat něco ve Španělsku nebo možná v Anglii, protože jsem se učil anglicky, ale vážně by mě nikdy nenapadlo, že to bude v České republice. Uvažoval jsem taky o tom, že bych jel na nějaký čas na studijní pobyt do zahraničí, nejspíš do nějaké severské země jako např. do Norska, Finska, Švédska nebo Dán-

sk, protože jsou to země, které jsou ve vědě dost vyspělé a také tam dobře platí. Pobyt v České republice pro mě byl opravdu velkou příležitostí, otevřel mi obrovské dveře. Ve Španělsku je spousta mých spolužáků, kteří vůbec nevědí, co mají dělat, nemají doktorát, nemají práci, nemají vůbec nic. Nemají žádnou příležitost, neměli to štěstí, které jsem měl já, že jsem díky tomu, že jsem studoval češtinu, mohl přijet sem do České republiky a potom si tady najít práci a tak dále. Bylo to všechno zkrátka skvělé. Nic z toho nebyl původně můj plán, ale postupem času se mi začala formovat cesta, ze které jsem teď nadšený a jsem moc spokojený.

Jaké jsou vaše další plány kromě toho, že budete v České republice dělat doktorát?
Mým snem je zformovat v budoucnu vlastní výzkumnou skupinu, ve které bych byl šéfem. Ještě nevím, jestli by to bylo tady

v České republice nebo ve Španělsku nebo někde úplně jinde.

Marcosi, moje poslední otázka. Vzkázal byste něco učitelům nebo studentům češtiny na zahraničních lektorátech?

Studentům bych vzkázal, že musí být připraveni, že je potkají jak těžší chvíle, tak i chvíle snadnější, je to trochu jako taková horská dráha. Někdy člověk cítí, že se učí spoustu věcí, ale někdy naopak cítí, že všechno zapomněl. Je to ale velká příležitost studovat jazyk, v mém případě češtinu. Proto bych jim řekl, ať vytrvají, ať neztrácejí naději, protože přijde okamžik, kdy budou moct mluvit možná ne úplně plynule jako rodilí mluvčí, ale budou se moct dobře dorozumět.

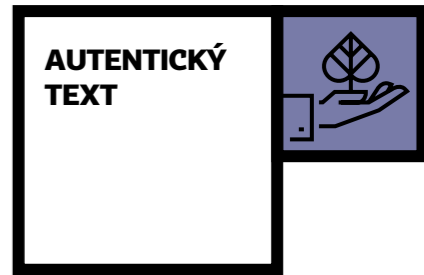
Učitelům bych asi vzkázal, aby následovali váš příklad, protože vy jste ve mně probudila zájem, abych s češtinou pokračoval. Upřímně řečeno jsem si myslel, že budu studovat jenom jeden semestr, dostanu kredity a to bude všechno. Ale díky vašemu způsobu výuky a díky tomu, jak jste nás na lekcích motivovala, jsem se rozhodl češtinu neopustit a studovat v kurzu dál. A díky tomu mám dnes práci a život v České republice. Je to neuvěřitelné, ale změnila jste mi život, protože jste mi poskytla jinou cestu, kterou bych jinak nenašel, a jsem vám za to moc vděčný.

Děkuji, Marcosi. Opravdu moc si toho vážím a jsem šťastná, že to takhle cítíte a že jste ve svém životě spokojený. Přeji vám za sebe i za naše čtenáře hodně štěstí a úspěchů na vaší další cestě.

Rozhovor je přepisem online setkání prostřednictvím platformy Zoom.

Babičko, maminko, pojďme si číst aneb Mezigenerační setkávání v době koronavirové

Studenti češtiny krajanské učitelky, úvod Eva Řezníčková / krajanská komunita Žytomyr, Ukrajina

Babičko, maminko, pojďme si číst je název projektu, jehož cílem je zapojení seniorů a rodičů do života místní krajanské komunity. Rodiče a prarodiče se setkávají s dětmi v nedělní škole, čtou pohádky a aktivně se účastní tvořivých dílen. Jde o pravidelnost a dlouhodobou udržitelnost těchto aktivit.

Typický obrázek nedělní výuky češtiny: Děti obklopují babičku Světu a maminku Táňu a ptají se: „Co nám přečtete? Jak to dopadne s Broučkem? Co dnes budou dělat pejsek a kočička? Já bych si přála další příběh černého kocourka Mikeše ...“ Na děti čeká opět společné čtení.

Od září se v nedělní škole vystřídalo několik babiček a maminek dětí. Generace se setkávají jednou za 14 dní. Předčítají z dostupných pohádek, někdy mají předčítači „kouzelné“ převleky, jindy třeba jen klobouky. Samotné čtení trvá 15–20 minut. Děti jsou vedeny k pozornému poslechu čteného textu, aby jej uměly interpretovat a využily poznatky při další práci. Předčítání provází povídání, malování, domalování, skládání děje podle obrázkové osnovy, puzzle, hry s kostkami nebo smyslové a psychomotorické hry.

Pokud je pohádka kratší, děti ji zahrají. Učí se pracovat ve skupině, utvářejí si vztah k večerníčkům, ke klasickým českým pohádkám a knihám.

Děti si zvykly na pravidelná setkávání a babičky a maminky udržují kontakt s dětmi. Jde o významný rituál společného čtení, který v dnešních rodinách stále častěji nahrazuje nejrůznější elektronika.

Co odpovíděly děti na otázku: „Která pohádka se ti nejvíce líbila?“

*Já jsem se šel na dobrodružství holčičky Aji a Fika. Ale nebyl to obyčejný pes, rostl a rostl, a - ž z něho vyrostl maxipes, který se naučil mluvit lidskou řečí. Vždycky jsem chtěla zvířátko, proto jsem se zamilovala právě do Fika.
Madá Plyščuk*

*Ráda jsem poslouchala vyprávění tati babičky O Křečkovci a štoniškách. Křeček je hodně zvířátko, proto má spoustu kamarádů zvířátek. A to se mi líbí, jak si pomáhají. Chtěla bych mít křečeka s těmi veselými obrázky a Křečkem. Večerníček se mi moc líbil.
Ljuba Palamarčuk, 9 let*

*Poslouchali jsme čtení maminky o dvou králíčkách z kouzelnického klobouku. Bob byl velký a chytrější, Bobek menší a hodně šikovný, ale z vytráseho klobouku se mu nikdy nechtělo. Jsou to moji milovaní králíci, mám je ráda, šel jsem se, jak opět vykouso z klobouku a budou předvádět své neobvyklé věci. Navrábala jsem klobouk a oba králíčky, jak jim z klobouku koukají jen hlavy.
Viktorie, 12 let*

Ukázky žákovských prací

Nikdy se nevzdávejte svého cíle

Rozhovor s operní pěvkyní Zuzanou Ballánovou

Markéta Schürz Pochylová /
lektorát Vídeň, Rakousko

Zuzanu Ballánovou

jsem poprvé potkala v roce 2019 v Křížovnické hudební škole ve Vídni (Kreuzherrenmusikschule). Ten den jsem právě doprovázela svého syna na hodinu houslí. Shodou okolností jsem v té době vážně přemýšlela o tom, že bych zase po delší době ráda chodila na hodiny zpěvu s profesionálním vedením. Slovo dalo slovo a týden po našem prvním náhodném setkání už jsem zpívala na své první hodině s novou učitelkou.

Již po několika hodinách jsem věděla, že jsem v těch nejlepších rukou a že pod vedením učitelky se můj hlas bude rozvíjet tak, jak jsem ani nedoufala. Myslím, že jsme si výborně sedly i proto, že máme mnoho společného. Líbí se mi na ní, že nikdy neztrácí optimismus, miluje svou práci, je milá a zároveň přísná, a hlavně to, že vždycky má plán, jak vás posunout ještě o krůček dál. V podobném duchu se nesl i náš rozhovor.¹

Jak jste se dostala do Vídně?

Po dokončení konzervatoře v Bratislavě, kde jsem studovala, jsem se rozhodla, že dále budu studovat v zahraničí. Vybrala jsem

Operní pěvkyně Zuzana Ballánová
Foto: archiv Zuzany Ballánové

¹ Tázala jsem se česky a Zuzana Ballánová odpovídala slovensky. Slovenské pasáže jsem následně přeložila.

si Graz (Štýrský Hradec), kvůli profesorce Joanně Borowské-Isser. Pod jejím vedením jsem studovala 6 let na univerzitě a po dokončení studia jsem se dostala do Vídně. Samozřejmě je tady hodně pracovních i pěveckých příležitostí, a navíc jsem chtěla zůstat v zahraničí. Na druhou stranu je Slovensko sousední zemí, takže jsem vlastně velice blízko domova, a to mi také vyhovuje.

Kde můžeme vysledovat prvotní zájem o zpívání? Chtěla jste být zpěvačkou už jako dítě, nebo jste měla také jiné sny?

Jako úplně malá holčička jsem chtěla být lékařkou, ale to mě brzy přešlo. Pak jsem chtěla být flétnistkou, to jsem hrála na základní umělecké škole. Když jsem ale začala také více zpívat, už po roce hodin zpěvu jsem věděla, že se chci věnovat zpěvu profesionálně. Velmi mě v tom podpořila také moje první učitelka zpěvu Eva Casanova, která ve mně také jako první objevila talent ke zpívání. Motivovala mě k tomu, abych svůj talent dále rozvíjela na konzervatoři.

Nezdálo se vám to jako nedosažitelný sen, dostat se po roce zpívání na konzervatoř?

Zpívání mě tak oslnilo, tak jsem se do něj zamilovala, že jsem se rozhodla, že to dokážu a že udělám všechno pro to, abych se tam dostala. Naštěstí Eva Casanova má bohaté zkušenosti s přípravou mladých pěvců k dalšímu studiu, proto se to asi také všechno krásně podařilo. Již při prvních pěveckých koncertech jsem věděla, že ty jedinečné pocity při zpívání chci zažít i nadále ve své budoucí profesi a kontakt s publikem je pro mě nenahraditelný a obohacující.

O operních pěvcích je známo, že musí zpívat v mnoha cizích jazycích. Protože repertoár světových oper je psán v různých jazycích, zpěvák se často text opravdu „jen“ naučí nazpaměť, ačkoli ten daný jazyk aktivně neovládá. Jak je to ve vašem případě?

V mém případě platí, že zpívám hlavně v jazycích, které také aktivně ovládám. Pocházím ze Sence na Slovensku, vyrostla jsem dvojjazyčně, maďarsky i slovensky, také díky zpěvu jsem se naučila další jazyky. Nejprve angličtinu, italštinu, na univerzitě jsem se potom ještě učila německy, francouzsky, a nakonec i rusky. Maďarštinu jsem neměla možnost úplně využít ve své profesi, protože známý repertoár v maďarštině je psán pro dramatické soprány, a já jsem lyrický soprán. Existuje také bohatý maďarský operní repertoár, ale ty operety se většinou zpívají v národním jazyce. V každém případě se mi maďarština hodila v běžném životě, protože jsem potkala mnoho svých kolegů jak z Maďarska, tak ze Slovenska, například i při studiu v Grazu.

Jaké místo má čeština ve vašem životě?

Narodila jsem se ještě v Československu, takže čeština byla také přirozenou součástí mého života. Češtinu jsem neměla ve ško-

V roli Pamíny v Kouzelné flétně W. A. Mozarta
Foto: archiv Zuzany Ballánové

le, ale doma jsme sledovali českou televizi, všechny filmy byly dabované, v rádiu jsme poslouchali české pořady, populární písničky, i světovou literaturu jsme četli česky, pokud nebyla slovenská. Sama česky aktivně nemluví, ale všemu rozumím, a pokud bych chtěla a bylo by to potřeba, určitě bych se česky rychle naučila.

Potřebovala jste někdy češtinu ve své profesi?

Právě nedávno jsem nastudovala v divadle v Ústí nad Labem v češtině hlavní roli Silvy v operetě Čardášová princezna. Byla to pro mě velká výzva. Premiéra se kvůli pandemii odložila, ale doufám, že tuto krásnou roli si v lepších časech budu moct zazpívat před publikem. Celá opereta je už nastudovaná a čeká, jak se teď říká, v šuplíku.

Jak se žije operní zpěvačce na volné noze?

Být zpěvačkou na volné noze umožňuje hostovat v různých divadlech, což je ale spojeno s mnoha procestovanými kilometry. V pracovní náročném období se stane, že

se člověk téměř každé ráno probudí v jiném městě, ba dokonce v jiném státě. Na objevování města však mnohokrát vůbec není čas. Zpěvák v daném městě dokonale pozná pouze divadlo nebo koncertní síň. Když se dá, snažím se jít aspoň na krátkou procházku, abych něco viděla. K radostným stránkám mé profese patří, že stále poznávám nové lidi, spolupracujeme s velmi zajímavými, častokrát i světově uznávanými dirigenty, režiséry či zpěváky. Takto jsem měla možnost spolupracovat s dirigenty jako Riccardo Muti, Mariss Jansons nebo Edoardo Müller. Na pracovní proces s nimi vždy velmi ráda vzpomínám, nejen na jejich profesionalitu a velmi citlivé hudební vnímání, ale i na velmi milý a bezprostřední způsob komunikace.

Vím, že jste absolvovala také mistrovské kurzy u známých pěveckých osobností, můžeme na ně krátce zavzpomínat?

U Kateřiny Kněžlikové jsem absolvovala mistrovské pěvecké kurzy minulý rok v létě. Práce s ní mě velmi obohatila. Pracovaly jsme hlavně na interpretaci děl, frázování

Newyorskou krajanskou komunitu opustila Růžena Bunžová (1916–2020)

Marie Štěpánová / Filozofická fakulta Univerzity Karlovy a Česká zemědělská univerzita

V izolaci doby koronavirové zemřela měsíc před svými 104. narozeninami nejstarší členka newyorské české farnosti – **Růžena Bunžová**, dáma s ohromným rozhledem, noblesou, krásnou češtinou, angažovaností v krajanských aktivitách a velice pohnutými osudy.

I po stoce působila Růžena Bunžová dojem dámy o dvacet až třicet let mladší
Foto: Marie Štěpánová

Na svět přišla ještě „za Franze Josefa“ (23. 7. 1916), a to do rodiny rousínovského císařsko-královského poštmistra Aloise Kadlčíka. Jako děvčátko si hrála s poválečnými kupony, chodila do Sokola a za svou obec vítala prezidenta T. G. Masaryka. Vzpomíná, jak se ještě dlouho nemohla dostat domů – každý si ji chtěl pohladit, protože prezident Osloboditel předtím pohladil ji. Druhou československou hlavu státu, prezidenta Edvarda Beneše, potkala roku 1937 na Výstavě Slovácka, později též již v roli manželky poslance.

Růžena Bunžová potkala dva prezidenty – T. G. Masaryka a E. Beneše.

S Bohumírem Bunžou, svým nastávajícím, se potkala jako pomocnice u advokáta, když budoucímu soudci pomáhala luštit zápis z výslechnů svědků. Mladý pár se usadil v jihomoravských Bojkovicích, kde – společně s dětmi Petrem a Helenou – bydlíval u zámku. Pamětnice vzpomínala na leteckou bitvu nad Bojkovicemi, na ukrývání v zámeckém sklepení, kam běhala přes panskou oboru (s jedním dítětem na zádech a druhým držícím se za sukni), na odhozené ruční granáty na zahradě i několik raněných i mrtvých či na obsazení domu Rumuny při osvobozování.

Během krátké skulinky demokracie mezi nacistickou a komunistickou totalitou se Bohumír Bunža, přítel slavného Jana Šrámka i Františka Hály, stal poslancem za lidovou stranu. Růžena se tedy dostávala příležitostně do Prahy – na lidovecké plesy a kongresy. Potkala se znovu s prezidentem Benešem, nyní v roli manželky politika. Všimla si zdravotních obtíží hlavy státu: „To bylo na recepci na Hradě. A on už, chudák, byl velice nemocný. Už ho nebylo ani slyšet, špatně mluvil.“¹

Na rodinu Růženy Bunžové tvrdě dopadla komunistické zvůle – nejhůře na manželova strýce Bohumíra Bunžu (1877–1950). Společně s dalšími kněžími byl zatčen ve vykonstruovaném procesu. V pankrácké věznici se kvůli brutálním výslechnům ani nedožil rozsudku. Zemřel 17. 10. 1950 – se zlomeným vazem (Vlček, 2021). Růženin manžel, demokraticky a prozápadně orientovaný politik (taktéž) Bohumír Bunža (1908–1990), si po komunistickém puči zachránil život útekem do exilu. V nepřítomnosti byl odsouzen k trestu smrti. Společně

¹ Text čerpá primárně z polostrukturovaných rozhovorů autorky Marie Štěpánové s informatorkou Růženu Bunžovou (o celkovém rozsahu 452 min), nahraných v Astorii (NY) a Flushingu (NY) v květnu až říjnu roku 2017.

Manželé Bunžovi na audienci u papeže Jana Pavla II.
Foto: archiv rodiny Bunžových

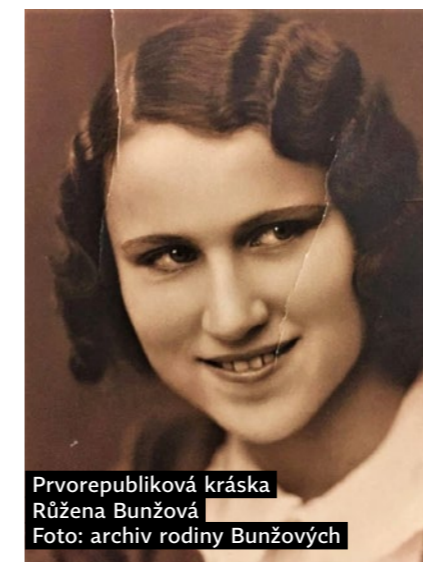
Svatební fotografie Růženy a Bohumíra Bunžových z roku 1940
Foto: archiv rodiny Bunžových

s kolegou Š. Bendou a svým bratrem Františkem, který během 2. světové války bojoval v Titově armádě, opustil republiku v nákladním vlaku. „Při prohlídce vozů se k smrti vyděšený František pohne a nábytek se začne s rachotem bortit. Kontrolor, vědom si toho, že ve vagonu někdo je, se však slituje a předstírá, že nic nezpozoroval. A nechá uprchlíky pokračovat dále.“ (Štěpánová, 2018, s. 25) Vyčerpaní se dostali do uprchlických táborů.

Se svým manželem se Růžena Bunžová setkala v exilu až po 19 letech.

V Londýně pak B. Bunža, dříve poslanec, oškroboval kosti jako řeznický pomocník. Napomáhal zakládání Rady svobodného Československa. Manželka a děti ho neviděly téměř dvě desetiletí.

Růžena Bunžová, které se o útěku manžel (pro její bezpečí) nesvěřil, zažívala výslechy, práci v lese i neustálé sledování.

Prvorepubliková kráška Růžena Bunžová
Foto: archiv rodiny Bunžových

Dcera Helena – i přes výborné výsledky – nemohla studovat. O B. Bunžovi se rodina dozvídala přes moravské tety, kterým psal tajně jménem jedné z amerických příbuzných. Za sjednocení rodiny B. Bunža bojoval různými způsoby. „Dokonce jsem dostala

pozvání od prezidenta nějaké africké země: on nás pozval na svátky a poslal nám letenky, a nikdy jsem to neviděla, všechno nám sebrali. Pořád byl na mě nějaký atak, to bylo hrozné.“ Utéct ze zadrátovaného komunistického Československa se Růženě a její dceři se snoubencem podařilo až roku 1967, a to komplikovaně přes několik zemí. Cílem byla Itálie, kde otec rodu pobýval. Rodina však zatím nebyla kompletní. Syn Petr, cestující odděleně, byl zadržen a uvězněn. Z kriminálu i ze země se dostal až díky pražskému jaru.

V Římě se Bunžovi pohybovali mezi významnými osobnostmi katolického exilu: mezi jejich přátele patřil Tomáš Špidlík, Jaroslav Škarvada či Josef Beran (pohřbený mezi papeži a v roce 2018 převezený do Prahy). Byl to právě B. Bunža, komu dle vzpomínek jeho ženy kardinál Beran před smrtí udělil své poslední požehnání, Růženě pak žertem předpověděl dlouhověkost. Nemýlil se.

Pozemský život R. Bunžové se uzavřel až v požehnaném věku – v nedožitých 104 letech – v New Yorku, kde o třicet let přežila svého muže (+1990), dokonce i syna Petra (+2018). Bunžovi, pobývající společně v USA od roku 1977, zde byli aktivní v České katolické misii v Astorii, ve Společnosti pro vědu a umění, pro kterou neúnavně dlouhodobě pracovali, dále v pěveckém sboru *Velehrad* či na akcích Českého domu v New Yorku (Hamrlíková, 2020, s. 4). Dne 23. června 2020 se uzavřel příběh plný peripetií dramatického 20. století. Snad bude

brzy „žít dále“ i díky *Krajinám češtiny* či plánovanému rozsáhlejšímu medailonu na portálu **Paměti národa**.

Primární zdroje

Databáze polostrukturovaných rozhovorů autorky Marie Štěpánové s informatorkou Růženu Bunžovou (o celkovém rozsahu 452 min), nahraných v Astorii (NY) a Flushingu (NY) v květnu až říjnu roku 2017.

Sekundární zdroje

HAMRLÍKOVÁ, E. (2020): V nedožitých 104 letech odešla Růžena Bunžová. *Naše Bojkovsko*, září 2020, s. 4.

ŠTĚPÁNOVÁ, M. (2018): Setkání s Masarykem i Benešem, přátelství se Špidlíkem i Beranem. 102 výjimečných let Růženy Bunžové. *Hlasy národa*, 2018, 7, s. 24–25.

VLČEK, V. (2021). Bohumír Bunža (1877–1950). ÚSTR. [online]. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů. Cit. 2021-04-05. <<https://www.ustrcr.cz/uvod/odboj-a-perzekuce-krestanu-v-dobe-nacismu-a-komunismu/rimskokatolicka-cirkev/bohumir-bunza/>>.

Didaktický potenciál příběhů a narace v jazykovém vzdělávání cizinců. Vyprávění jako nástroj aktivního učení

Jiří Byčkov / lektorát Lodž, Polsko

Příspěvek se v teoretické rovině zabývá primárně didaktickým, pedagogickým a psychologickým potenciálem narativních metod, konkrétně vyprávěním literárních příběhů (anglicky *storytelling*), jako efektivních a facilitačních nástrojů ve výuce cizích jazyků. Osvětluje základní stavební kameny vyprávění, k nimž patří děj, osnova, zápletky a rozuzlení, ale také metanarativní konstrukty jako *mimesis* (nápodoba) nebo fikční světy, které jsou neméně důležité pro pochopení účinků formativního působení příběhů na emoční, kognitivní, morální a volní složku lidské osobnosti.

Pro doložení vyřčených závěrů o pozitivním vlivu vyprávění na proces učení je v praktické části prezentována didaktická ukázka modelové vyučovací hodiny českého jazyka s literárními úryvky Čapkových *Povídek z jedné kapsy* a Jiráskových *Starých pověstí českých*, adaptovaných autorkou L. Holou pro účely jazykového vzdělávání zahraničních studentů bohemistiky.

Historické kořeny vyprávění

Proč zrovna příběhy? Příběhy a vyprávění jsou staré jako lidstvo samo, provázejí od nepaměti veškeré naše konání, uvažování, vzpomínky i soudy. Vyprávění má základy v legendách a mýtech, které jsou jakousi kondenzovanou lidskou zkušeností uloženou v kolektivní paměti a předávanou orální formou z generace na generaci. Podle rumunského religionisty M. Eliadeho dokonce v archaických kulturách mytická vyprávění a narativní látky kódují exemplární modely lidského chování (Eliade, 1993). Člověk se vůči nim vymezuje, hodnotí své dosavadní chování, činy a vytváří si tak sebeobraz. Samotná orální tradice stála u formování písma a položila základy gramotnosti a kulturní identity toho kterého národa. Epické skladby jako sumerský

Epos o Gilgamešovi, Homérovy starořecké eposy *Ilias* a *Odyssea*, Herodotovy *Historie*, Thukýdova *Peloponéská válka*, Tacitovy římské *Dějiny*, starogermánský *Beowulf*, středověké *Píseň o Nibelunzích* či *Píseň o Rolandovi* patří dnes již ke kánonu klasické narativní literatury.

Základní stavební kameny příběhu

Literární příběhy, fiktivní i skutečné, byly objektem zkoumání filozofů a historiků již od antiky. Odpovědi na otázky, co je vlastně příběh, jak je konstituován a v čem je jeho kouzlo, hledal již Aristoteles. Ve své *Poetice* konstatoval, že jedním z nejdůležitějších aspektů příběhu je *mythos* (Aristoteles, 1999, s. 350). Pojmeme *mythos* je označován děj, v anglosaské tradici se užívá termín *plot* nebo *osnova*, u ruských formalistů *syžet*, který s *fabulí*¹ tvoří jádro příběhu (Hábl, 2013, s. 17). Každý příběh musí podle Aristotela obsahovat vstup, zápletku a rozuzlení, což jsou hlavní narativní struktury, bez nichž události nelze vyprávět. Postavy, formální prostředky, časová perspektiva nebo topos jsou až druhotné. Obdobně pro psychologické účinky příběhu není ani tak důležitá míra nápodoby (*mimesis*) reálného světa, jako spíše pevně za-

Didaktický, pedagogický a psychologický potenciál příběhů

V předchozí části jsme popsali základní stavební kameny příběhu a vyvodili závěry, že pevně daná struktura vyprávění a závěrečné rozuzlení jsou hlavními faktory zaujetí čtenářovy pozornosti,

¹ Fabule je příběh, samotná událost, a syžet způsob, jak byl prezentován čtenářům.

DIDAKTICKÉ
ZKUŠENOSTI
A STUDIE

prostředkem k jeho angažovanosti v procesu vyprávění. Neméně důležitou vlastností dobrého příběhu je pak vrstevnatost, jež spolu s harmonickým propojením dílčích vrstev tvoří jeho didaktický, pedagogický a motivační potenciál. T. Kubíček hovoří o tzv. „organické jednotě narativu“ (Kubíček, 2007, s. 29), čímž vysvětluje, v čem tkví atraktivita a kouzlo příběhu. J. Hábl si pak také všímá specifické povahy člověka, také její vrstevnatosti, kterou přirovnává k narativnímu žánru. K psychologickým účinkům příběhu na lidskou osobnost pak doslova uvádí, že „člověk vystavený moci příběhu je bytost, která zakouší celistvou zkušenost, při níž myslí, cítí, věří, prožívá, identifikuje se, přijímá informace, hodnotí atd. Dobrý příběh je jedinečným útvarem lidského umění, dokáže zasahovat člověka v jeho celistvosti a proměňovat jej“ (Hábl, 2013, s. 55). V této myšlence je podle našeho názoru obsažena nejen uspokojivá odpověď na otázky stran kouzelné a proměňující síly příběhů, ale i další přidaná hodnota, kterou je kognitivní a terapeutická funkce.

Význam a role narace v jazykovém vzdělávání, facilitační, imaginační a rekonstrukční vlastnosti vyprávění

V kontextu jazykového vzdělávání mají příběhy již své nezastupitelné a neoddiskutovatelné místo. Mnozí lingvisté a pedagogové připomínají, že příběhy jsou „přirozeným nástrojem osvojování si mateřského jazyka a podobně přirozeně pomáhají v osvojování si cizího jazyka. Jsou důležitým zdrojem pro nová slova, vnímání intonace, gramatických struktur a reálného kontextu“ (Jursová Zacharová, 2011, s. 670). Jiní zdůrazňují, že vyprávění podněcuje lásku k jazyku, rozvíjí aktivní i pasivní slovní zásobu a podporuje kritické myšlení. Opo- menout nelze ani ověřený fakt, že příběhy rozvíjí kreativitu, mnohé motivují k psaní a vytváření narativů, vymýšlení vlastních příběhů, se kterými se osobnostně ztotožňují. B. Voráčková ve svém článku o *storytellingu* píše, že díky *storytellingu* si posluchač nepřímo rozvíjí svou slovní zásobu, aktivně pak představivost, a hlavně schopnost vlastního úsudku. *Storytelling* jako umělecká disciplína a edukační prostředek je vybaven dostatečnými metodickými a didaktickými základy. A co je ještě důležitější, jeho využití ve školách je odzkoušeno s pozitivními výsledky v zahraničí.² Kromě efektivního využívání narativních formátů ve výuce a vzdělávání stojí za pozornost transformace příběhů vlivem „dramatizace“, která je obohacuje o četné divadelní techniky, scénické prostředky a tím příběhy aktualizuje a přibližuje reálnému životu.

V procesu edukace pedagogové v referenci k *storytellingu* připomínají, že poslech příběhů poskytuje odrazový můstek pro

Ilustrační fotografie

aktivní hru a kreativitu. Za povšimnutí stojí ještě jedna důležitá vlastnost – a tou je facilitační povaha příběhů a vyprávění, jež recipientům (posluchačům, čtenářům, divákům) pomáhá lépe chápat souvislosti mezi informacemi v učebních materiálech, propojovat významy a poznatky do srozumitelného kontextu. Tím se vytváří podmínky pro zařazování příběhů do projektových a problémových forem výuky, což oceňují zastánci různých netradičních výukových metod. Pro některé kome- niology je to pak „voda na mlýn“ a třeba citovaný J. Hábl jde s implementací příběhů do výuky a kurikula ještě hlouběji, když zavádí nový termín *didaktická narativizace*, tedy metodický princip (zjednodušeně „zpříběhování“) pro dvojí užití příběhu v pedagogické praxi (Hábl, 2013, s. 67).

Praktická část

Ukázka aplikace literárních příběhů a narace v modelové hodině českého jazyka a literatury u cizojazyčných studentů

V praktické části příspěvku představíme modelovou vyučovací hodinu českého jazyka s praktickou ukázkou aplikace literárních příběhů a vyprávění jako nástroje aktivního

učení. Ukážeme si, jak pomocí cílené práce s narativními texty efektivně předávat často nepopulární faktografické informace o prezentovaných dílech a jejich autorech, procvičovat různé gramatické a lexikální jevy, objasňovat obtížnější lexikální zásobu, rozvíjet samostatný verbální projev a díky doprovodné vizualizaci (přřazování ilustračních obrázků k dílčím příběhům podle společného motivu) aktivovat a rozvíjet imaginaci, která u žáků a studentů obecně zvyšuje schopnost zapamatování a motivuje k dalšímu učení. Studenti se při čtení

literárních příběhů a doplňování správných slov do neúplných větných celků učí hodnotit a predikovat významově správné výrazy na základě kontextu, a tím posilují vlastní verbálně-logické myšlení. Při převyprávění literárních ukázek si pak díky těmto mentálním úkonům snáze pamatují text a lépe si vybavují obtížnější výrazy či slovní spojení. Modelová hodina je určena pro studenty češtiny na jazykové úrovni B1 nebo B2 podle Společného evropského referenčního rámce.

² VORÁČKOVÁ, B. (2013): *Storytelling – Úvod do vyprávění příběhů* [online]. Cit. 2021-04-02. <<https://clanky.rvp.cz/clanek/k/vypravovani/18053/STORYTELLING---UVOD-DO-VYPRAVENI-PRIBEHU.html>>.

Příloha č. 3

MATHAUSER, J.: Praotec Čech na hoře Říp³

MATHAUSER, J.: Libušin soud⁴

MATHAUSER, J.: Libuše věští slávu Prahy⁵

MATHAUSER, J.: Šárka zrazuje Ctirada⁶

MAJERNÍK, C.: Jasnovidce⁷

Popis, cíle a průběh modelové vyučovací hodiny

Zahájení hodiny, organizační pokyny, časová dotace, pomůcky

V úvodu seznámíme studenty s náplní a výukovým cílem hodiny, s využitím power-pointové prezentace stručně představíme dva významné české spisovatele různých historických epoch, Karla Čapka a Aloise Jirásku, uvedeme základní autobiografické údaje, stěžejní díla, literárněhistorický kontext jejich vzniku a případně další zajímavosti. Zdůrazníme, že oba autoři ve svých dílech preferovali slohový postup vyprávěcí, jehož charakteristické znaky osvětlíme v praktické části. Následně položíme studentům otázky, jaké příběhy v dětství a v dospívání s oblibou četli, zda si z nich něco zapamatovali, co pro ně znamenaly. V této souvislosti zmíníme význam příběhů pro náš všední život, učení, paměť a vybavování, ale i chápání některých životních rozhodnutí. Sdělíme informaci, že v praktické části budou pracovat s úryvky z literárních děl obou autorů, doplňovat do neúplných textů chybějící výrazy, současně s tím procvičovat problematické morfologické kategorie, osvojovat si nové lexikální jednotky, nezvyklé stylistické obraty, přiřazovat k ukázkám významově související obrázky a v závěru se pokusí příběhy sami co nejpřesněji převyprávět. Časová dotace vyučovací hodiny je 90 minut.

Realizační fáze modelové vyučovací hodiny
Po úvodní seznamovací a informační části uložíme studentům následující úkoly:

1. Přečtete si pozorně úryvky z literárních děl Karla Čapka a Aloise Jirásky, pokuste se odpovědět, co mají společného povídky *Jasnovidce* a *Libušino proroctví* (viz přílohy č. 1, 2). Lektor reaguje na odpovědi, vysvětlí význam slov *Jasnovidectví* a *prorokování*. Na tento bod je vymezen čas přibližně 5 až 10 minut.
2. Nyní si vyberte jednu ukázkou (viz příloha č. 1, 2), pečlivě si ji přečtete a pokuste se podle kontextu odvodit chybějící výrazy a doplňte je ve správném tvaru do vět. Jedná se o poměrně náročný úkol, proto je možné využívat slovníky a dotazovat se. Na tento úkol mají všichni přibližně 25 minut.
3. Poté lektor zkontroluje doplněné výrazy tak, že přečte kompletní ukázky z předlohy a dotáže se, kolik studentů doplnilo a uhodlo správná slova. Při tom vysvětlíme také význam některých slov, pokud to bude potřeba. Vymezený čas je asi 20 minut.
4. Nyní se pokuste přiřadit ke všem čtyřem úryvkům obrázkové ilustrace (viz příloha č. 3), které s nimi logicky a obsahově souvisí, jeden obrázek nebudete potřebovat. Stanovený čas na úlohu činí 3 až 5 minut.
5. Zkontrolujeme správné odpovědi a vyzveme studenty, aby si ještě jednou přečetli své úryvky. Následuje výzva, aby se některý ze studentů pokusil text hlasitě a správně převyprávět. Nápomocná bývá celá skupina

včetně lektora/pedagoga/učitele, vymezený čas je 20 minut.

6. Některé dosazované výrazy vypište samostatně (*vemte, obálce, nepodívá, písmu, hubu, bolelo, pisatele, treфі, poznal, fluidum, nejmladší, nejkrásnější, moudrá, přísný, Janowitz, Čech, Praha*). Lektor procvičuje aktuální gramatické kategorie podle potřeby a aktuálních výukových témat, například konjugaci sloves, vid, čas, tvoření imperativu, deklinaci substantiv, komparaci adjektiv, prepozice, expresivní výrazy, cizí slova, psaní velkých písmen u proprií (toponym, antroponym), čas je asi 15 minut.

Reflexe a shrnutí

V závěru se dotážeme studentů, co si z modelové hodiny odnesli, co si o autorech K. Čapkovi a A. Jiráskovi vybavili, které ukázky se jim líbily a jak se jim příběhy pracovaly, co je překvapilo, která slova nebo slovní spojení pro ně byla nejasná nebo hůře zapamatovatelná.

Závěrečné zhodnocení vyučovací hodiny

V praktické části jsme popsali didaktickou ukázkou modelové vyučovací hodiny českého jazyka s využitím literárních příběhů jako nástrojů aktivního učení a efektivního vštěpování nových informací u polských studentů bohemistiky jazykové úrovně B1 i B2. Hlavním přínosem didaktické práce s příběhem v kombinaci s vizualizací, doplňováním, predikovaním vhodných slov a procvičováním gramatických kategorií byla nepochybně formální pestrost a variabilita prezentovaného výukového materiálu, která studenty zaujala spíše než strohý výklad spojený s opakováním a fixováním osvojené látky ve třetí fázi učení. S jistotou můžeme také říci, že úryvek z Čapkova *Jas-*

novidce skutečně zapůsobil jako motivační prvek a vzbudil u studentů zájem a otázku, jak celá povídka skončí a zda se skutečně jedná o grafologii. Díky tomu se poměrně svižně rozvinula i diskuse na téma jasnovidectví, vštěpení a podobných parapsychologických jevů. Přestože se nejedná o typickou ukázkou ústního nebo digitálního *storytellingu*, protože studenti ani vyučující nevmýšleli ani nevypovídali vlastní příběhy, které by interaktivně zapojovali do oboustranné komunikace, podařilo se díky vyprávění modifikovaných literárních příběhů aktivizovat pozornost celé skupiny a také iniciovat určité soutěžení, kdo odhadne víc požadovaných slov do neúplných textů. Dalším hmatatelným přínosem vyučovací hodiny s aplikací literárních příběhů bylo rozvíjení tzv. implicitního učení, které zahrnuje např. klasické podmiňování, problémové učení, doplňování slov a je dlouhodobě velmi populární. Jeho výsledkem je posílení implicitní, nedeclarativní paměti (viz Baddeley, 1999, s. 99). K výslednému hodnocení efektivity modelové hodiny lze říci, že ti studenti, kteří si zvolili k doplňování a predikci slov Čapkovu povídku *Jasnovidce*, měli sice zpočátku obtíže s odhadem vhodných slov a jejich vštěpením vzhledem k náročnosti textu a přítomnosti promluvy v přímé řeči, ale po úspěšném doplnění několika sloves a substantiv a pochopení jejich významu (*rukopis, státní zástupce, metoda, dopis*) ukázkou bez problémů převyprávěli s minimem chyb. Ti, kteří si naopak vybrali k doplňování slov tři kratší úryvky z díla A. Jirásky, měli zpočátku snadnější úlohu, ale později si při převyprávění literárních ukázek obtížněji vybavovali některé činy literárních postav. Podle našeho názoru to bylo zprůměrně obsahovými pestrostí třech různých příběhů. Z dalšího pozorování a hodnocení výkonu také vyplynulo, že většina z aktivně zapojených studentů a studentek si děj příběhů a detaily vštěpila rychleji a důkladněji, než kdyby se texty učili klasickým drilem, tedy memorováním. Na závěr jen doplníme metodické doporučení, že popisovanou ukázkou modelové vyučovací hodiny lze bez větších obtíží realizovat i v online formátu.

Příloha č. 1

Jasnovidce (Karel Čapek)

„Víte, pane státní,“ kázal pan Janowitz, „mne tak lehký někdo nenapálí, nejsem přece nadarmo žid, no ne? Ale co dělá ten“, to je prostě nad můj rozum. To není jen tak grafologie, to je já nevím co. Tak si to: Dáte mu něčť v nezalepené; on se na to písmo ani; jen strčí prsty do kuvéru a šátrá jimi po tom; přitom takhle křiví; jakoby ho něco A za chvíli vám začne povídat povahu toho; ale tak vám – no, to byste mrkal. Navlas vám toho člověka Já mu dal do té obálky jeden od starého Weinberga; všechno i to, že

cukrovku a že má udělat bankrot. Co tomu? „Nic,“ děl suše pan státní „Možná, že starého Weinberga zná.“ „Ale vždyť on to ani neviděl,“ rozčiloval se pan „On říká, že každé písmo má své a to prý se dá docela přesně namáknout. On říká, že to je čistě úkaz, tak jako rádio. Pane státní, to není žádný švindl; on ten princ Karadagh za to nic; to prý je moc stará z Baku, říkal mně jeden Rus. Ale co vám budu povídat, se na to podívat, on bude dnes u nás. To musíte přijít.“ „Poslouchejte, pane Janowitz,“ řekl pan zástupce, „to je všechno pěkné, ale já věřím jenom na padesát zvlášť když nevím, čím se; Rusům věřím ještě a těmhle fakírům nejmiň; ale když to má být ještě k tomu princ, pak už mu zloha nic. Kde, říkáte, se to mu naučil? Aha, v Persii. Dejte mně; pane Janowitz, celý Orient je humbuk.“ „Ale pane státní,“ se pan Janowitz, „on to ten mladík vykládá docela; žádná kouzla, žádné síly, ale říkám vám, přesně vědecká

Chybějící slova k doplnění:

chlap, vemte, obálce, rukopis, nepodívá, písmu, hubu, bolelo, pisatele, treфі, dopis, poznal, má, říkáte, zástupce, písmo, Janowitz, fluidum, fyzický, nebere, rodina, přijďte, večer, cizincům, procent, živí, miň, nevěřím, pokoj, bránil, vědecky, tajemné, metoda

Příloha č. 2

Staré pověsti české a moravské

(Alois Jirásek, adaptovaný text Lídy Holé)

Praotec Čech

Slované kdysi žili na území mezi řekami Vislou a Dněprem. Když mezi lidmi začaly hádky a boje o půdu a majetek, muž jménem Čech se rozhodl, že půjde hledat novou vlast. Svola své lidi, sehnali ovce, krávy a kozy a vyšli na cestu. Cesta byla těžká a mnoho lidí umřelo. Po nějaké době došli do krásné krajiny. Zastavili se pod horou a odpočívali. Když ráno vycházelo slunce, vyšli Čech a jeho lidé na horu. Čech se podíval kolem a řekl: „Tohle je ta zaslíbená země plná ptáků a zvířat, mléka a medu. Tady budeme žít. Ale jak se ta země bude jmenovat?“ „Podle tebe, podle tebe!“ volali všichni. Čech políbil zemi, jejich novou vlast. Pak lidé udělali velký oheň a děkovali bohům. A od té doby se ta země jmenuje Čechy. Hora, na kterou praotec Čech podle legend vyšel, se jmenuje Říp.

Libušino proroctví

Když Čech zemřel, stal se vládcem české země Krok. Měl tři dcery, jmenovaly se Kazi, Teta a Libuše. Nejmladší a nejkrásnější byla Libuše. Byla moudrá a spravedlivá, a proto po smrti otce začala vládnout. Její sídlo bylo na Vyšehradě. Libuše uměla prorokovat – viděla, co se stane v budoucnosti. Jednou

večer stála na Vyšehradě na skále nad řekou Vltavou a dívala se do krajiny. Prorokovala: „Vidím veliké město! Jeho sláva se bude dotýkat hvězdy. Jděte do lesa na Strahov. Uvidíte tam člověka, který tesá práh domu. Na tom místě postavíte hrad, který nazvete Praha. Město Praha bude známé po celém světě. Každý před ním skloní hlavu, jako každý musí sklonit hlavu na prahu dveří.“ Jak Libuše řekla, tak se stalo.

Libuše a Přemysl

Jednou k Libuši přišli dva muži, kteří se hádali o majetek. Libuše rozhodla spravedlivě, ale muž, který prohrál, křičel: „Běda mužům, kterým žena vládne! Ženy mají dlouhé vlasy, ale krátký rozum!“ Libuše řekla: „Jsem žena a jako žena se chovám. Ale budete mít, co chcete: přísného vládce. Můj kůň vás dovede do vesnice Stadice. Tam uvidíte muže, který orá pole. Jmenuje se Přemysl. To je můj budoucí manžel a váš nový vládce!“ Její lidé šli do Stadice a tam našli muže, o kterém mluvila. A tak podle legendy začal v české zemi vládnout mocný rod, Přemyslovci. Poslední žena z tohoto rodu byla Eliška Přemyslovna, matka slavného českého krále a římského císaře Karla IV.

Použitá literatura

- BADELLEY, A. (1996): *Vaše paměť*. Brno: JOTA.
ČAPEK, K. (2015): *Povídky z jedné kapsy, Povídky z druhé kapsy*. Praha: Fortuna Libri.
ELIADE, M. (1993): *Mýtus o věčném návratu*. Praha: Oikúmené.
HÁBL, J. (2013): *Učit (se) příběhem. Komenského Labyrint a didaktické možnosti narativní alegorie*. Brno: Host.
HOLÁ, L. (2012): *Staré pověsti české a moravské. Adaptovaná česká próza B1*. Praha: Akropolis.
HOŠEK, P. (2013): *Kouzlo vyprávění*. Praha: Návrat domů.
JIRÁSEK, A. (2019): *Staré pověsti české*. Brno: Host.
KUBÍČEK, J. (2007): *Vyprávěč. Kategorie narativní analýzy*. Brno: Host.
JURSOVÁ ZACHAROVÁ, Z. (2011): *Výuka anglického jazyka pomocí metody narativního formátu v předškolním zariadení. Medzinárodná vedecká elektronická konferencia pre doktorandov, vedeckých pracovníkov a mladých vysokoškolských učiteľov*. Prešov: Katedra pedagogiky FHPU PU v Prešove.

Internetové zdroje

- PAVLOVSKÁ, M. (2011): *Storytelling, klíčová kompetence pedagoga*. Wiki: Pedagogický lexikon [online]. Cit. 2021-04-05. <https://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogicky_lexikon/S/Storytelling,_klicova_kompetence_pedagoga>.
VORÁČOVÁ, B. (2013): *Storytelling – Úvod do vyprávění příběhů*. Metodický portál: rvp.cz, články [online]. Cit. 2021-04-02. <<https://clanky.rvp.cz/clanek/k/vypravovani/18053/STORYTELLING---UVOD-DO-VYPRAVENI-PRIBEHU.html/>>.
Historie českého národa v obrazech. rajce.net, uživatel František Kintěra (wintersmans) [online]. Cit. 2021-04-02. <https://wintersmans.rajce.idnes.cz/Historie_Ceskeho_naroda_v_obrazech/>.
Wikimedia [online]. Cit. 2021-04-02. <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/61/Cyprian_Majernik-C3%ADk-_Jasnovidce.jpg>.

³ ⁴ ⁵ ⁶ Dostupné z *Historie českého národa v obrazech*. rajce.net, uživatel František Kintěra (wintersmans) [online]. Cit. 2021-04-02. <https://wintersmans.rajce.idnes.cz/Historie_Ceskeho_naroda_v_obrazech/>.

⁷ Dostupné z *Wikimedia* [online]. Cit. 2021-04-02. <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/61/Cyprian_Majernik-C3%ADk-_Jasnovidce.jpg>.

„Františku, proč jíte psy a kočky?“

Klady a zápory aplikací Duolingo a Mondly při studiu češtiny jako cizího jazyka

Ctirad Sedlák / lektorát Lipsko, Německo

V době, kdy na mnoha univerzitách již rok probíhá distanční výuka a v každé zemi se střídají těžší a lehčí formy lockdownu, jsou studenti zákonitě ochuzeni o přirozený kontakt se spolužáky, učiteli, a v případě filologických oborů také o kontakt s prostředím, jehož jazyk studují. Online vyučování dokáže do jisté míry nahradit klasickou výuku, v některých ohledech ji – v optimálních podmínkách a při vhodné zvolené metodách – i předčí.

Na druhou stranu narůstá tzv. digitální únava (mluví se o *Zoom fatigue*), u někoho dokonce vznikají zdravotní problémy, na straně studentů mnohdy klesá motivace i koncentrace, na straně vyučujících nelze vyloučit pochybnosti o dlouhodobé efektivitě online výuky. Každý nový nástroj, který by mohl distanční vyučování zpestřit, má potenciál působit proti uvedeným nežádoucím jevům: narušovat monotónii, zapojovat více smyslů a komunikačních kanálů, a tak v kombinaci s dalšími nástroji kompenzovat nižší soustředěnost studentů zaměřením jejich pozornosti na větší množství různorodých aktivit.

Lze předpokládat, že i v době po koronaviru budou zkušenosti s novými metodami, médii a platformami ve výuce dále zhodnocovány, např. v konceptu *blended learning*, jenž se začal rozšiřovat už před pandemií (srov. Paland-Riedmüller et al., 2016) a jehož obliba po pandemii pravděpodobně ještě vzroste.

V tomto příspěvku bychom chtěli představit jeden typ online nástrojů využívaných při studiu cizích jazyků, především při samostudiu: aplikace, které neslouží jen jako sbírka opakovacích cvičení¹ nebo více či méně interaktivních ilustrací gramatických pravidel², nýbrž vedou své uživatele lineárně a snaží se rozvíjet všechny jazykové kompetence tak, že můžeme mluvit o jazykových kurzech *sui generis*. Roz-

díl oproti skutečným jazykovým kurzům spočívá a) v absenci vyučujícího, b) s tím související automatizované zpětné vazbě, c) v plně digitalizovaném způsobu práce, d) ve svobodném časovém rozvrhu, který je zcela v rukou uživatele. Hlavní rozdíl oproti online nástrojům typu *flashcards* aj. (viz pozn. 1 a 2) spočívá v tom, že student je aplikací „veden“, učivo je mu dávkováno, je testován pomocí materiálů, který je předem daný a pro všechny stejný; uživatel si nevytváří vlastní korpus slovní zásoby a gramatiky, nemá zodpovědnost za výběr témat ani za lexikální a gramatickou progresi.

Jak ale konkrétně vypadá tato progresse? Jsou všechny jazykové kompetence dostatečně rozvíjeny? Je koncepce kurzu dostatečně zaměřena na komunikaci?

Každý nový online nástroj má potenciál působit proti monotónii výuky.

A jakým způsobem se aplikace vypořádává s virtuálním prostředím? A další otázky: Je možné tyto aplikace využít i jako doplněk výuky ve skupině? Případně, můžou lektoři tyto nástroje nabídnout studentům pro procvičování jazykových dovedností v jejich volném čase? Na co by učitelé měli studenti připravit?

Při hledání odpovědí zaměříme pozornost na aplikaci *Duolingo*, která je mezi jí podobnými daleko nejpoužívanější, srovnáme

¹ Příklady: *DuoCards*, *AnkiDroid*, *Lexilize Flashcards*. Jde o aplikace, kde si uživatel sám volí slovní zásobu, kterou si chce osvojit. Část slovíček může převzít z předem daného korpusu, jiná opíše ze slovníků apod. Aplikace napodobují procvičování s papírovými kartičkami, které mají na jedné straně výraz ve výchozím jazyce a na druhé straně výraz v jazyce cílovém.

² Např. *Czech Grammar* od firmy Eductify.

³ K výběru aplikací pro účely tohoto příspěvku: Podle údajů v obchodech Play Store (Google) a AppStore (Apple) jsou třemi nejpoužívanějšími aplikacemi, které splňují výše uvedené charakteristiky, *Duolingo* (cca 300 mil. uživatelů), *Mondly* (více než 60 mil. uživatelů) a *Memrise* (více než 50 mil. uživatelů). Všechny tři aplikace mají průměrné hodnocení aspoň 4,6 z 5 (všechny tři dosáhly 4,6 bodů z 5 v Play Store; v AppStore vykazují *Mondly* a *Memrise* 4,8 a *Duolingo* 4,7). *Duolingo* je nejčastěji hodnocená aplikace (10 798 544 hodnocení v Play Store, 22 756 hodnocení v AppStore). *Memrise* byla v Play Store bodována 1 387 518 uživateli, v AppStore 2 304; u *Mondly* to je 453 648 hodnocení v Play Store ku 2 274 hodnocení v AppStore. Jelikož *Memrise* nenabízí kurz češtiny, nebude předmětem dalšího výkladu. Ze stejného důvodu budeme ignorovat i programy *Altissia*, *Babbel* a *Busuu*. Všechny údaje se vztahují k datu 5. 4. 2021, 22:00. Aplikací *Duolingo* se zabývají dvě bakalářské práce (Garbárová, 2019; Sugimura, 2016), ale nevěnují se jí z hlediska ČČJ.

ji s konkurenční aplikací *Mondly*³ a pokusíme se formulovat vhodná doporučení a výhrady pro všechny, kdo budou chtít prezentované výukové programy vyzkoušet.

Duolingo obecně

Duolingo v současnosti nabízí kurzy 37 jazyků, vždy se zprostředkovacím jazykem, jímž může být pro všechny kurzy angličtina, a naopak angličtinu lze studovat pomocí ostatních 36 jazyků.⁴

Ostatní kombinace jsou omezené; např. pro uživatele češtiny jako zprostředkovacího jazyka⁵ je k dispozici pouze angličtina a kurz češtiny existuje také jen v angličtině. Některé kurzy jsou přístupné v testovacím režimu a jiné teprve vznikají. Dá se tedy očekávat, že nabídka se bude postupem času rozšiřovat.⁶

Jazykové kurzy se skládají z několika desítek lekcí, definovaných tematicky nebo gramaticky, a každá lekcce obsahuje několik úrovní (nejčastěji pět), každá úroveň sestává z několika cvičení (obvykle 3–9). Jednotlivá cvičení jsou poměrně krátká, dají se projít za několik minut. Po dokončení určité lekcce nebo někdy jen úrovně jsou odemknuty další lekce. Je možné pracovat s několika lekcemi zároveň. Pokročilejší studenti mohou na začátku kurzu vyplnit rozřazovací test (velmi krátký, proto jen s přibližnou validitou), nebo se posunout na vyšší úroveň, pokud v průběhu kurzu úspěšně absolvují tzv. checkpoint. V kurzu češtiny je takových kontrolních bodů šest, včetně závěrečného.

Kurzy jsou koncipovány velmi odlišně. Obecně lze říci, že „velké“ jazyky mají kurzy dosti propracované, s vysokou variabilitou formátů cvičení, se zřetelným zaměřením na komunikaci, rozvíjející (v mezích technických možností) receptivní i produktivní kompetence (mluvení zaostává, ale je poskytován aspoň trénink výslovnosti), a progresse učiva je promyšlená. Lekce jsou primárně zaměřeny na komunikační situace. Ke kurzům se přidružují dodatkové materiály: „tipy“ před lekcemi se stručným, snadno srozumitelným shrnutím gramatických jevů, příběhy namulvené autentickými hlasy (včetně dětí) a vycházející z běžných životních situací; podcasty na témata typická pro dané jazykové prostředí. U „menších“ jazyků je situace jiná. Jsou patrné velké rozdíly v gramatické progresi, v objemu učiva představovaného v jednotlivých lekcích, ve využívání různých formátů cvičení. Zatímco např. ukrajinština postupuje velmi pomalu, od skutečně základních výrazů a nejjednodušších větných vzorců (samozřejmě je věnován čas i osvojení písma a výslovnosti grafemů), český kurz od počátku zahrnuje studenty přemírou gramatiky a řídí se nejasnou představou o lexikální a gramatické progresi. Skladba cvičení je monotónní, jde hlavně o překlad, výslovnost se netrnuje a vztah jazykového materiálu ke komunikačním situacím je nejasný. V mobilní verzi chybí „tipy“ před lekcemi,⁷ ve verzi určené počítačům (desktopové verzi) jsou naopak přebujelá, málo srozumitelná a nedostatečně vztažená

Ilustrační fotografie

k cvičením, která následují. Ke konkrétním výtkám se dostaneme později, nyní ještě zůstaneme u celkové struktury kurzu.⁸

Kurz češtiny v Duolingo

Kurz češtiny je tvořen šesti úseky, zakončenými kontrolními body, které namátkově testují osvojení učiva celého předcházejícího úseku. První

úsek se skládá z 8 lekcí, ostatní jsou přibližně dvakrát delší (15, 14, 17, 14 a 16 lekcí). Porovnáme-li, jak jsou lekce definovány, zjistíme, že v prvním úseku jednoznačně převažují gramaticky zaměřené lekce (*Masculine, Feminine, Neuter, To be Sg., To be Pl., Questions 1, Plural*) nad jedinou lekcí zaměřenou komunikačně (*Hello!*). V dalších pěti úsecích je poměr vyváženější, ale gramaticky orientované lekce jsou stále zastoupeny v míře příliš vysoké, než aby

⁴ Mezi uživateli angličtiny jako zprostředkovacího jazyka je největší zájem o španělštinu (28,2 mil. k 5. 4. 2021, 22:00). 31,4 milionů uživatelů se učí (nebo začalo učit) anglicky se španělštinou jako zprostředkovacím jazykem. 904 000 uživatelů se učí anglicky s češtinou jako zprostředkovacím jazykem. Je třeba uvést, že stačí zkusm absolvování jediné lekce, aby se uživatel stal součástí statistik, a vystoupit z kurzu není bez zrušení uživatelského účtu možné. Počet uživatelů zapsaných do kurzu tedy nemusí odpovídat počtu lidí, kteří se daný jazyk skutečně učí.

⁵ Úmyslně nepoužíváme výraz „rodilý mluvčí“, protože výběr zprostředkovacího jazyka v *Duolingu* je mnohdy dán omezenou nabídkou: např. pro slovenské mluvčí, kteří se učí anglicky, se nabízí využití češtiny, protože slovenská mutace neexistuje.

⁶ V nabídce jsou i jazyky s malým množstvím mluvčích, např. skotská gaelština, velština/kymerština a jidiš. Zastoupeny jsou latina a esperanto a také fiktivní jazyky z oblasti popkultury (vysoká valyrijština, klingonština). V krátkých reklamních textech, kterými aplikace prokládá jednotlivé lekce, čteme tvrzení, že se *Duolingo* podílí na záchraně menších jazyků, jako je např. havajština a navažština, že „irštinu s *Duolinguem* studuje více lidí, než kolik je irských rodilých mluvčích“, a že „*Duolingo* využívá dvakrát více Američanů, než kolik jich navštěvuje americký školní systém“.

⁷ Totéž platí také např. o kurzu maďarštiny, který byl donedávna v testovacím režimu.

⁸ Rozsah článku nedovoluje představit celý přehled, který jsme vypracovali jako uživatelé *Duolinga* a jež využíváme v následující analýze. Přehled obsahuje seznam lekcí a přepisy jednotlivých cvičení s označením formátů umožňující posoudit tematickou, lexikální a gramatickou progresi a poskytuje informace o skladbě lekcí a konkrétním jazykovém materiálu. Tento dokument je možné poskytnout zájemcům. Chtěli bychom dodat, že prezentovaná analýza kurzu češtiny vychází z konkrétní uživatelské zkušenosti; struktura lekcí a jazykový materiál se mohou lišit od zkušeností jiných uživatelů.

bylo možné mluvit o výuce komunikační metodou. Celkem lze v těchto úsecích identifikovat 35 lekcí vztažených primárně ke komunikačním situacím a 41 lekcí definovaných metajazykově a zaměřených primárně na gramatické jevy. Ve druhém úseku se nachází pět tematických lekcí (*Food, Animals, Colors, Family 1, Clothing*) proti deseti gramatickým. Tento poměr je nevhodný v úvodní fázi učení, v níž by měl být skromný repertoár studentů co nejvíce využíván pro komunikaci, jakkoli jednoduchou, neboť při přemíře abstraktních drilových cvičení snadno pohasne motivace k dalšímu učení.

K tomu se přidružuje monotónní ráz jednotlivých formátů cvičení. V kurzu češtiny se opakují tyto typy:

- 1) překlad z češtiny do angličtiny pomocí „dlaždic“ se slovy (psaný text a nahrávka);
- 2) přepis české nahrávky pomocí „dlaždic“ (možnost zpomalení nahrávky);
- 3) výběr správného českého překladu anglické věty (bez audia; jedna správná odpověď a dva distraktory, které jsou jen nahodilými negramatickými sledy českých slov);
- 4) překlad z angličtiny do češtiny pomocí „dlaždic“ (bez audia; hlas opakuje vybraná slova na „dlaždicích“);
- 5) překlad z angličtiny do češtiny pomocí klávesnice (bez nápovědy);
- 6) překlad z češtiny do angličtiny pomocí klávesnice (psaný text a nahrávka);
- 7) doplnění vhodného českého výrazu do věty pomocí klávesnice (bez nápovědy);
- 8) výběr českého ekvivalentu z „kartiček“ s obrázky (nahrávka opakuje zvolený výraz; tři distraktory, jazykově správné);
- 9) doplnění vhodného českého výrazu do věty (výběr z možností).

Rozdělíme-li tyto formáty podle toho, zda se více zaměřují na trénink recepce či produkce, zjistíme, že formáty 1, 2, 6 a do jisté míry 8 a 9 jsou zaměřeny receptivně a formáty 3, 5, 7 a do jisté míry 4 spíše produktivně. Poměr receptivních a produktivních aktivit se mění od první po pátou úroveň, ale vždy jde o kombinaci obou typů; na první úrovni převažuje formát 1 a v druhé polovině cvičení jsou zapojovány formáty 3 a 4 (překlad do češtiny je považován za těžší aktivitu a cvičení jím zpravidla končí), na dalších úrovních se stále častěji vyskytují formáty 5 a 6, na poslední úrovni už se prakticky střídají jen ony, s občasným výskytem formátu 7.

Srovnání s jedním z více propracovaných kurzů (francouzštinou) ukazuje, že *Duolingo* je schopno mnohem větší rozmanitosti. V kurzu češtiny zcela chybí tyto formáty, běžně se vyskytující v kurzu francouzštiny:

- označení 1–2 slabik z nahrávky jako trénink výslovnosti (čtyřlístkový);
- nahrání slova nebo věty jako trénink výslovnosti (automatická zpětná vazba);
- doplnění 1–2 vhodných výrazů do věty podle kontextu daného obrázem;

- doplnění správné koncovky pomocí „stavebních kamenů“ (2–3 možnosti);
- doplnění správné koncovky z paměti pomocí klávesnice;
- poslech krátkého textu (2–4 věty), zodpovězení otázky (tři možnosti, všechny gramaticky správné a týkající se tématu);
- četba krátkého textu (2–4 věty, doprovázeno nahrávkou), zodpovězení otázky (tři možnosti, všechny gramaticky správné a týkající se tématu);
- opakovací drilová cvičení ke gramatice (kratší než běžné lekce), včetně doplnění gramatických forem do tabulek s daným paradigmatem;
- krátké poslechové texty s úkoly (uzavřené otázky k textu, dokončení repliky, doplnění chybějícího slova, spojování slov s anglickými ekvivalenty);
- kontrolní body sestávající z úkolů s výrazným komunikativním cílem: porozumění čtenému i slyšenému textu, krátká textová produkce.

Kurz francouzštiny, zahrnující devatenáct výše uvedených typů cvičení, rozvíjí – v mezích technických podmínek – všechny základní jazykové kompetence. Mluvení je sice omezeno na nácvik výslovnosti a zblbělosti, psaní se procvičuje s nižší frekvencí a jen pomocí textů o několika větách, ale i tak je zapojeno více smyslů, student je veden k tomu, aby používal svůj hlas, a díky rozmanitosti učebních postupů je udržován ve větší aktivitě. Kurz češtiny naproti tomu vyhrazuje příliš mnoho prostoru překladovým cvičením; student tráví prakticky veškerý čas tím, že převádí izolované věty z jednoho jazyka do druhého, aniž by jeho činnost byla jakkoli ozvláštněna nebo vztažena ke konkrétní komunikační situaci.

Nedostatečná účelnost překladové metody je umocněna bizarním charakterem prezentovaných jazykových materiálů. Problém nespočívá v občasných pokusech o vtip. Naopak, neočekávaný a někdy i černý humor některých vět lze snad chápat jako snahu o osvěžení narůstající jednotvárnosti: „Jeden manžel úplně stačí. Když byla Kateřina malá, zničila dva klavíry. Půl litru je můj oblíbený objem. Zatímco František spí, jeho manželka pláče. Některé postavy v jeho románu umřely dvakrát. Na tyhle volby bych rád zapomněl. On je tady bez kalhot? Nás už holou rukou vyšetřovat nebude!“; a nezapomenutelný příklad z jedné lekce pro začátečníky: **„Františku, proč jíte psy a kočky?“**

Problematičnost výběru jazykového materiálu se projevuje především ve větech, které se nesnaží o vtipnost (byť mohou na rodilého mluvčího působit komicky díky nečekaným asociacím) a které jsou sice jazykově správné, ale při naprostém nedostatku kontextu jsou vlastně zcela nepoužitelné: „Jsem malá modrá věc.“

Tento nedostatek souvisí s formalistickým přístupem k jazykovému materiálu. Každé cvičení obsahuje řadu vět (zpravidla 7–20), které spojuje určitý gramatický jev nebo téma. Mezi větami ale není žádný vztah. V rámci téhož cvičení se mnohdy vyskytnou otázka a vhodná odpověď, ale jsou zařazeny izolovaně, tedy jako dvě samostatné věty, ne jako dvě repliky ve fiktivním rozhovoru. Věty v první osobě jsou čteny ženským nebo mužským hlasem zcela bez ohledu na obsah. Ženský hlas čte např.: „A teď jsme muži!“ Mnohé věty jsou eliptické: chybí v nich např. substantivum, ke kterému se vztahuje adjektivum, chybí vyjádřený podmět („Ne, nejsou vysocí.“), chybí verbum finitum („O které knize?“). Tyto věty jsou jazykově správné, ale bez kontextu jsou příliš vágní. Často navíc obsahují méně frekventované formy vycházející z hypotetické situace, která není studentovi nastíněna. Věty tak nemají zřejmě využití: „Jsou vysoká?“ Ano, můžeme si představit situaci, v níž jeden účastník komunikace uvádí výraz v plurálu neutra a druhý reaguje otázkou, aniž by výraz opakoval. Je snad ale úkolem uživatele si krkolomně domyslet vhodný situační kontext – a to na začátku kurzu, kdy ještě nemá zafixovány gramatické formy, jejichž bezchybné ovládnutí je nutné pro domýšlení správného kontextu? Student se nachází v bludném kruhu. Aby správně pochopil smysl věty, musí správně pochopit její stavbu. Aby pochopil její stavbu, musí být schopen si představit situaci, v níž taková věta dává smysl... Tím spíše, že

V aplikaci Duolingo se studenti mohou setkat s překladem poměrně bizarního jazykového materiálu.

u citovaného příkladu jde o gramatickou formu shodnou s jinou, používanější gramatickou formou. Student se pravem bude ptát: proč ne „je vysoká“, když „vysoká“ je přece ženská forma adjektiva „vysoký“ v singularu...?

Tím se dostáváme k dalšímu nedostatku: hromadění gramatických jevů na malém prostoru několika úvodních lekcí. Pohled na přepis (viz pozn. 8) nám ukazuje, že hned druhá, třetí a čtvrtá lekce studenty vybízejí, aby pochopili několik principů české flektivní gramatiky najednou. (A navíc, jak už bylo řečeno, tyto informace nejsou vztaženy k žádné životní situaci.) Máme tu všechny gramatické rody včetně životného maskulina, adjektivní koncovky (vzor „mladý“ i „jarní“ najednou), ukazovací zájmeno „ten“, a v neposlední řadě problém převodu/vynechávání anglických členů. Následují dvě lekce věnované slovesu „být“ (žádné jiné sloveso není představeno, pomíneme-li formalizované formule typu „děkuji“ v první lekcí), tzn. konjugace v přítomném čase, negace („není“), osobní zájmena a použití adjektiva jako predikátu, opět vše najednou. Následující dvě lekce se zaměřují na otázky a plurál. Ve cvičeních se vyskytují věty s korelátom „to“ a v plurálových formách student musí

pochopit hláskové alternace („vysoký/vysocí“, „dobry/dobří“). Toto množství gramatiky je představeno na extrémně omezeném slovním materiálu.

Slovní zásoba úvodních lekcí není přiměřená. Slovíček je málo, a na druhou stranu jsou uživatelům k osvojení překládána slova v dané fázi ne zcela podstatná: „hrad“, „stroj“, „zvíře“, „poslední“, nebo knižní: „hoch“, „automobil“, „veliký“... Lze využit, že roli ve výběru některých slovíček mohly hrát ustálené české deklinační vzory, ale tím není možné obhájit přítomnost slov s komplikovaným paradigmatem jako „děvče“. Za značný nedostatek je možné považovat přetížení skromné slovní zásoby zbytečnými synonymy: tři výrazy pro „girl“ („holka“, „dívka“, „děvče“); tři výrazy pro „boy“ („kluk“, „chlapeček“, „hoch“); dva výrazy pro „car“ („auto“, „automobil“); dva výrazy pro „machine“ („stroj“ a „mašina“); současně používání adjektiv „velký“ a „veliký“ jako dvou samostatných lexémů; matoucí nedostatek rozlišení u adjektiv „další“ a „jiný“ (střídavě překládány jako „another“, „different“, „additional“). Nepraktické je současně uvedení slov „stroj“ a „strom“, u nichž hrozí záměna.

V dalším úseku, který stále odpovídá začátečnické fázi, se student má naučit slova jako „liška“ a „medvěd“, a přitom mu stále chybí základní slovní zásoba. V druhém kontrolním bodě má student např. přeložit věty: „Hledáte mou kozu?“ a „Slyšíme moje prase.“ Bizarních vět tematizujících domácí zvířectvo je více: „Zase počítáš ovce? Hledáme velkého osla a velký stroj.“ Lze spekulovat, zda v prvním příkladu došlo k chybě ve frazému „počítat ovečky“ a v druhém příkladu bylo záměrem osvětlit rozdíl mezi životním a neživotným maskulinem.

Formalismus při výstavbě cvičných vět vede i k tomu, že některé věty prostě nedávají jiný smysl než gramatický: „Jso to města.“ V jaké situaci by taková věta mohla zaznít? „Ti kluci nejsou noví.“ Naštěstí takových vět moc není. Obecně je jazykový materiál v *Duolingu* (při všech uvedených výhradách ohledně jeho funkčnosti a s výjimkou distraktorů ve formátu 3) bezchybný. Jen místy můžeme vytknout stylistický nesoulad („mohou“ a „mašina“ v téže větě).

Poslední kritická výhrada k jazykovému materiálu se týká slovosledu. Při pohledu na příklady je jasné, že nejde o detail, nýbrž o hlubší problém: „Velký nejsi. Jejich jména si pamatovat nepotřebujeme. Na nádražích se bojíme myši. Já to ale nožem udělat neumím!“ V těchto příkladech se spojují všechny výše nastíněné problémy. Z formálního hlediska jde o správně utvořené české věty; znějí dokonce zcela přirozeně. Jak má však student (začátečník nebo mírně pokročilý) dospět k větám takto formulovaným, když mu není poskytnut žádný kontext? Osvojení tohoto slovosledu vyžaduje velmi dobré porozumění českému aktuálnímu členění větnému, které nelze očekávat od začátečníka ani mírně pokročilého. Zároveň

je odváděna pozornost od procvičovaného jevu. Pokud si uživatel úskalí spojená se slovosledem uvědomí (např. po vyhodnocení předložené věty, když se na obrazovce objeví odlišné řešení s příznakovým slovosledem), může opět dojít k zahlcení pozornosti příliš mnoha požadavky najednou, podobně jako v případě úvodních lekcí, v nichž byly i krátké dvou- a tříslavné věty přesyceny novými, nezafixovanými gramatickými jevy.

Duolingo = škola hrou

Už letmé seznámení s aplikací naznačuje, že pozornost je v *Duolingu* udržována i rozptylována ergonomií uživatelského rozhraní a propojením studenta s komunitou uživatelů. Tento postřeh se už netýká češtiny nebo kteréhokoliv konkrétního jazyka, nýbrž vlastností aplikace jako takové. I při vši infantilnosti grafiky, doprovodných figurek, cvičných vět, příběhů apod. je to velmi vospělá aplikace s širokým zázemím. Miliony lidí komunikují v diskusním fóru, učitelé mohou vytvářet virtuální třídy a zadávat svým studentům úkoly (ze zásob standardních kurzů, bez možnosti úprav), u větších jazyků existuje nabídka podcastů na kulturní a společenská témata, *Duolingo* dokonce nabízí placenou certifikovanou zkoušku z angličtiny a získaný certifikát je uznáván některými školami a univerzitami.

Aplikace funguje online (uživatelé si nestahují do svých zařízení obsah k práci offline), a přesto nemívá příliš často výpadky. Propojení mobilní a desktopové verze je bezchybné: lekce absolvovaná na jednom zařízení je okamžitě zaznamenána i na ostatních zařízeních téhož uživatele. *Duolingo* nepředepisuje, jakým způsobem uživatel pracuje se svým zařízením: všechna „tlačítka“ a „kolonky“, které jsou zobrazené u dané cvičné věty, je možné ovládat myší, klávesnicí, dotykem. Systém je detailně propracován tak, aby uživatelé nezdřžovali, neodváděl jeho pozornost od jazyka k problémům technického rázu. Příklad: u cvičení typu 2 nebo 4 (výběr „dlaždic“ se slovy, která je třeba správně seřadit) lze místo najždění a klikání myší psát na klávesnici a počáteční písmena každé „dlaždice“ automaticky zařadí daný výraz z předchozí, již zařazené. V mobilní verzi se dá značným zrychlením dosáhnout pomocí funkce autokorektury a kontextové predikce. To vše činí aplikaci uživatelsky příjemnou a podporuje vytrvalost.

Prvky gamifikace v *Duolingu* by si zasloužily preciznější rozbor, ale rámec tohoto příspěvku by tím byl překročen. Dodáme, že *Duolingo* získává příjmy nejen z placené verze (kde lidé neztrácejí „životy“ za chybné odpovědi), ale také z reklam, které přehrává po každé absolvované lekcí. Sběrání bodů tedy zřejmě udržuje uživatele před displejem/monitorem nejen v zájmu jejich pokroků v kurzu, ale také v zájmu zadavatelů reklam.

Odvracenou stránkou je přílišné zaměření *Duolinga* na sbírání bodů. Uživatelé se mezi sebou mohou srovnávat, dostávají odměny za počet absolvovaných lekcí apod. Systém je uzpůsoben tak, aby uživatelé udržel zaujaté spíše narůstajícím bodovým hodnocením než úspěchy ve skutečném zvládnutí jazyka. Jistě, prvky gamifikace mohou u studentů podporovat motivaci pokračovat v kurzu. Aplikace však uplatňuje jiný režim odměňování v mobilní verzi a jiný v desktopové verzi, a tím odvádí pozornost od toho, co má být smyslem aktivity v kurzu, směrem k čisté soutěživosti. Má-li se uživatel rozhodnout, zda udělá dané cvičení na počítači, nebo v mobilním telefonu, měl by se řídit jazykovými a ergonomickými faktory, ne rozdíly v bodovém hodnocení. Vůdčí myšlenka, která zůstává v našem povědomí, zatímco se máme soustředit na jazykové cvičení, by neměla být: „Jak to mám udělat, abych za to dostal co nejvíce bodů?“ Jestliže *Duolingo* arbitrárně (a podle stížností v diskusním fóru i nepochopitelně) rozhodlo, že za totéž cvičení v mobilní verzi dostanete 2,5krát více bodů než na počítači, kolik uživatelů upřednostňujících desktopovou verzi odolá pokusům větší „odměny“ jen proto, aby mohli procvičovat tak, jak jim to vyhovuje? Řešením je ignorování herního elementu aplikace a procvičování jazyka jen pro radost z pokroku v osvojování jazyka.⁹

Důležitějším faktorem ovlivňujícím soustředěnost studenta je formát některých cvičení. Lze pozorovat tři zásadní problémy: 1) Ve formátech 2 a 4 (výběr z „dlaždic“) jsou cvičné věty někdy zbytečně dlouhé a obsahují pasáže, které nejsou nutné pro procvičení daného jevu (ani pro pochopení kontextu, protože ten není dán). Výběr z „dlaždic“ je aktivita, která může být na procvičovaných úrovních přínosná jenom při určitém počtu poskytnutých možností. Vybírat ze čtyř, šesti nebo osmi dlaždic je snadné, protože všechny

možnosti je možné obsáhnout jedním pohledem. Pokud je však možností patnáct nebo dvacet (a buď některé z nich slouží jako distraktory, nebo je věta tak dlouhá, že student musí správně seřadit všechny „dlaždice“), pak už není testována jazyková znalost či dovednost, ale pouze schopnost očí vyhledat něco, co už dávno proběhlo myslí. 2) Ve formátu 3 jsou k jedné správné odpovědi přidány dva nesmyslné distraktory (např. k větě „To nejsou malá zvířata“ nesprávné možnosti „To rodiny malí

Uživatelé Duolinga se mezi sebou mohou srovnávat, dostávají odměny za počet absolvovaných lekcí.

živochařci“ a „Zvířátka zub“). Lze diskutovat o smysluplnosti využívání negramatických vět vůbec. Formát je však nevhodný proto, že distraktory neobsahují žádný jazykový materiál, který by přiměl studenta zamyslet se a porovnat jednotlivé možnosti. Správná možnost je okamžitě odhadnuta. Není tedy testováno osvojení znalosti/dovednosti, nýbrž pouze intuíce a rychlost postřehu. Uživatel je vlastně odepřena příležitost udělat „inteligentní chybu“ a poučit se z ní. 3) U písemného překladu by umělá inteligence měla poskytovat diferencovanější zpětnou vazbu a neoznačovat odpovědi jako chybné kvůli jednomu písmenku ve slově, které nepatří k jádru toho, co se v dané lekci procvičuje, nebo kvůli drobné chybě v dlouhé, komplexní větě. Potenciál chyby ve větě „Kateřina jí hrůšky často, zatímco její manžel je nesnáší“ je velký. Stačí udělat jednu chybu a celá věta je označena jako chybná. Studentovi je však umožněno pouze znovu přeložit touž větu na konci lekce, nikoli cíleně procvičit jev, ve kterém chyboval.

Faktor, za který není odpovědná *Duolingo*, nýbrž programové vybavení „chytrých telefonů“, je autokorektura/kontextová predikce, tedy automatické dokončování a opravování slov psaných na virtuální klávesnici v mobilu. Její využití vede jednak k chybnému odhadu (např. smartphone nabídne několik existujících českých slov a student si vybere to, které je mu povědomé, místo aby se zamyslel nad vlastním řešením, a vybrané slovo je přítom v jiném pádě), a jednak k úspoře mentální práce (pokud telefon sám doplní diakritiku, opraví i/y apod., proč by se student měl snažit vybavit si správný pravopis). Uživatel je tak v podstatě zabráněno osvojit si pravopis pro aktivní používání. Ostatně, *Duolingo*

dovoluje i psaní bez diakritiky. Je-li tak snadné úplně ignorovat českou diakritiku, a přesto postupovat kupředu, jaké základy si pak studenti vytvoří a jakou budou mít motivaci doplnit si své mezery? Herní charakter *Duolingo* navíc přímo svádí k co největšímu urychlení práce: psát všechny háčky a čárky poctivě a bez nápovědy znamená přicházet o body, tudíž klesat v žebříčku, a v důsledku toho přicházet na konci týdne o „drahokamy“ za dobré umístění, a nakonec tak ohrozit svůj postup do další „ligy“... Řešení opět spočívá v ignorování bodovacího systému.

Srovnání s Mondly

A jak si ve srovnání s Duolingem stojí Mondly?

Pozitiva *Mondly*: V této aplikaci je na rozdíl od *Duolingo* možné vybrat si (a také kdykoli změnit) zprostředkovací jazyk

pro kurz češtiny. V nabídce *Mondly* je 33 jazyků, v úvahu tedy připadá 32 jazyků zprostředkovacích. Na začátku si uživatel vybere jednu ze tří úrovní: základní, mírně pokročilou a pokročilou (která je jen velmi mírně pokročilejší). Úroveň se dá kdykoli změnit. V základním menu se zobrazují lekce, které jsou definovány tematicky (rodina, země a jazyky, roční období a počasí, romantika, aktivity o dovolené...), jedna „denní lekce“ (obměňující se jednou za 24 hodin) a „chatbot“ (rozhovor s autotatem). Ve cvičeních na slovní zásobu se hodně využívá fotografií. Cvičné věty jsou opět bez konkrétního kontextu, ale je mezi nimi věcná souvislost. (Např. v rámci jedné lekce je procvičeno sloveso „řít“ ve všech osobách, s vyjádřením i nevyjádřeným podmětem, s akuzativním předmětem „auto“ a v negaci.) Postupuje se od jednoduššího ke složitějšímu (v uvedeném příkladu tedy od „řít“ k „řítím auto“, „neřítím auto“ atd.). U ohebných slovních druhů se po kliknutí zobrazuje základní paradigma (v *Duolingu* jen několik vybraných tvarů bez jakéhokoli vysvětlení). V rozhovoru s „robotem“ se člověk může nezávazně, bez ostychu procvičit v interakci s druhým mluvčím, byť jen naprogramovaným.

Negativa *Mondly*: Uživatel je (podobně jako v *Duolingu*) při každé příležitosti nabádán, aby si koupil placenou verzi. Na rozdíl od *Duolingo* je neplacená verze velmi omezená. Uživatel může jednorázově absolvovat úvodní lekci, popovídat si s nepříliš vspělým robotem a pak si každý den počkat na „denní lekci“, která je kratičká a málo využitelná v komunikaci (procvičuje se např. konjugace jednoho slovesa a několik málo slovíček ve funkci předmětu). V placené verzi je možné vybírat z celé zá-

soby lekcí, které jsou definovány tematicky (např. veřejná doprava, jídlo a pití, domácí mazlíčci...). Není tu tedy žádná progres, student není veden od základů jazyka k pokročilejším dovednostem. Zdánlivé pozitivum, že *Mondly* umožňuje učit se kterýkoli jazyk pomocí kteréhokoliv zprostředkovacího jazyka, se ukazuje jako příznak zásadního nedostatku: nejde o samostatné kurzy koncipované na základě charakteru daného cílového jazyka, nýbrž o stále stejnou šablonu – zásobu několika desítek tematicky zaměřených lekcí, v nichž je představovaný materiál vlastně nezávislý na konkrétních jazycích. Tytéž věty o počasí či letišti jsou předkládány v kurzu češtiny i v kurzech ostatních jazyků. Je nabíledni, že specifika cílového jazyka nejsou zohledněna, a tedy ani zprostředkována.

Uživatelské rozhraní je velmi nepřehledné, přehlcené barevnou a tvarově neustálenou grafikou, proto není jasné, v ja-

kém pořadí pokračovat, které lekce jsou odemčené atd. (Naopak *Duolingo* má jasnou, rozpoznatelnou firemní grafiku, která pracuje i s prázdnými plochami, aby zrak byl podvědomě veden k tomu, co je důležité.) Nižší náročnost, až banálnost cvičení v kombinaci s jejich malým rozsahem a průměrou grafických prvků může působit demotivačně: poměr energie vynaložené na orientaci na stránce k přínosu není optimální.

Závěr

Ani jedna aplikace plně nenahradí jazykovou výuku s živým učitelem a živými spolužáky. Produktivní dovednosti jsou procvičovány nedostatečně (z povahy věci může být zpětná vazba v digitálním prostředí jen automatizovaná). Fragmentarizace učebního procesu na několikaminutové „lekce“ je úlitbou nízké soustředěnosti, která je znamením dneška, a zároveň prospívá komerčním zájmům provozovatelů (vložené reklamy, propagace placené verze). Nevýhnutelným následkem je povrchnost v rozvíjení receptivních dovedností. Jako celek má kurz češtiny v *Duolingu* neefektivní koncepci progresu, v *Mondly* jde spíše o řadu modulů více či méně nezávislých jeden na druhém než o lineární směřování, a tedy vhodných spíše k procvičování. *Duolingo* se příliš spoléhá na překladová cvičení, *Mondly* na přiřazování slovíček k ekvivalentům. V obou aplikacích se využívá izolovaných vět bez kontextu komunikační situace.

Mondly by mohlo být doplňkem jakéhokoliv typu výuky i samostudia jakožto nástroj, který kombinuje trénink gramatiky s tím, co obvykle poskytují *flashcards*. Lze si představit využití „denních lekcí“ (přístupných i v neplacené verzi) jako malých domácích úkolů. *Duolingo* by jako doplněk výuky potřebovalo mnohem větší nasazení učitele, protože jazykový materiál, s nímž se studenti setkají, bude vyžadovat komentář roditelého mluvčího, zvláště jde-li o věty s příznakovým slovosledem. Učitel by mohl předem vydat určitá varování a vyzvat studenty, aby si zapisovali neobvyklé výrazy a vtipné příklady (popř. pořizovali snímky displeje). Pak může společně se studenty během vyučování analyzovat některé komplikovanější věty nebo podávat zpětnou vazbu asynchronně (v *Moodlu*, na svém blogu atd.). Další variantou je vyzvat studenty, aby sami didakticky zpracovali některý jazykový problém, který se v *Duolingu* vyskytne, a pak jej představili spolužákům. Rozhodně nedoporučujeme *Duolingo* jako doplněk výuky úplných začátečnicků (je třeba se dostat na určitou úroveň, aby bylo možné mluvit o aktuálním členění větěném, synonymii, stylistických rozdílech aj.).

Mezi výhody obou aplikací nepochybně patří velký korpus slovní zásoby a ho-

tových vět v kurzu jako celku; u *Duolingo* pak struktura, která umožňuje postupovat kupředu a/nebo procvičovat určité prvky izolovaně; v neposlední řadě přístupnost aplikace a snadnost obsluhy, díky níž lze procvičovat jazyk kdykoli a kdekoli. U placené verze *Mondly* převažují negativa nad pozitivy bez ohledu na cílový jazyk. V případě *Duolingo* je nutné odlišit obecné přednosti aplikace jako takové a konkrétní nedostatky kurzu češtiny, v němž zdaleka nejsou využity všechny možnosti.

Chceme-li studentům tyto aplikace přesto doporučit, je nezbytné znát je z vlastní uživatelské zkušenosti. Jen tak je

možné předejít výše popsaným nežádoucím důsledkům, které by aplikace mohly způsobit zejména začátečnickům.

Internetové zdroje

GARBÁROVÁ, D. (2019): The Use of Duolingo Learning Platform in Adult English Language Teaching. *Bakalářská diplomová práce* [online]. Brno: Katedra anglistiky a amerikanistiky FF MU. Cit. 2021-04-05. <https://is.muni.cz/th/hoec19/Thesis_final.pdf>.

PALAND-RIEDMÜLLER, I. – FUENZALIDA DONOSO, E. – KOBER, C. (2016): Sprachliches Handeln in Studium und Wissenschaft – Vermittlungskonzepte für Blended Learning. *Zeitschrift für Interkulturellen*

Fremdsprachenunterricht [online], 21(1), s. 40–56. Cit. 2021-04-05. <<https://tjournals.ulb.tu-darmstadt.de/index.php/zip/article/view/796/797>>.

SUGIMURA, M. (2016): Jazykové vzdělávání na internetu. Analýza českých jazykových webů z uživatelského hlediska. *Bakalářská práce* [online]. Hradec Králové: Katedra informačních technologií FIM UHK. Cit. 2021-04-05. <<https://theses.cz/id/9xn8o6/20202809>>.

Nečekané setkání, které mi změnilo život

Paulina Koc, úvod Marcela Lhotská / bývalá lektorka v Poznani, Polsko

Paulina Koc je studentkou prvního ročníku navazujícího magisterského studia. Paulinu jsem učila ve druhém a třetím ročníku bakalářského studia. Ke studiu přistupovala velmi svědomitě, poctivě. V hodinách byla mou jistotou – když nikdo jiný, tak ona reagovala, spolupracovala. Po bakalářském studiu „se ztratila“. Po roční pauze „se objevila“ a já jsem byla velmi mile překvapená, jak skokově narostla její znalost češtiny.

Paulina totiž pracuje u šperkařské firmy, u které obstarává kontakt s českými zákazníky. Denní kontakt s jazykem ji dovedl k preciznímu vyjadřování, především v písemné formě.

Paulině se stýská po jejích pražských a olomouckých přátelích, které osobně viděla naposledy v říjnu. Její kontakt s nimi se smrsknul na víkendová skypování. Proto se s trochou nostalgie ponořila do vzpomínek a napsala o cestě, která do její niterné krajiny života přivedla – a já doufám, že nastalo – nadšení pro poznávání všeho českého.

Rok 2014 byl rokem, který změnil můj život. Říká se, že v životě existují věci, na které nemáme žádný vliv, nemůžeme předvídat, co se stane.

Byl krásný, slunečný den. Procházela jsem se starým městem Toruni, s moji nejlepší kamarádkou Agnieszkou. Najednou k nám přiběhla dívka a zeptala se, zda mluvíme anglicky. Řekla, že je z České republiky a chce abychom jí doporučili dobrou restauraci, kde může jít na oběd se svými kamarády. Moje kamarádka nabídla několik restaurací, ale dívka z Prahy řekla, že musíme jít všichni spolu a tak se i stalo. Ukázalo se, že dívka je pražská umělkyně, která přijela do Toruni na každoro-

čí festival světa – Bella Skyway Festival. Po chvíli se k nám přidali její další kamarádi z Prahy. Měli jsme pěkný večer a rozhodli jsme se, že se setkáme další den. Spolu s moji kamarádkou Agnieszkou jsme novým kamarádům ukázali město, šli jsme spolu na kávu. Bylo nám velmi líto, protože to byly poslední dny festivalu a další den se noví kamarádi vraceli do Prahy. Vyměnili jsme si telefonní čísla a slíbili jsme si, že se někdy ještě setkáme.

Netrpělivě jsem čekala na zimní prázdniny, chtěla jsem navštívit Prahu. Prahou jsem byla nadšená, kamarádi nám ukázali mnoho krásných míst. Karlův Most byl moje nejoblíbenější místo, chodila jsem po něm každé ráno. Vrátila jsem se domů s velkým smutkem, neustále jsem měla v hlavě magickou Prahu. Zamilovala jsem si Prahu, trávil jsem tam všechny letní a zimní prázdniny. Mým největším snem bylo žít v Praze.

V Toruni jsem studovala ochranu kulturních statků na Univerzitě Mikuláše Koperníka v Toruni, bohužel jsem neměla čas učit se česky. Rozhodla jsem se zanechat studia v Toruni a začít studovat na Univerzitě Adama Mickiewicze v Poznani, obor česká filologie. Myslím si, že to bylo nejlepší rozhodnutí mého života. Potkala jsem na univerzitě úžasně lidi, měla jsem výuku s nejlepšími učiteli.

Paulina před kašnou v zahradě Trojského zámku
Foto: archiv Pauliny Koc

Studovala jsem v Olomouci v rámci programu Erasmus. V Olomouci jsem potkala další skvělé lidi, které jsou nyní mými nejlepšími kamarády. Ve volném čase jsem cestovala vlakem do Prahy. Moji souděnkou na koleji byla holka s Itálie, díky ní jsem si objevila svou další vášeň, kterou je italský jazyk.

V Praze nebydlím, ale Praha je pro mě výjimečné místo, kde jsem strávila nejlepší chvíle svého života. Kdybych nepotkala lidi z České republiky v Toruni můj život by vypadal úplně jinak, protože bych nikdy neobjevila svoji největší vášeň, kterou je česká kultura, literatura a český jazyk.

Když řekli, že jsem gringo, nevěděla jsem, zda se urazit, nebo ne

Ivana Malechová / krajská komunita Sao Paulo, Brazílie

Po poměrně napínavém začátku mého nového pracovního dobrodružství, kdy se nevědělo, zda kvůli pandemii odletím, či neodletím, jsem konečně tady. V Sao Paulu jako nová učitelka češtiny pro UCTB (União Cultural Tcheco Brasileira) a USP (Universidade de São Paulo).

Jsem tu jen pár dní a poprvé jedu sama domů Uberem. Domů, do své krásné, zelené čtvrti, do svého nového domova v Brazílii. Trochu se děším. Jsem tu asi třetí den a svou schopnost rozumět brazilské portugalské jsem vlastní sebereflexí vyhodnotila následovně: nerozumím ničemu, ale opravdu, opravdu ničemu. Čili se i trochu děším toho, jak řidiči zaplatím,

protože jsem v mobilní aplikaci omylem navolila možnost, že zaplatím v hotovosti, a teď na zadní sedačce zápasím s možností, abych tuto platbu „přepla“ na platbu kartou.

„Promiňte, mám málo hotovosti, skočím si pro ni domů. Budu rychlá. Určitě přijdu, nemusíte se bát, prosím,“ ujišťuji řidiče. „Fica tranquila“ („Bud' v pohodě“),

odpoví řidič, „jsi gringa, naučíš se, jak to tu chodí, zaplatíš příště při další jízdě.“

Už jsem si zvykla na to „tranquilo“ neboli „v pohodě“. Brazilci to říkají často, na všechno, prostě buď v pohodě stejně jako my. Pokouším se zde tu svou křečovitost trochu odnaučit a volněji dýchat. Proč taky ne. Je tu tak krásně zeleno, že se tu přeci krásně dýchat musí.

Parque Trianon (Avenida Paulista, Sao Paulo)

Mural Niemeyer, malba na zdi od brazilského umělce Eduarda Kobry (Avenida Paulista, Sao Paulo)

Teď k termínu gringo. Burianovský jsem nejdříve cítila, že „za prvně nevím, co to je, a za druhé mě to uráží.“ Nicméně teď už vím, že se urážet skutečně nemusím, gringo je totiž latinskoamerické označení pro jakéhokoliv cizince bílé pleti a nemá vůbec žádný hanlivý přídech. Nové konotace přidávám tomuto termínu svým specifickým chováním a povahou maximálně tak já.

Takže jaké jsou první zkušenosti gringa v Sao Paulu? Jaké kulturní a jazykové přešlapy se mi za dobu tří měsíců, co tu jsem, podařily napáchat? Čemu jsem nerozuměla a už rozumím?

Pojďme začít ne od lesa, ale od vody. Často tu prší. A skutečně hodně tu prší. Jsem holka z Třeboně, zvyklá na rovinu, Sao Paulo je kopcovité. Objektivně je to sice nemožné, ale subjektivně mám pocit, že se spíš chodí do kopce než z kopce. V momentě, kdy prší silná „chuva tropical“, tedy skutečně pravý, nefalšovaný tropický déšť, stačí dvacet sekund, abyste byli kompletně promočení, tzv. durch. Je zrovna čas oběda, když s kamarádkou tuhle dešťovou nálož schytáme. Jsem trochu rozmrzelá, protože mám skutečně hlad a měly jsme v plánu jít se naobědvat do restaurace, dát si typickou brazilskou feijoadu¹. „Hm, tak to se asi vrátíme domů metrem a něco si rychle uvaříme, vid?“ navrhuji. „Proč? Jdeme si sednout do restaurace, jak jsme plánovaly.“ „Cože? Do žádné restaurace nás takhle nepustí!“ Lenka, která žije v Brazílii už pět let, na

mě skutečně překvapeně zírá. „Jsem úplně mokré,“ objasňuji něco, co je v našem případě více než očividné. „Jo takhle! To je ale úplně jedno, tady prostě prší. Lidi chodí zmoklí kamkoli. Je to přirozená součást života, protože Sao Paulo = déšť!“

Skutečně jsme se naobědvaly uvnitř restaurace a opravdu NIKDO se na nás nedíval „divně“. Když Lenka zavolala Uber, abychom jely domů, už mě to vůbec nepřekvapilo. Totálně promočené jsme obědvaly, totálně promočené jsme jely suchým Uberem domů.

Co mě dále překvapilo? Trhy s ovocem, zeleninou a čerstvými kokosy, tzv. fériás. Několikrát do týdne jsou v blízkosti mého nového bydlení trhy s čerstvým ovocem a zeleninou, s místními zákusky, s možností zakoupit čerstvý kokos a vypít osvěžující vodu. Už jsem zkusila snad všechno místní ovoce – mango (manga), papáju (mamão), goiabu, ananas (abaxaci). Všechno je neuvěřitelně dobré a levné. Sladoučké mango stojí třeba tři reály, což odpovídá asi dvanácti korunám. Jdu bēhat a žmolám v kapse asi šest brazilských reálů. „A tak já si dneska po běhání skočím na trh a koupím si jablčko a hrušku, dlouho jsem tohle ovoce neměla,“ říkám si v duchu a těším se, jak si pochutnám. No, nepochutnala. Můj předpoklad, že na jedno jablko a jed-

nu hrušku mi bude stačit šest reálů, protože u nás v Čechách přece tohle ovoce stojí pár korun, je mylný. Jablčko vychází třeba na pět reálů a hruška na šest, logicky je toto ovoce dražší než třeba mango, ale já jsem gringo a jsem tu pár dní, odcházím překvapená a bez ovoce.

Na trhu to nevyšlo, snad si nakoupím alespoň v supermarketu Pão de açúcar. Pão de açúcar je řetězec supermarketů

v Brazílii. „Cliente mais?“ ptá se paní prodavačka. V doslovném překladu „Klient více?“ Rozhlížím se po obchodu, kdo stojí za mnou a zda mám někomu uhnout, snad jsem někoho nepředběhla. Jelikož nevím, co se po mně chce, a ráda bych jen zaplatila, tak odpovídám: „Não“ tedy české „ne“. Univerzální odpověď, která se zatím osvědčila. „O seu sépeeefe?“ Panebože, co zase, honí se mi hlavou. Netuším, co je „sépeeefe“, takže opět odpovídám „não“ a bohužel odpovídám „ne“ i na další otázku, které nerozumím, což se ukáže být kardinální chybou, neboť se paní prodavačka ptá na to, zda chci tašku (sacola), takže horko těžko poberu nákup do ruky a se slzami na krajíčku odcházím. Po pár týdnech tady je ze mě však již velký znalec, tak tedy popořádku.

¹ Feijoada – národní brazilské jídlo, na sádle vařené černé fazole s dušeným masem, uzeninou, chilli papričkami, pomerančovou šťávou, bobkovým listem, pepřem, pálenkou nebo bílým rumem, podává se v misce s rýží posypané jarní cibulkou a ochucené omáčkou vinaigrete.

Trh ve Vila Madalena (Sao Paulo)

Catedral de Sé (Metropolitní katedrála v centru São Paula)

Zeptat se na to, zda jste „cliente mais“ je klasická otázka pro tento řetězec podniků. Neznamená to, že paní prodavačka chce obsloužit více klientů, pouze se ptá, zda jste se zaregistroval jako „klient s výhodami“, prostě zda jste součástí benefitového programu a máte slevy. Poučena z předchozích nezdarů, jako správný Čech už registrovaná jsem a výhody čerpám jedna radost! To tzv. „sépeefe“ je číslo CPF, které už také mám, díky bohu za příkladnou pomoc Consulado Geral da República Tcheca em São Paulo, který mi pomohl mé identifikační číslo získat. Příkladná bych to k našemu číslu občanky, bez tohoto čísla tady nemůžete existovat, chtějí ho po vás téměř všude. A co znamená „sacola [sákola]“ už také vím. „Sacola“ je taška. Moje znalost španělštiny mi bohužel zrovna v tomto případě nebyla nic platná. Španělsky se totiž taška řekne „bolsa“, což v portugalštině znamená „kabelka“, takže analogie tady bohužel nezafungovala.

Problém nastal i při klasických frázích typu „děkuji“ a „prosím“. Do Brazílie jsem

přijížděla poučena, že na portugalské „obrigada“ (děkuji) dostanu odpověď „de nada [dži nada]“, ale nestalo se tak. Místo toho jsem slyšela „imagina! [imažina]“ což v překladu znamená „představ si!“ První dny jsem bývala zaskočená a rozhořčená, nevěděla jsem, co si mám probůh představit, a ani jsem si nic představovat nechtěla. Kde se vůbec tohle zvláští „obrigado“ bere? Sloveso „obrigar“ znamená „zavazovat se k něčemu“, tedy pokud pro mě někdo vykonal nějakou laskavost, a já se cítím mu být zavázána, mohu tedy plnou frází odvést: „Estou obrigada“ – jsem vám zavázána, přičemž to „obrigado“ je pak jen zkrácená forma. A co to „imagina“ či „de nada?“

Na odpověď „děkuji“ se v i v češtině říká „není zač“, což odpovídá doslovnému portugalskému „de nada“ (za nic.) Adekvátní odpověď tedy skutečně je: „Neděkuji mi za nic, nejsi povinen mi nic vrátit...“

Věřím, že brzo nasbírám od brazilských studentů množství překů pro změnu českých. Kdo se směje naposled, ten se směje nejlépe.

„Imagina“ funguje dost podobně, ale etymologie už tam rozhodně není tak průhledná. „Imagina“ je jakousi neúplnou odpovědí typu: „Představ si, že to nic nebylo, nic mi nedlužíš.“ Uf, tak to jsem opravdu ráda! Už jsem se bála, co všechno si mám „představit“, že budu muset dotyčným vrátit.

Neznalost jazyka či jeho nedokonalé ovládní může být nepříjemné jen do té doby, pokud tomu sami přikládáte přehnanou důležitost a nedovedete se své neohrabanosti zasmát. Brazilci vám totiž tuto vaši neobratnost rádi odpustí, mile vás opraví, a ještě se s vámi zasmějí. Dokonce se takhle od srdce zasmál i pracovník na letištní kontrole, který chtěl vidět mé doklady, pas

a také ho zajímala informace, na jak dlouho sem jedu pracovat, na jak dlouho mám pracovní smlouvu. Místo 14 měsíců jsem mu urputně tvrdila, že přijíždím pracovně na 14 let.

Ulice v centru Sao Paula

Ananas a papája na trhu v Pacaembu (Sao Paulo)

Pedra Grande de Quantiga

Polská nedůvěra

Maria Daroszevska, úvod Marcela Lhotská /
bývalá lektorka v Poznani, Polsko

Maria Daroszevska je studentka druhého ročníku bohemistiky na UAM v Poznani. Učila jsem ji pouze jeden semestr, a to online, přesto si troufám tvrdit, že je to velmi pracovitá, svědomitá, ochotná, milá, ale také ambiciózní studentka.

Mařenka ke studiu českého jazyka přistoupila se znalostí slovenského jazyka, takže coby Polka paradoxně bojuje nejen s interferencí polštiny, ale i slovenštiny – a to v rovině morfologické a fonetické. Na druhačku má rozsáhlou českou slovní zásobu, ale ne vždy jí dokáže pevně uchopit. Nepřekvapilo, že v kvíz na posledním bohemistickém vánočním večírku vykazala mezi všemi účastníky nejlepší znalosti českých realii. Přeju Mařence, aby vytrvala ve své pláči a ovládla češtinu na co nejvyšší úrovni.

Už víc než rok hodně bojíme se o své zdraví. Čínský vir terorizuje celý svět a stále mutuje. Pouze teď když pandemická situace je tragická, lidé přesvědčili jak důležité je zdraví. Zdravotníci každého dne bojují za náš život a není to snadná válka. Nejen kvůli katastrofální pandemické situaci a klesajícím

Churrasco – picanha (typický brazilský řez hovězího masa)

Koně v Passa Quatro (Minas Gerais)

Araucaria – brazilská borovice (Minas Gerais)

Pláž Boiçucanga (São Sebastião)

AUTENTICKÝ
TEXT

zdravotním zásobám. V Polsku obrovským problémem je nedůvěra občanů k lékařům. Podle GUS (Głównego Urzędu Statystycznego), který v pandemickém roce 2020 provedl průzkum na téma důvěry Poláků, téměř 29% občanů v dnešní době koronaviru ztratila ještě větší jistotu ve zdravotnictví. Taky víc než 37% Poláků nechce být očkováni. Bohužel vláda vůbec nezlepšuje situaci a od několik let demonizuje polské lékaře, takové chování politiků dovedlo hodně nebezpečné podmínky, kdy většina mladých zdravotníků si vybere kariéru v zahraničí. Méně lékařů znamená delší fronty k specialistům a horší účinnost zdravotní služby, která nestihá aby všem pomoc. Když člověk se bojí o vlastní život hledá každou možnost aby se zachránil. Více a více Poláků rozhodne se vzít alternativní medicínu a používá služby léčitelů. Podle GUS v Polsku existuje víc než 100 tisíc healerů. Samozřejmě je

to osobní rozhodnutí, ale stále jejich praktiky podle zákona jsou ilegální a hodně riskantní. Nedávno, v roce 2014 kvůli léčitelům zemřelo miminko, krmené jenom kozím mlékem. Zdravotník, který přijel k umírající holčičce, řekl, že vypadala jak dítě s Auschwitz. Taky v roce 2015 k léčitelce přišla žena, která měla rakovinu prsu a healer přepsal jí „speciální“ bylinnou dietu. Nakonec prs explodovala a pacientka zemřela. Bohužel takových případů je mnohokrát víc, ale kvůli tomu, že takové praktiky nejsou legální, neznáme přesného čísla. Proč lidé nevěří kvalifikovaným lékařům? Možná kvůli tomu, že medicína je spousta složitá, a člověk se bojí věcí, kterých nerozumí. Ale taky to, že něco je pro nás nepochopitelné, neznamená, že pro někoho je to stejné. V dnešní době kdy každého dne se zvyšuje číslo nemocných, zdravotníci bojují za náš život a jsou moderními hrdiny.

Čeština vskutku hrou

Ivana Bozděchová / Filozofická fakulta Univerzity Karlovy

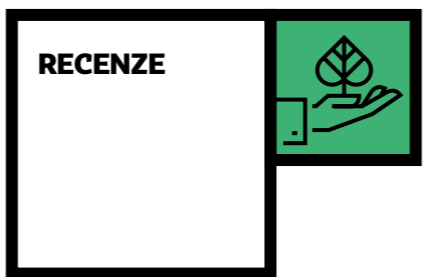
„Milé paní učitelky, milí páni učitelé, pokud patříte do skupiny vyučujících, kteří přes všechna úskalí současného pedagogického povolání ještě neokorali, nezanevřeli na své povolání, a hlavně si nepřestali rádi hrát, ať už sami, nebo s dětmi při vyučování, je tato knížka určena vám a vašim žákům. Věříme, že malým školákům, kteří se češtinu z různých důvodů teprve učí, přinesou popsané aktivity radost z objevování nového jazyka. Vám i vašim žákům přejeme radostné chvíle společného hraní.“

Může si pedagog přát lepší a lákavější pozvání, než které napsaly autorky v úvodu ke svému novému výukovému materiálu? Hozená rukavice a vydatná pomoc těm, kteří vyučují naši mateřštinu jako cizí jazyk pro děti mladšího školního věku (tj. 6–10 let). *Jazykové hry pro malé školáky* nabízejí do dvou dílů tematicky a přehledně uspořádaný soubor 33 her: *I. díl Fonetické / II. díl Lexikální a gramatické hry*. Jsou určeny pro věkovou skupinu, která herní aktivity v jazy-

kovém vyučování potřebuje nejvíce – mladší školáci si ještě nedokážou sami vše zaznamenat nebo přečíst: hry v této publikaci právě jim umožňují reprodukovat (imitovat) a procvičovat výslovnost českých slov a pozorovat základní jazykové jevy mluvených projevů – především (lexikální) významy slov a jejich (gramatické) tvary. Kontextové zakotvení procvičovaných jevů ve hře, tj. v typu komunikace mladším dětem důvěrně známém a přirozeně blízkém, vnáší do výuky vedle vlastních jazykových poznatků

a řečových návyků tolik potřebné odreagování a uvolnění, zužitkování stálepřítomné energie dětí a možnost uplatnit jejich smysl pro soutěžení, objevování, hádání, imitaci. A tyto návyky a dovednosti navíc děti později (neuvědomovaně) zúročí ve skutečné komunikaci i v životě. V neposlední řadě hra vhodně oživuje výuku, přináší zábavu a radost, činí učení se jazyku žákům méně obtížné a efektivnější.

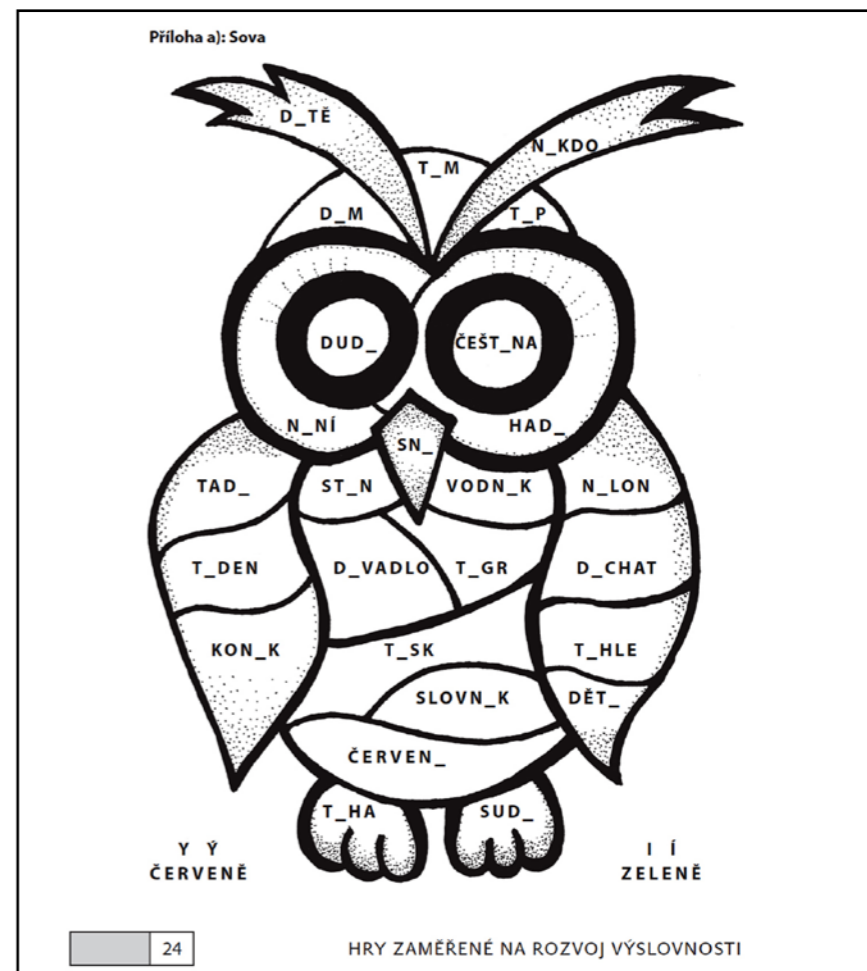
Jazykové hry pro malé školáky zahrnují rozličné typy her a herních aktivit pro

jednotlivce, celou třídu i různě početné skupiny; jsou založené na principech jako proměna, nápodoba, soutěž, hra o něco aj. V mladším školním věku si děti při hrách zvykají rozhodovat a jednat samostatně, chápat a dodržovat pravidla, v tomto případě pomocí cílového jazyka. Velmi cenné je i to, že se při nich učí spolupracovat. Aby didaktické hry plnily v jazykové výuce uvedené funkce, je třeba je do ní zařazovat adekvátně. I v tomto ohledu poskytuje soubor různorodé možnosti, hry lze plánovat do kterékoliv fáze vyučovací jednotky i celého výukového procesu (jako úvodní aktivitu pro novou látku, procvičování, opakování, shrnutí a do jisté míry i výklad nebo jeho součást, příp. i k testování znalostí žáků), s různými cíli a pro různý obsah.

Pro každou hru v publikaci autorky poskytují učitelé explicitní informace a instrukce o jejím vzdělávacím cíli, o formě práce, pomůckách, době trvání a podmínkách. Popisují průběh hry, nabízejí její možné varianty, upozorňují na potenciální úskalí (jako je délka hry, možné chybování). Ke každé hře je připojena příloha s grafickými kartami, kartičkami, obrázky nebo tabulkami, které žáci při hře používají – doplňují, vyplňují, malují apod. (jsou uvedeny v příslušných sadách a k možnosti kopírování); jsou na nich přívětivě, vřídle a esteticky velmi zdařilé ilustrace Svavaty Škodové. Mnohé herní formy děti již znají, např. stolní kuželky, kaligrama, běhací kvízy, hru *Nebe, peklo, ráj*, skládky, scrabble, piškvorky, loď, loto apod.

Lingvisticky a didakticky je u publikace třeba pro metodiku výuky češtiny jako cizího jazyka vyzdvihnout zejména zaměření her na důležité a z hlediska osvojování náročné jevy češtiny, jako jsou vztah psané a mluvené podoby skupin *di, ti, ni, dy, ty, ny*. V příslušné hře (2 Sova, s. 22) se bohužel nepřesně (souhrnně a najednou) píše o výslovnosti a psaní *i/y* po hláskách *d, t, n*; jde o rozdíl ve výslovnosti souhlásek *d, t, n* a *d, t, n* předcházejících jedné (stejně) samohláске, která se v písmu znamená dvířka grafémy: *i, y*. Zejména pro děti osvojující si češtinu na základě angličtiny (ale i jiných jazyků) je zásadní hra zaměřená na užítí (rozlišení) sloves *jít x jet* (varianta hry 3 *Obrázky a zvuky*, s. 27): dětem se navrhuje použít při hře kartičky se symbolem boty a auta. Těmto dvěma slovesům je určena také varianta hry 29 *Kreslení do míčky* (s. 118). Obdobně závažný je také zřetel ke stavbě a tvoření slov (6 *Scrabble*, s. 40), připravující žáky na chápání flexe v češtině, nebo nácvik fonemického sluchu rozpoznáváním slov v kontextu (s. 51). Především pro plynulé čtení je vhodná hra 10 *Bum!* (s. 53) zaměřená na rozpoznávání hranic slabiky (za přípravu na analytickou práci při tvoření slov, jak se uvádí, ji lze považovat ne zcela jednoznačně: slabiky a morfémmy se ve slově formálně vždycky neshodují¹, srov. např. *ško-la* a *škola*); u této hry by bylo

Sova

vhodně upozornit na více možností slabičného členění některých uvedených slov (*tuška, nůžky, vesnice, prostředníček, postýlka*). Zajímavá a prospěšná je hra 16 *Namaluj, ukaž, řekni!*, v jejíž pokročilejší podobě žáci mají užívat paralelní nominální a slovesné vyjádření téhož obsahu na téma počasí (*děšť – prší*); požadovaná možnost slovnědruhově variovat se jeví poněkud nejasná u substantiva *kroupy* (?) nebo *zima* (*chlad? stud?*). Zcela přesvědčivě nepůsobí ani příklad charakteristické vlastnosti pro dané jídlo: *Rajče je kyselé* (na s. 85). A konečně důležitá a užitečná je také hra vedoucí k uvědomování si větných členů a jejich pozice ve větě (33 *Namaluj větu – Expanze*, s. 128); je založena na principu tzv. Silent Way, a jak se uvádí v pokynech, vede žáky k tomu, aby se učili rozeznávat hranice rozšiřování věty.

Tato formulace cíle je poněkud nejasná, jistě jde o rozvíjení a rozšiřování větných struktur a o to, aby žáci vnímali možnosti i limity těchto procesů.

Při dalším vydání publikace by bylo vhodné zvážit některá zde naznačená doporučení a upravit formulace. Obdobně dále např. název hry *Namaluj větu*, formulaci vzdělávacího cíle hry na s. 36: *Žák odlišuje dílčí změny*

jednotlivých hlásek v kontextu slova nebo nepřesnou generalizací na s. 76: *Hru je možné využít pro procvičování jakékoli slovní zásoby* (obtížné, ne-li nemožné by bylo malovat nebo předvádět významy abstraktních slov).

Jazykové hry pro malé školáky představují moderní, komunikačně orientovanou, praktickou, motivačně bohatou a doslova hravou pomůcku pro výuku češtiny v nejrůznějších formách výuky malých školáků; učitelům nabízejí prostor pro zpestření a oživení výuky i podněty pro další vlastní jazykové hraní, jehož vděčnými spoluúčastníky se jistě děti ve výuce rády stanou. Nuže, pojďme si s češtinou hrát...²

Literární zdroj

ŠKODOVÁ, S. – LISÁ, M. (2020): *Jazykové hry pro malé školáky*. Praha: Wolters Kluwer.

¹ Viz např. *Internetová jazyková příručka: slabika – základní a zároveň nejmenší stavební, výhradně zvuková jednotka souvislé řeči; členění slov na slabiky se týká mluvené řeči, není vždy totožné např. s morfematickým složením.*

² Text vznikl za podpory projektu Univerzity Karlovy Progres Q10, *Jazyk v proměnách času, místa, kultury*.

16 Namaluj, ukaž, řekni!

VZDĚLÁVACÍ CÍL	Žák zná slovní zásobu týkající se počasí a dokáže ji používat.
FORMA VÝUKY	dvojice ve skupině
POMŮCKY	kartičky, tabule, fixy, tužky, papíry
DOBA TRVÁNÍ	10 minut
PODMÍNKY	dovednost čtení

POPIS PRŮBĚHU HRU

Žáci jsou rozděleni do dvojic. Učitel žákům vysvětlí, že každá dvojice dostane jednu kartičku, na které jsou napsána tři slova týkající se počasí a u každého slova je symbolicky vyjádřeno, jakým způsobem ho dvojice předvede. Následně učitel představí symboly: předvádění (👉), malování (🖍️) nebo vysvětlování (🗣️).

Při vysvětlování nesmí být použito slovo, které je napsáno na kartičce.

Dvojice se po pořádku střídají, každá dvojice si ze své kartičky postupně vybírá vždy jedno slovo, které příslušným způsobem předvede. Ostatní dvojice se snaží co nejrychleji uhodnout, jaké slovo je předváděno. Dvojice, která uhodne slovo nejprve, získává bod.

Poté, co je slovo uhodnuto, její příslušná dvojice napíše na tabuli. Všechny dvojice ve třídě následně řeknou jednu větu, v níž použijí dané slovo, např.: *Sluníčko svítí. Mám rád sluníčko. Sluníčko je žluté.*

PROCVIČOVANÁ SLOVA:
sluníčko, mrak, déšť, sníh, vítr, kroupy, svítí, přší, sněží, fouká, teplo, zima (další slova může učitel doplnit do kartičky s prázdnými místy)

VARIANTY

- Hru je možné využít pro procvičování jakékoli slovní zásoby.

Příloha: Můj den

HRY ZAMĚŘENÉ NA ROZVOJ GRAMATIKY

Namaluj, ukaž, řekni!

Můj den

Riita

Ivana Bozděchová / Filozofická fakulta Univerzity Karlovy

Přenesme se na jeden akademický rok – jak stojí psáno: od srpna 1991 do května 1992 – na univerzitu v Helsinkách a sledujme působení mladého lektora češtiny z hlediska toho, jak se mu daří plnit jeho pedagogickou bohemistickou misi, jakým úskalím musí při výuce jazyka tak vzdáleného mateřštině finských studentů čelit.

Tak nějak bychom si mohli při pohledu na obálku představit obsah nové knihy Milana Hrdličky, který je většinou z nás známý především coby zkušený pedagog a docent češtiny, jeden z předních odborníků na výuku češtiny jako cizího jazyka, autor řady odborných lingvistických a lingvodidaktických prací. Vlastní dlouholetá zkušenost s výukou češtiny pro cizince v České republice i v zahraničí (na lektorátu v Belgii a v Korejské republice) se jistě v beletristické prvotině Milana Hrdličky odráží. Poskytl mu téma či motiv k napsání křehké novely **Riita** vyprávějí milostný příběh finské studentky Riity a českého lektora Marka Hory.

Banální, obnošené, nepřekvapivé, dalo by se říct. A opět mýlka: čtenáři se otevírá půvabné, neobvyklé, citlivé a čtivé líčení vztahu nečekaně narušeného Markovým selháním. Začteme se a děj se na stránkách knihy odvíjí plynule, lidsky, pochopitelně, Marek otevřeně a upřímně sdílí, co cítí a prožívá. Věříme mu a sympatizujeme s ním, až jsme nakonec nakloněni i onen prohřešek chápat, a snad i omluvit. Jako ve skutečném životě. Riita je i nám snem a skutečností zároveň, tajemná i blízka, přitahující. Nejspíše taková, jak ji v knize

zobrazila a do blankytné na obálce zasadila ilustrátorka Anna Škodová. Nic však není bleďmodré, sen se rozplývá. Zůstává realita a univerzitní svět obklopený soukromím.

„Budova slavistiky. V pátek dopoledne vchází Marek do místnosti pro profesory. Otevírá schránku se svým jménem. Nemýlil se. Přece tam něco má. Pár časopisů, jakési sdělení. Několik odevzdaných esejů, seminárních prací. Vrácená zapůjčená kniha. A taky zalepená obálka. Úhledným psacím písmem na ní stojí: Pan profesor Hora.“

Odchází kvapně do kanceláře a psaní nedočkavě otevírá. Stojí tam:

Milý pane profesore,
Děkujeme vás za vyučování. Přejeme vám hezký prázdniny! Těšíme se na vás zase v Září. Mějte se hezky!!

Srdečně

Anitta, Hanna, Laura, Maaria, Juha, Sanna, Anni, Mikko, Järvi, Teemu, Joono, Kristi, Ville, Roosa, Jenna...
■

Studenti... Moji studenti! Nechybí jediný podpis... Vyzrazilo mu to dech. Po tváři se mu počínají koulet slzy.“ (s. 95)

Útlá novela s kompozicí hodnou dramatu je obsahově i formálně rozdělena do tří částí: *Plamínky*, *Oheň* a *Spáleníště*. Zřejmě a gradaci napovídající metafora, text knihy ji rozhodně nezklame. Vyprávění evokující autentičnost, líčení se smyslem pro postřeh a detail popisu prostředí, situací, konverzací i myšlenek protagonistů, stejně jako cit pro obsahovou zkratku a náznak. Ať se i vám dobře čte. – „A to je [ode mě] asi tak všechno...“ ■

Literární zdroj

HRDLIČKA, M. (2020): *Riita*. Liberec: Nakladatelství Bor.

ZPRÁVA

Vyšel další díl projektu Češi ve světě, příběhy. Srbsko

Olga Vlachová / Dům zahraniční spolupráce

Pátý díl projektu *Češi ve světě, příběhy*, který vypráví 8 příběhů krajanů ze Srbska (Bělehrad, Bela Crkva, Krušičice, Vršac), vyšel v listopadu 2020 a v předvánočním čísle 19. 12. se konal v Českém domě v Krušičici jeho slavnostní křest. Akce se zúčastnili téměř všichni respondenti knihy, která má u českých krajanů v Srbsku velký úspěch.

Tato kniha navázala na předchozí díly projektu, jenž od roku 2013 umožnil nahlédnout do osudů zahraničních Čechů v Jižní Americe, USA, Austrálii a Chorvatsku. Jejich autory jsou učitelé vyslaní k českým krajan-

ským komunitám do zahraničí, kteří příběhy krajanů sesbírali a upravili. Prostřednictvím vyprávění či rozhovorů, v autentických podobách češtiny či v překladech autorů čtenářům poskytují obraz života Čechů, kteří opustili rodná místa a daleko za hranicemi své původní vlasti si spolu se svými potomky uchovávají český jazyk a kulturu. ■

Zdroj

Dům zahraniční spolupráce [online]. Cit. 2021-09-04. <<https://www.dzs.cz/program/program-podpory-ceskeho-kulturniho-dedictvi-v-zahranici>>

Příběh s češtinou Ivany Bozděchové...

Olga Vlachová / Dům zahraniční spolupráce

Každý člověk je jedinečný a má možnost v životě něco unikátního vykonat. Příkladem umění, jak naplnit život, je bohemistka **Ivana Bozděchová**, která na sklonku roku 2020 oslavila významné životní jubileum.

Bohatá kariéra Ivany Bozděchové začala v roce 1985, kdy ukončila studium Filozofické fakulty Univerzity Karlovy (obor učitelství všeobecně-vzdělávacích předmětů čeština – angličtina) a získala titul PhDr., tamtéž absolvovala aspiranturu (CSc. v roce 1993) a po habilitaci byla jmenována docentkou českého jazyka (v roce 2009). Od ukončení studia působí na katedře českého jazyka a teorie komunikace a v poslední době i na Ústavu bohemistických studií FF UK. V letech 2004–2006 vykonávala funkci proděkanky pro zahraniční a vnější vztahy FF UK.

Jako lektorka učila češtinu také v zahraničí (Fulbrightovo stipendium pro učitele – University of Nebraska at Omaha a Stanford University, USA, 1990–1992; Hankuk University of Foreign Studies, Soul, Korejská republika, 2010–2012; Ázerbájdžán, Bakuská slovanská univerzita, krátkodobé přednášky v letech 2015, 2016, 2018 a 2019).

Ivana Bozděchová vyučuje současný český jazyk, především lexikologii a slovo tvorbu, je autorkou dvou vědeckých monografií (o tvoření slov skládáním a o současné terminologii), učebnic češtiny, množství studií a článků publikovaných v odborných časopisech a sbornících. Je členkou řady institucí, např. Jazykové sdružení ČR, Komise pro slovanskou slovo tvorbu při Mezinárodním komitétu slavistů, Komise pro krajanové záležitosti a Komise pro lektoráty MŠMT. Působí v odborné radě časopisu *Naše řeč* a v redakční radě *Krajin češtiny*.

Příběh s češtinou ale začal o mnoho let dříve: poslechem pohádek, které jí četla nebo vyprávěla maminka, četbou knížek, zaujetím pro rozhlasovou četbu na pokračování, jevištní mluvu i recitaci veršů... Pokračoval pevným přesvědčením, že bude učitelkou, a nakonec se završil přijetím výzvy zůstat po absolvování magisterského studia na katedře češtiny. Bylo potřeba hodně tvrdé a svědomité práce, cílevědomosti, pečlivosti...

Ivana Bozděchová

Jak je to s příběhem nyní? Touha neustále se rozvíjet a zdokonalovat a zároveň sdílet bohaté zkušenosti je přítomná ve všech činnostech Ivany Bozděchové, ať už je to výuka češtiny, redakční práce, psaní učebnic, článků a studií, vedení bakalářských a diplomových prací, účast na konferencích a symposiích... Každý student či kolega ocení nejen její profesionalitu, ale také hluboce lidský, přátelský a chápatý přístup, vstřícnost, ochotu pomoci...

Další pokračování příběhu s češtinou tedy bude jistě ještě velmi dlouhé, neboť

láska k češtině ji provází celým životem. Podle jejích slov: *Není krásnějšího a zásluhnějšího úkolu než český jazyk předávat, šířit a kultivovat.* ■

¹ Tento článek se inspiroval faktografickými údaji a parafrázoval citaci z úvodního rozhovoru v č. 6 *Krajin češtiny* z roku 2014: BOZDĚCHOVÁ, I. (2014): Rozhovor s bohemistkou doc. PhDr. Ivanou Bozděchovou, CSc. *Krajin češtiny*, 6, s. 2–4.

ZPRÁVA

Letní školy slovanských studií 2021

Matuš Žiga / Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

Letní školy slovanských studií (dále jen „LŠSS“) jsou studijní kurzy pořádané několika veřejnými vysokými školami v České republice. Kurzy se konají každoročně v průběhu letních měsíců (červenec, srpen, září) a jejich délka se pohybuje od tří do čtyř týdnů v závislosti na náplni kurzu zvolené jednotlivými pořádajícími školami.

Kurzy jsou určeny pro zahraniční studenty, odborníky (pedagogy, překladatele, tlumočníky) a akademické pracovníky z oblasti bohemistiky a slavistiky. Svým širokým záběrem jsou však **otevřeny všem zájemcům o český jazyk, literaturu, dějiny a kulturu.** V rámci svých vzdělávacích bloků nabízejí jednotlivé LŠSS kurzy českého jazyka rozličných úrovní, výběrové semináře zaměřené na studium české literatury, kultury a dějin, volnočasové aktivity zahrnující divadelní, hudební a taneční představení, exkurze, poznávací

výlety apod. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR (MŠMT) nabízí téměř padesátí zemím 336 stipendií ke studiu na LŠSS, která spočívají v úhradě kurzovného, ubytování a stravování a bezplatném vstupu na kulturní aktivity pořádané v rámci LŠSS. MŠMT zveřejňuje nabídku stipendií k účasti na kurzech LŠSS prostřednictvím zastupitelských úřadů České republiky v zahraničí a na svých webových stránkách¹. Přihlášky kandidáti zasílají kompetentním orgánům partnerských smluvních zemí (většinou to bývá zastupitelský úřad, místní ministerstvo

nebo jiná agentura). Termín je každoročně na začátku března (kompetentní orgán jej vždy upřesňuje). Zájemci se mohou na Letní školy slovanských studií přihlásit i jako samoplátci, kteří si hradí veškeré náklady sami. V roce 2020 se kvůli pandemii konala pouze LŠSS v Olomouci. Letos dochází např. v Praze ke kombinaci prezenční a online výuky. ■

¹ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. Cit. 2021-04-16. <<http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/letni-skoly-slovanskych-studiu>>.

Přehled LŠSS

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta

Datum konání: 15. 8. – 6. 9. 2021

Adresa:
Branišovská 31a
370 05 České Budějovice

Kontaktní pracovníce: Mgr. Barbora Poslušná
@ bposlusna@ff.jcu.cz

☎ +420 387 774 801

Web: <http://www.ff.jcu.cz/zahranicni-vztahy/summer-school-of-slavonic-studies-1>

Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Kabinet češtiny pro cizince

Datum konání: 24. 7. – 21. 8. 2021

Adresa:
Arne Nováka 1
602 00 Brno

Ředitelka: PhDr. Eva Rusínová
@ eva@phil.muni.cz

☎ +420 549 495 970

Web: <https://kabcest.phil.muni.cz/en/study/summer-school-2021>

Univerzita Karlova, Filozofická fakulta

Datum konání: 23. 7. – 19. 8. 2021

Adresa:
nám. Jana Palacha 2
116 38 Praha 1

Ředitelka: Mgr. Svatava Škodová, Ph.D.

@ svatava.skodova@ff.cuni.cz, lsss.praha@ff.cuni.cz

☎ +420 221 619 262, +420 221 619 255

Web: <http://lsss.ff.cuni.cz/>

Univerzita Karlova, Ústav jazykové a odborné přípravy

Datum konání: 5. 7. – 30. 7. 2021

Adresa:
Jiřího náměstí 1/8
290 01 Poděbrady

Vedoucí kurzu: Mgr. Helena Nagyová

@ helena.nagyova@ujop.cuni.cz

☎ +420 733 159 866

Web: <http://ujop.cuni.cz/en/course/summer-school-of-slavonic-studies>

Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta

Datum konání: 17. 7. – 15. 8. 2021

Adresa:
Křížkovského 10
779 00 Olomouc

Ředitelka: Mgr. Pavla Poláčková

@ lsss@upol.cz

☎ +420 776 267 676

Web: www.lsss.upol.cz

Západočeská univerzita v Plzni, Ústav jazykové přípravy

Datum konání: 10. 7. – 30. 7. 2021

Adresa:
Univerzitní 22
306 14 Plzeň

Kontaktní pracovníce: Bc. Daniela Kopřivová

@ dkoprivo@ujp.zcu.cz, isls@ujp.zcu.cz

☎ +420 377 635 210

Web: www.isls.zcu.cz

Krajiny češtiny

ISSN 1804-3283

Redakce DZS

Mgr. Zuzana Šepsová, PaedDr. Olga Vlachová

Redakční rada časopisu Krajiny češtiny

Ing. Dana Petrova (DZS), předsedkyně redakční rady

Mgr. Ladislav Bánovec (MŠMT)

doc. PhDr. Božena Bednaříková, Dr. (FF UP)

doc. PhDr. Ivana Bozděchová, CSc. (FF UK)

PhDr. Jiří Hasil, Ph.D. (FF UK)

Ing. Jitka Morčušová (DZS)

PhDr. Dana Hůlková Nývltová, Ph.D. (ÚJOP UK)

PhDr. Eva Rusínová (FF MU)

Mgr. Zuzana Šepsová (DZS)

PaedDr. Olga Vlachová (DZS)

Externí odborní hodnotitelé příspěvků

Mgr. Petra Bačuvčíková, Ph.D. (FF UP, UTB Zlín)

Mgr. Darina Hradilová, Ph.D. (FF UP)

Mgr. Michaela Kopečková, Ph.D. (FF UP)

PhDr. Květoslava Musilová, Dr. (PdF UP)

PhDr. Jiří Nový, Ph.D. (FF UP)

PhDr. Lea Vyskočilová (FF MU)

Mgr. Lenka Németh Vítová, Ph.D. (UAM Poznaň)

Sazba a grafická úprava orange5 creative studio, s.r.o.

Ilustrace Magda Andresová

Vydává © Dům zahraniční spolupráce

Autorské příspěvky nemusejí vyjadřovat názory redakční rady.

Za věcný obsah odpovídá každý autor sám. V zájmu sjednocení pravopisné

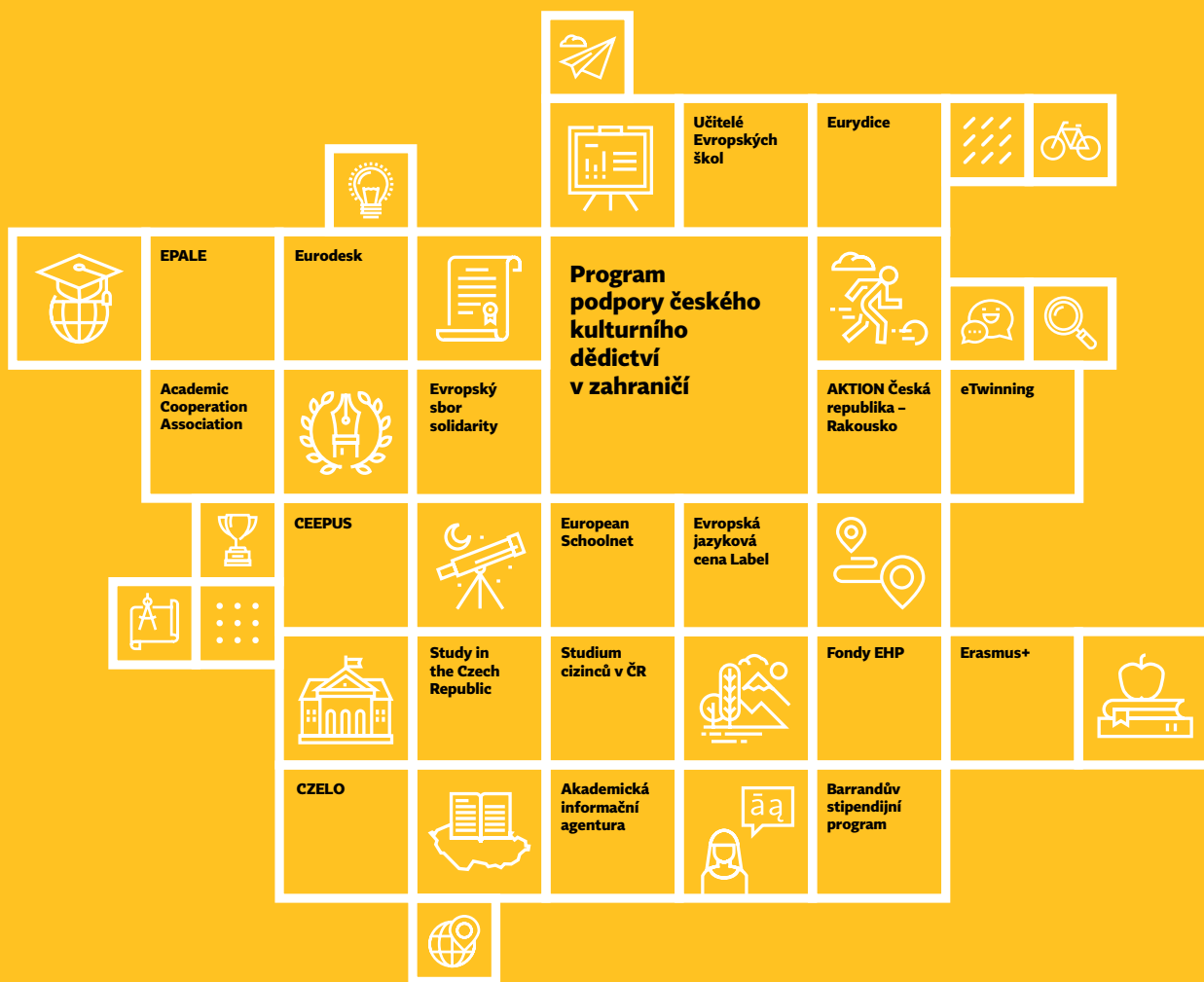
a grafické podoby časopisu jsou texty upraveny podle současných Pravidel

českého pravopisu, podrobnější informace jsou souhrnně uvedeny

v pokynech pro přispěvatele na webových stránkách DZS:

www.dzs.cz/cz/program-podpory-ceskeho-kulturniho-dedictvi-v-zahranici/krajiny-cestiny-dokumenty/.

Facebook

www.facebook.com/dumzahranicispoluprace
www.facebook.com/erasmusplusCR

Instagram

www.instagram.com/dzs_cz

Twitter

twitter.com/dzs_cz

LinkedIn

www.linkedin.com/company/dzs_cz

YouTube

bit.ly/DZStube

Dům zahraniční spolupráce (DZS)

Na Poříčí 1035/4
 110 00 Praha 1

☎ +420 221 850 100

@ info@dzs.cz

www.dzs.cz

www.dzs.cz/program/erasmus

Vytištěno na recyklovaném papíře s certifikací FSC.

PROGRAM PODPORY
**ČESKÉHO
 KULTURNÍHO
 DĚDICTVÍ
 V ZAHRA NIČÍ**

